

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Ramovš

Govor radijskih moderatorjev v kontaktnih oddajah
Značilnosti govora moderatorjev Vala 202 v kontaktni oddaji Dobro jutro!
Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Ramovš

Mentorica: doc. dr. Tina Lengar Verovnik

Govor radijskih moderatorjev v kontaktnih oddajah

Značilnosti govora moderatorjev Vala 202 v kontaktni oddaji Dobro jutro!

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

Zahvala

Vsem, ki ste mi bili v času pisanja tako ali drugače blizu, hvala. Še posebej mami, ki je kar naprej spraševala, kdaj bo.

Govor radijskih moderatorjev v kontaktnih oddajah: Značilnosti govora moderatorjev Vala 202 v kontaktni oddaji Dobro jutro!

Magistrska naloga *Govor radijskih moderatorjev v kontaktnih oddajah* obsega analizo govora šestih voditeljev Vala 202 v šestih jutranjih kontaktnih oddajah Dobro jutro! in na teoriji zasnovan premislek o poteku raziskave. Temeljna cilja naloge sta iskanje in interpretacija tipičnih značilnosti spontanega govora voditeljev v kontaktni oddaji. V teoretičnem delu je radio s sekundarno analizo strokovnih virov predstavljen kot vir gradiva - s poudarkom na Valu 202, ki je del javnega servisa Radiotelevizije Slovenija s posebnimi jezikovnimi standardi, opredeljene pa so tudi značilnosti kontaktnih oddaj in spontanega govora. Analitični del magistrske naloge z avditivno analizo posnetkov prinaša opis spontanega govora voditeljev Vala 202 v kratkih telefonskih pogovorih o družbeno aktualnih temah s poslušalci. Poglobljeni intervjuji z odgovornim urednikom Vala 202 in s tremi voditelji prinašajo razmislek o vplivu več dejavnikov na govor radijskih moderatorjev v kontaktni oddaji. Gre namreč za spontani govor v javnem diskurzu, za prenos jezika voditeljev iz zasebnih govornih praks v javni diskurz, ki je v tem primeru opredeljen z jezikovnimi standardi javnega servisa. Jezikovna politika Vala 202 voditeljem hkrati narekuje, da v kontaktnih oddajah z imitacijo sproščene vsakodnevne komunikacije ustvarijo pristno in sproščeno jezikovno okolje, v katerem se poslušalci, ki se v kontaktni oddaji spremenijo v sogovornike, ne počutijo nelagodno.

Ključne besede: javni servis, Val 202, spontani govor, kontaktna oddaja

Speech of Radio Moderators in Radio Talk Shows: Characteristics of Val 202

moderators' speech in a radio talk show Dobro jutro!

The thesis entitled *Speech of Radio Moderators in Radio Talk Shows* is comprised of analysis of six moderators' speech during the six morning talk shows Dobro jutro!, which are broadcast on the radio programme Val 202, as well as the reflection upon it, based on the theory implemented during the course of the research. The two principal aims of the research are the search for and interpretation of typical characteristics of moderators' spontaneous speech during the radio talk show. In the theoretical part, radio is presented as a source of material through secondary analysis of the professional sources, with the emphasis on the Val 202, which forms part of Radio-Television Slovenia public service, its primary features being specific linguistic standards. The characteristics of radio talk shows, as well as spontaneous speech, are also defined in the thesis. In the analytical part, the Val 202 moderators' spontaneous speech during the short telephone conversations on the current social topics with listeners is described by employing auditive analysis of recordings. In-depth interviews with the Val 202 editor-in-chief and three moderators invite thought on how the radio moderators' speech is being influenced by a variety of factors during the radio talk show. The subject being discussed is namely a spontaneous speech in a public discourse and transfer of the moderators' language from personal linguistic use to a public discourse, which, in this specific case, is designated by linguistic standards of public service. Simultaneously, Val 202 language policy dictates that by imitating relaxed everyday communication, a genuine, informal linguistic atmosphere should be created during the radio talk shows. In doing so, the listeners, who during the radio talk show change into interlocutors, feel more at ease and can thus express themselves freely.

Key words: public service, Val 202, spontaneous speech, radio talk show

1	UVOD	7
2	TEORETIČNI OKVIR IN KONTEKST RAZISKOVANJA SPONTANEGA GOVORA	10
2.1	RADIO KOT VIR GRADIVA	10
2.1.1	<i>Radijski trg v Sloveniji</i>	12
2.1.2	<i>Val 202 - del javnega servisa Radiotelevizija Slovenija</i>	13
2.2	JEZIK NA RADIU.....	14
2.2.1	<i>Jezikovni standardi javnega servisa</i>	15
2.2.2	<i>Diskurzna in žanrska umestitev</i>	18
2.2.2.1	<i>Vplivi ustanov</i>	19
2.2.2.2	<i>Vplivi družbenih skupin</i>	21
2.2.2.3	<i>Žanri – institucionalizacija niza pričakovanj</i>	22
2.2.2.4	<i>Novinarski žanri</i>	23
2.2.2.4.1	<i>Radijski dvogovorni žanri</i>	24
2.2.2.4.2	<i>Vpliv radia kot medija na oblikovanje radijskih dvogovornih žanrov</i>	26
2.3	ZNAČILNOSTI KONTAKTNIH ODDAJ	27
2.3.1	<i>Dvogovornost kot temeljna oblika analiziranih oddaj</i>	27
2.3.2	<i>Spontani govor</i>	28
2.4	KONTAKTNE RADIJSKE ODDAJE	30
2.4.1	<i>Iluzija javne participacije na radiu</i>	31
2.4.2	<i>Kontaktne oddaje na Valu 202</i>	34
2.5	RADIJSKI MODERATORJI - IDENTITETA RADIJSKE HIŠE	35
3	RAZISKOVANJE SPONTANEGA GOVORA RADIJSKIH MODERATORJEV VALA 202 V KONTAKTNI ODDAJI DOBRO JUTRO!	38
3.1	GLASOVNA, OBLIKOSLOVNA IN NAGLASNA PODOBA	40
3.1.1	<i>Raba kratkega nedoločnika</i>	41
3.1.2	<i>Samoglasniški upad</i>	41
3.1.3	<i>Izgovor predlogov v, s/z</i>	43
3.1.4	<i>Kvalitativna premena e, o</i>	43
3.1.5	<i>Naglaševanje</i>	44
3.2	ORIS LEKSIKE.....	44
3.2.1	<i>Publicizmi in avtomatizmi</i>	44
3.2.2	<i>Aktualizirana raba leksike</i>	45
3.2.3	<i>Intelektualizmi: prevzeto besedje</i>	46
3.2.4	<i>Neknjižno izrazje</i>	46
3.2.5	<i>Metakomentarji leksikalnih izbir</i>	47
3.2.6	<i>Diskurzni označevalci</i>	47
3.2.6.1	<i>E, ee in em, m</i>	49
3.2.6.2	<i>Ne in a ne</i>	50
3.2.6.3	<i>No</i>	50
3.2.6.4	<i>Zdaj</i>	50
3.2.6.5	<i>Ja</i>	51
3.2.6.6	<i>Mhm</i>	51
3.2.6.7	<i>Oporni signali: mhm, aha, ja</i>	52
3.2.7	<i>Besedilni aktualizatorji</i>	54
3.2.8	<i>Povzetek analize leksikalnih značilnosti</i>	54
3.3	SKLADENJSKE ZNAČILNOSTI	56
3.3.1	<i>Popravljanja</i>	57
3.3.2	<i>Prekrivni govor</i>	59
3.3.3	<i>Formalnoskladenjske posebnosti</i>	61
3.4	STAVČNOFONETIČNA PODOBA	62
3.4.1	<i>Poudarjanje</i>	63
3.4.2	<i>Intonacija</i>	64
3.4.3	<i>Register</i>	66
3.4.4	<i>Premori</i>	68
3.4.5	<i>Hitrost govora</i>	69
3.5	PRILAGOJENOST PRENOSNIKU	71
4	SKLEP	73
5	LITERATURA	78

6	PRILOGE	81
----------	----------------------	-----------

1 UVOD

Slovenski radijski medijski prostor se je dobro razvil in se še širi, po podatkih Agencije za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije (APEK 2011, 37) doseg radia in minute poslušanja naraščajo: po podatkih podjetja Media Pool je leta 2011 radio dnevno poslušalo 77,5% državljanov Republike Slovenije, in sicer v povprečju 217 minut (3,6 ure) dnevno (RTV 2012).

Val 202 se je uveljavil kot program, ki ob obveščanju svetuje in sprošča (pravimo mu rekreativno-servisni program) in je med poslušalci zelo priljubljen (po raziskavi Media Pool Val 202 s 13,4% dnevnim dosegom poslušalstva tudi v drugem četrtletju leta 2012 ostaja najbolj poslušan radio v Sloveniji, po podatkih družbe Mediana pa je Val 202 drugi najbolj poslušan radio v Sloveniji), **a všečnost ni njegovo najpomembnejše poslanstvo**.

Je namreč **del javnega servisa Radiotelevizija Slovenija**, ki je javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena (Zakon o Radioteleviziji Slovenija 2005). Po zakonu (Zakon o Radioteleviziji Slovenija 2005) RTV Slovenija »posveča posebno pozornost /.../ razvijanju splošne, jezikovne in politične kulture ter spodbuja kulturo javnega dialoga in omogoča širok prostor za javne razprave o problemih v družbi«. Govorci Radia Slovenija (tudi novinarji, moderatorji, voditelji oddaj in bralci na Valu 202), ki je del javnega servisa, naj bi tako javnemu govornemu položaju v celotnem programu primerno izbirali jezikovna sredstva in postopke za njihovo povezovanje v povedi ali besedilo (Kalin Golob 2001, 114).

Poslanstvo razvijanja jezikovne kulture Vala 202 kot dela javnega servisa je torej izredno pomembno, zato bom v magistrskem delu opazovala govor moderatorjev Vala 202. Osredotočila se bom na **iskanje in interpretacijo tipičnih značilnosti spontanega govora moderatorjev Vala 202 v kontaktni oddaji Dobro jutro!** Kontaktna oddaja, v kateri voditelji s poslušalci razpravljajo o družbeno aktualnih temah, je namreč pomemben del jutranjega programskega pasu Vala 202, poleg osrednje jutranje informativne oddaje je **kontaktna oddaja Dobro jutro! najbolj poslušan del jutranjega programskega pasu na Valu 202** (Mediana 2012).

Poleg tega sem zaznala **pomanjkanje raziskav spontanega govora v javnih diskurzih**, kar poveča družbeno dimenzijo naloge. Lengar Verovnik (2010) ga namreč opisuje z vidika žanrov, Hribar (2006) popisuje spontani govor v Državnem zboru, Krajnc (2004, 2008) opisuje pogovore z vidika pragmatičnosti, Smolej (2012) opisuje besedilne vrste v

spontanem govoru, Skrivarnik (2011) primerja značilnosti spontanega in branega govora na komercialnih radijskih postajah in javnem servisu, Verdonik (2007) pa opisuje elemente spontanosti v zasebnih pogovorih.

V okviru opisnega jezikoslovja bom iskala in popisala **norme diskurza spontanega govora radijskih moderatorjev v pogovorih s poslušalci**. Magistrska naloga bo torej predstavila **opis, razlago in umestitev govora radijskih moderatorjev Vala 202 v spontanih dvogovorih s poslušalci na podlagi opazovanja glasovne, oblikoslovne in naglasne podobe njihovega govora, orisa leksike, skladske in stavčnofonetične podobe govora ter prilagojenosti besedil prenosniku**. Analizo bom opravila po modelu, ki ga je vzpostavila Tina Lengar Verovnik (2010).

Zanimalo me bo, kaj je v jezikovnem smislu skupno vsem moderatorjem v kontaktni oddaji ter katere so posebnosti, ki jih najdemo le pri posameznih voditeljih, s katerimi jezikovnimi izbirami gradijo svoj osebni stil. Poiskala bom torej tipične, jedrne lastnosti govora, ki so skupne vsem šestim moderatorjem jutranjega programa Vala 202, **značilnosti, ki so skupne vsem** in jih tako ne moremo pripisati osebnemu slogu ali pomanjkljivemu poznavanju za ta diskurz veljavnih norm, hkrati pa poiskala tudi tiste, ki bi jih lahko opredelili kot **del osebnega sloga posameznega voditelja**. Prav voditelji jutranjega programa Vala 202 so namreč razumljeni kot **blagovna znamka Vala 202**.

Moje raziskovanje bo **kvalitativno raziskovanje**, ki temelji na preučevanju pojavov v naravni situaciji ter omogoča celostno obravnavo problema in upoštevanje širšega konteksta. To je deskriptivna metodologija, pri kateri gre zgolj za opisovanje pojavov. Opazovala bom šest petnajstminutnih kontaktnih oddaj, pri tem se bom osredotočila na govor šestih moderatorjev Vala 202. Poleg opisovanja pojavov in razmišljanja o razlogih za obstoječe stanje bom značilnosti spontanega govora poskušala umestiti v širši kontekst.

V teoretičnem delu bom z opisno metodo, **sekundarno analizo strokovnih virov**, predstavila nekatere značilnosti radia kot vira gradiva in javnega servisa, opisala bom jezikovno politiko javnega servisa, značilnosti spontanega govora in dvogovornosti, predstavila bom kontaktne oddaje in radijske moderatorje kot »blagovno znamko« radijske hiše. Odgovore odgovornega urednika Vala 202, ki jih bom pridobila z metodo intervjuja, bom vključila tako v teoretični kot empirični del naloge.

V empiričnem delu bom opravila **avditivno analizo posnetkov**, kjer bom analizirala tako besedila kot tudi prvine diskurza. V analizo bo zajetih šest petnajstminutnih jutranjih oddaj Dobro jutro!, ki so bile predvajane aprila 2011.

Analizo bom opravila po modelu, ki ga je vzpostavila Lengar Verovnik (2010). Govor bom najprej transkribirala, nato bom opisala in analizirala glasovno, oblikoslovno in naglasno podobo njihovega govora, leksiko, skladijske značilnosti, stavčnofonetično podobo govora ter prilagojenost besedil prenosniku. Kot raziskovalno metodo in s tem sredstvo pridobivanja podatkov bom opravila tekstualno analizo podatkov (analiza govora), s katero bom analizirala novinarski oz. medijski jezik.

Teoretični in analitični del bom oplemenitila z razmišljanji odgovornega urednika Vala 202, Mirka Štularja, in treh voditeljev jutranje kontaktne oddaje, ki jih bom pridobila s **poglobljenimi intervjuji**.

2 TEORETIČNI OKVIR IN KONTEKST RAZISKOVANJA SPONTANEGA GOVORA

2.1 Radio kot vir gradiva

Radio se je kot množični medij razvil po drugi svetovni vojni. Sčasoma se je publika navadila poslušati svoje priljubljene radijske postaje, ki so priljubljenost gradile s prepoznavnimi oddajami in voditelji (Vogrinc 2008, 222). Poslušalci so glas »svoje« postaje začeli dojemati kot domač, tudi z »neposrednim« nagovorom poslušalca, ki ga poslušalec dojame kot osebnega, celo intimnega (Vogrinc 2008, 222). Potem je prišla televizija in radio se je moral prilagoditi. Pomembna je na primer postala servisna usmeritev radia, ki jo je uresničeval s kontaktnimi oddajami, z nasveti in obvestili, kar je povečalo količino in vlogo radijskega govora, razlaga Vogrinc (2008, 223).

»Po uveljavitvi televizije se je prav radio obrnil k posameznim potrebam ljudi v različnih obdobjih dneva – to dejstvo je povezano z množico radijskih sprejemnikov v spalnicah, kopalnicah, kuhinjah, avtomobilih, danes pa tudi v žepih.« (McLuhan 1964, 32). Podobno kot McLuhan in Vogrinc tudi Pirčeva (2005) piše, da se je s pojavom televizije in njeno popularnostjo vloga radia, ki se je v šestdesetih letih usmeril k pasivnim, izoliranim, osamljenim poslušalcem, povsem spremenila. Če je bil radio najprej sredstvo distribucije in je nadomeščal gledališče, opero, koncerte, predavanja in podobno, je kasneje njegov cilj postala preobrazba v **sredstvo komunikacije**, ki še vedno ni končana (Pirc 2005, 238).

Številni avtorji (Pirc, Lengar Verovnik, Wilby in Conroy, Tolson ...) navajajo lastnosti radia, ki so se izkazale za prednosti v primerjavi s televizijo in z ostalimi mediji. Seveda se bo tudi radio v modernem medijskem svetu moral prilagoditi (na primer s spletnimi različicami) in izboriti svoj obstoj, a **dostopnost, hitrost, ažurnost, prilagodljivost, nizki stroški produkcije, intimnost, praktičnost** in druge specifične lastnosti mu obstoj zagotavljajo (glej Pirc 2005, 15–18).

Radio ni le obstal. Tatjana Pirc (2005, 14) je zapisala, da je radio tako vpet v naše življenje, da tega niti ne opazimo in zato pogosto podcenjujemo njegov pomen. Čeprav se včasih zdi, da ga drugi mediji (sploh televizija in internet) izpodrivajo, radio ostaja medij, ki v vsakem trenutku lahko doseže najširši krog uporabnikov. Da je radio **dostopen**, poleg tega pa tudi **neposreden, splošno uporaben in dovzeten medij**, pišeta tudi Wilby in Conroy (1994, 10). Pomembna je tudi radijska **hitrost**. Radio lahko v trenutku posreduje pomembno informacijo široki množici ljudi hitreje kot katerikoli drugi množični medij, sta

zapisala. Da radio neko informacijo lahko objavi prvi, natančno, zanesljivo, celovito in kontinuirano, piše tudi Crissel (1994, 15). Radio kot medij namreč tehnično omogoča, da se vsi nepričakovani dogodki lahko vključujejo v ustaljen dnevni program, kar od radijskih ustvarjalcev sicer zahteva hitre odločitve in reakcije, a ker lahko hitro dobijo vse potrebne informacije, neposredno oglašanje ne predstavlja težav, saj telefonski pogovor ne zahteva dodatnih tehničnih pripomočkov. Televizija je v tehnološkem pogledu veliko bolj zahtevna, časopisi pa izidejo šele naslednji dan (glej Pirc 2005, 32). A če so teoretiki še pred nekaj leti kot pomembno radijsko prednost izpostavljali radijsko hitrost, o radiu pa so govorili kot o najbolj ažurnem mediju, se danes pozornost iskalcev najnovejših informacij vedno bolj preusmerja na splet, ki z ažurnostjo gotovo konkurira radiu. Konkretno se Val 202 v tem smislu zelo trudi biti komplementarno ažuren na spletu, s podcasti, Twitterjem in tudi na Facebooku.

A splet s svojo hitrostjo še vedno ne prehiti radia, ki ostaja nepogrešljiv vir informacij za voznike. Radijski programi namreč poleg vsestranskega informiranja poslušalcev še posebej gojijo **servisno informacijo**, ki pomaga uporabnikom v najrazličnejših razmerah. Obvestila o razmerah na cestah, izrednih dogodkih, vremenskih pojavih in druga objavljajo radijski programi tudi na podlagi informacij poslušalcev (Pirc 2005, 238).

Radio torej ostaja najboljši voznikov sopotnik, in to ne le zaradi prometnih in vremenskih informacij. Radio lahko poslušamo kjerkoli, ne samo doma, hkrati pa nas lahko informira in nam polepša življenje ter si pri tem naše pozornosti ne podredi povsem. Lengar Verovnik (2010, 9) v tem smislu piše, da radio lahko deluje kot vir informacij, zabave in sprostitve, lahko pa predstavlja tudi zgolj glasbeno ozadje. Lahko ga torej poslušamo **aktivno ali pasivno**. Če poslušalec sporočilo spremlja aktivno, zavestno sodeluje pri poslušanju programa. Pasivno pa radio poslušamo, kadar mu program predstavlja le kulisno poslušanje, ki se lahko v trenutku spremeni v aktivno poslušanje, če v običajnem poteku programa nastopi kakšen pomemben dogodek (glej Crissel 1994, 3–17).

Danes je možnost pasivnega poslušanja izredno dobrodošla. Le malo sodobnih ljudi namreč utegne posvetiti velik del svojega časa zgolj sprejemanju informacij. Radio obvešča posameznika tudi takrat, ko se ne more stoddotno posvetiti branju novic v tiskanih medijih, brskanju po spletu ali gledanju televizije. Oddaja, ki jo bom za potrebe svoje magistrske naloge analizirala, vsaj od dela občinstva sicer zahteva aktivno poslušanje – poleg pozornega spremljanja aktualne teme, je namreč cilj kontaktne oddaje pridobiti del poslušalstva, da pokliče v eter in izrazi svoje mnenje.

Radio torej omogoča tako aktivno kot tudi pasivno spremljanje, kar je gotovo pozitivna

lastnost. A **svoboda pri poslušanju** radia lahko prinaša tudi negativne učinke, saj poslušalec lahko s tem, ko del pozornosti namenja drugim opravilom, »informacije sprejema polovično ali celo napačno, radijska vsebina ga hitro zbega, če sliši preveč glasov ali obilico informacij, ki jih ne more v hipu razvrstiti, razumeti« (Pirc 2005, 18).

Nekateri avtorji kot pomembno lastnost radia izpostavljajo tudi **odsotnost vizualnega**. Crisell (1994, 3–5) je tako radio označil za »slepi« medij. Radijsko sporočilo je namreč izključno slušno, sestavljajo ga govor, glasba, zvok in tišina. Poslušalci si tako ne morejo pomagati s sliko kot pri televiziji, ali s fotografijami, ki so jim na voljo pri tiskanih medijih. Poslušalec si mora sliko ustvariti sam, podrobnosti so namreč opisane, ubesedene, upodobljene pa niso. A podobe nastajajo v poslušalčevi domišljiji in zato nimajo meja, kajti domišljija je brezmejna (Crissel 1994, 7). Tudi Pirc v tem smislu (2005, 16–17) razlaga, da radio ni slep, vsaj ne v negativnem smislu. Radijska slepota, kot jo je poimenoval Crissel, je njegova prednost. Radio je namreč edini medij, ki je lahko s poslušalci vedno in povsod, hkrati pa ne zahteva njihove popolne predanosti. A Pirčeva hkrati tudi priznava, da lahko radio oslepijo ustvarjalci radijskih vsebin. Vendar, če dobro opravljajo svoje delo, si poslušalci slike v domišljiji lahko ustvarijo celo bolje, kot če bi jih videli na televiziji ali v časopisu. Tako dejstvo, da se radijski poslušalci bolj ukvarjajo s samo vsebino kot pri kakšnem drugem mediju, saj niso obremenjeni s sliko, Pirc (2005, 14) označi za prednost. Da lahko zanemarimo vizualni del komunikacije, se je izkazalo kot prednost tudi pri analizi govora na radiu, ker sem se pri analizi lahko mnogo bolj osredotočila na značilnosti govora.

2.1.1 Radijski trg v Sloveniji

Radijski trg se je v Sloveniji že dodobra razvil. Po podatkih Agencije za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije (APEK 2011, 37) je bilo konec leta 2011 v Sloveniji 73 izdajateljev radijskih programov, ki so imeli skupaj 94 dovoljenj za izvajanje radijske dejavnosti (APEK 2011, 37). Poleg tega **doseg radia in minute poslušanja še vedno naraščajo**: po podatkih podjetja Media Pool je radio leta 2011 dnevno poslušalo 77,5% državljanov Republike Slovenije, in sicer v povprečju 217 minut (3,6 ure) dnevno. Poleg tega vse več radijskih postaj teži k povečevanju slišnosti. Tako lahko v letu 2012 več kot 80% poslušalcev izbira že med štirimi komercialnimi radijskimi postajami. 100% pokritost poleg vseh treh programov Radia Slovenija dosega še Radio Ognjišče (RTV 2012). Po podatkih raziskave podjetja Media PoolVal 202 in 1. program RA Slovenija tudi

v 2. četrtletju 2012 ostajata radijski postaji z najvišjim dnevnim dosegom med 5. in 23. uro. Pozornost vzbujata tudi nagla rast dosega Radia 1, ki se je že povsem približal vodilnima radijskima postajama. Ostale komercialne radijske postaje imajo glede na rezultate izpred desetih let bistveno višje dosege (RTV 2012). Po podatkih raziskave Media pool (RTV 2012) **Val 202 s 13,4-odstotnim dnevnim dosegom poslušalstva tudi v drugem četrtletju leta 2012 ostaja najbolj poslušan radio v Sloveniji.**

Drugače kažejo podatki raziskave družbe Mediana - glede na to raziskavo je od novembra 2011 najbolj poslušan radio v Sloveniji Radio 1, prej je to mesto pripadalo Valu 202. Maja 2012 je bil tako dnevni doseg Radia 1 13,3-odstoten, doseg Vala 202 pa 10,2-odstoten (Vir: RTV Slovenija iz raziskave radiometrija, Mediana d.o.o., 4800 anketiranih, starost 10–75 let.).

2.1.2 Val 202 - del javnega servisa Radiotelevizija Slovenija

Obstajajo različne klasifikacije radijskih programov. Lengar Verovnik (2010, 76) je radijske programe v slovenskem prostoru razdelila v štiri tipe. Prvi tip je **javni servis**, ki ima nacionalno pokritost, s svojimi programi zagotavlja programske vsebine javnega interesa ter največjo raznolikost vsebin in oblik. Drugi so radijski programi, ki so **zasebni neprofitni**. Njihova pokritost je nacionalna, regionalna ali lokalna, glavna značilnost radijskega zasebnega neprofitnega programa pa je ta, da v delu programa zagotavlja programske vsebine javnega interesa, ki so navadno regionalno ali lokalno obarvane. Sledijo **komercialni programi** z nacionalno, regionalno ali lokalno pokritostjo, oblikovanje programa pa je podrejeno tržnim interesom in so zato vsebinsko in žanrsko najmanj raznoliki. Četrty tip radijskih programov v slovenskem prostoru pa so **alternativni programi**. Njihova pokritost je praviloma lokalna, močno pa poudarjajo vsebine in zlasti oblike, ki jih v drugih medijih ni.

V magistrski nalogi bom analizirala jezik na Valu 202, ki je del javnega servisa. Sandra Bašič Hrvatina **javni servis** opredeljuje kot niz formalnih, tehničnih in programskih standardov, ki jih zagotavlja državljanom (Bašič Hrvatina 2002, 11–13). Načela in pogoje delovanja je opredelila v devetih točkah.

- Javni servis mora biti **geografsko univerzalen oziroma univerzalno dostopen**. Dostopen mora biti vsem državljanom, pokritost s signalom mora biti popolna, torej 100-odstotna. Državljan mora za sprejemanje le plačati prispevek in imeti televizijski in radijski oddajnik. Dodatne opreme ne potrebuje in posameznih storitev, ki jih javni servis

nudi, mu ni treba plačevati.

- **Zastopati mora vse interese in okuse.** Tako mora vsak član občinstva najti program, ki mu ustreza, ne glede na to, za kakšno vsebino gre, in ali jo sploh namerava gledati. Pomembno je le, da je kakovostna. Javni servis mora torej ugajati vsem, vendar ne vsem hkrati, ampak ob različnem času.
- **Plačilo je enako za vse.** Javni servis naj bi bil tudi **nepristranski in neodvisen**. Naročnina naj bi omogočala neodvisnost od kakršnih koli interesov (političnih ali ekonomskih).
- Občinstvo dojema kot racionalne državljane (in ne kot potrošnike), zato je pomembna naloga javnega servisa tudi **izobraževanje javnosti**. Zagotavljati mora raznolike izobraževalne vsebine.
- Ključna je tudi **posebna skrb za manjšine**, predvsem za neprivilegirane skupine. Javni servis mora zagotavljati vsebine vsem narodnostnim manjšinam in vsem skupinam, ki so manjšine glede na celotno populacijo.
- Pomembna je tudi kakovost predvajanih vsebin (ne glede na število občinstva). Javni servis mora spodbujati **konkurenčnost pri kakovosti**, ne količini programov.
- Usmerjati se mora **k liberalizaciji, ne k omejevanju programskih producentov**. Omogočeno mora biti delovanje producentov z različnimi idejami in interesi, ki lahko producirajo programe za najrazličnejša občinstva.
- Javni servis mora tudi vzpodbujati občinstvo, da delujejo kot državljani, ne kot potrošniki. Ključno je **služenje interesom javnosti**, vzpostavljanje povezave z nacionalno identiteto in s skupnostjo.

Val 202, Drugi program Radia Slovenija, je torej javni servis, ki »zagotavlja dostop javnosti do množičnih komunikacijskih kanalov, služi javnemu interesu ter oblikuje, odpira in vzdržuje prostor javne razprave.« (Bašić Hrvatini 2002, 6) Pri tem zelo pomembno vlogo igra javnost, ki javni servis financira in ga nadzoruje (ker je zastopana v nadzornih organih). Hkrati mora javni servis javnosti zagotavljati programske vsebine javnega interesa. Val 202 je torej del javnega servisa RTV Slovenija, ki je v službi javnosti in najširšega javnega interesa. »Njeno osnovno poslanstvo je ustvarjanje vsebin, s katerimi informira ter spodbuja in razvija ustvarjalnost, jezik, kulturo ter identiteto Slovenije in njenih multietničnih prebivalcev,« piše na spletni strani RTV Slovenija (www.rtv slo.si, 14.1.2013).

2.2 Jezik na radiu

2.2.1 Jezikovni standardi javnega servisa

»Dokaz avtoritativnosti govora in glasu na radiu je njuna regulacija,« piše Vogrinc (2008, 222) in razlaga, da je BBC zahteval od govorcev brezhibno »Oxbridge« angleščino, Radio Ljubljana pa zborna izreko. A takšna radijska jezikovna politika, ki postajo legitimira kot glasilo nacionalne kulturne elite, učinkuje nedemokratično, pravi Vogrinc (2008, 223) in dodaja, da je pri nas »še do danes opaziti posledice inhibicij navadnih ljudi do govora na nacionalnem radiu ali TV«.

Začetek preobrata v radijskem govoru je pomenila osamosvojitve radijskih moderatorjev ali bralcev v govorce, ki improvizirano govorijo v eter in njihovo nagovarjanje poslušalcev spominja na kramljanje, novinarji pa se iz piscev besedil za bralce spreminjajo v govorce, ki tudi govorijo napisana besedila, vedno več pa tudi govorijo prosto (Vogrinc 2008, 224). Množenje pogovorov in kontaktnih oddaj na radiu je bil odgovor na TV, je pa tudi privlačilo publiko z dokazovanjem, da je radio interaktiven medij, ki je hitrejši in odzivnejši kot TV. »Lokalni in komercialni radio, ki sta povsem prevzela mlado radijsko publiko nacionalnemu javnemu radiu tudi v Sloveniji, ves čas bombardira poslušalce z nagovarjanjem v živo, ki se prepleta s pogovarjanjem v studiu ali po telefonu,« še dodaja Vogrinc (2008, 224).

Pirc (2005, 76) razlaga, da ima vsaka radijska postaja svojo jezikovno politiko. Ta določa, kakšen jezik ustvarjalci radijskega programa lahko oziroma morajo uporabljati in tudi v katerih delih programa lahko uporabljajo narečja ali način izražanja skupin, ki imajo svoj jezikovni stil. Mediji imajo pomembno vlogo pri oblikovanju splošne jezikovne rabe, torej standarda, ki ga želimo doseči v določenem govornem položaju. Govorci javnega servisa bi tako morali biti vzor kultiviranega govora. Morali bi se izogibati narečnim prvinam, besede in povedi pa naglaševati in izgovarjati zborna. Gre za govornemu položaju ustrezno izbiro jezikovnih sredstev in postopkov za njihovo povezovanje v povedi ali besedilo (Kalin Golob 2001, 114).

Javni radio ima namreč krog poslušalcev, ki jih ne pritegne le z vsebinami, ampak tudi z jezikom, oziroma z upoštevanjem norme knjižnega jezika, saj je naloga javnega servisa tudi jezikovno izobraževanje poslušalstva. Po Zakonu o Radioteleviziji Slovenija (2005) je Radiotelevizija Slovenija javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena, ki med drugim **posebno pozornost posveča razvijanju splošne, jezikovne in politične kulture ter spodbuja kulturo javnega dialoga in omogoča širok prostor za javne**

razprave o problemih v družbi. Za javni servis torej veljajo posebna jezikovna pravila, ki so opredeljena v Poklicnih merilih in načelih novinarske etike na RTV Slovenija.

Programski standardi RTV Slovenija določajo, da RTV kot javni servis skrbi za slovensko besedo, ki je temelj identitete Slovencev doma, v zamejstvu in po svetu. Ustvarjalci radijskih in televizijskih programov RTV Slovenija tako med drugim namenjajo posebno skrb slovenskemu jeziku. Po Poklicnih merilih in načelih novinarske etike na RTV Slovenija mora biti jezik v programih jasen, preprost, jedrnat in nedvoumen. Radijski voditelji in novinarji na Radiu Slovenija so dolžni dosledno uporabljati slovenski knjižni jezik, poklicni bralci naj bi govorili zborni jezik, pri vodenju pogovorov pa je dopusten splošni pogovorni jezik. Raba narečij je dopustna samo takrat, ko govorijo nastopajoči, ki niso zaposleni na RTV Slovenija, ali ko to zahteva poseben družbeni interes. Ni pa dovoljeno uporabljati prostaških izrazov ali načina izražanja, ki ni v skladu s splošnimi družbenimi pravili. V določenih okoliščinah pa je jezikovno izražanje, ki sicer izziva pritožbe, v oddajah upravičeno. Taka raba jezika mora prispevati k sporočilnosti oddaje. Še več, očitno mora biti, da bi izogibanje takemu izražanju okrnilo celovitost določene oddaje. Govorci javnega radia (Prvi, Drugi in Tretji program Radia Slovenija) se morajo, preden se govorno pojavijo v etru, jezikovno usposabljanje na Centru za kulturo govornega izražanja Radia Slovenija. Jezikovno usposabljanje v **radijski govorni šoli** traja eno leto, sestavljeno pa je iz dveh delov. Vsak govorec se izobražuje pri mentorju (govorna tehnika) in pri fonetiku (fonetične in fonološke značilnosti slovenščine ter splošna jezikovna znanja za delo z jezikovnimi priročniki in s slovarji) (Jurgec 2006, 2). Usposabljanje (brezplačno) poteka na treh zahtevnostnih ravneh – za novinarje, za voditelje in za napovedovalce. Certifikat, ki ga govorci dobijo po enoletnem usposabljanju ter govornem in teoretičnem preizkusu, je pogoj za nastopanje pred mikrofonom. Za govorno kulturo oziroma odpravo anomalij na Radiu Slovenija torej skrbi posebna strokovna ekipa, v katero so vključeni mentorji za radijski govor ter fonetiki in lektorji.

Na tem mestu bi opozorila na **problem definiranosti zborne izreke**, ki temelji na zapisanem jeziku in ne na govoru. Poleg tega sta problematični tudi **ohlapnost in nedefiniranost splošnega pogovornega jezika**. Govorcem javnega servisa je namreč dovoljeno uporabljati splošni pogovorni jezik, a kaj splošni pogovorni jezik sploh je? Katera so pravila, ki zanj veljajo? Problematično je tudi, da radijska govorna šola ne daje napotkov za spontani govor. Če so na eni strani pravila branega jezika natančno definirana, je po drugi strani prisotno veliko pomanjkanje definiranih spontanega govora in splošnega pogovornega jezika.

Pravila za ravnanje novinarjev Vala 202 v kontaktni oddaji niso zapisana, so pa kodificirana v uredniški ekipi, oz. kot pravi Štular (2012): »Ve se, katere so smernice, okvirji, kaj je bolj ali manj primerno, vsaj nekoliko bolj izkušen novinar zna ta pravila razložiti oz. predstaviti.« A odsotnost opredelitve pravil se nikomur izmed intervjuvanih voditeljev ne zdi problematična.

»Pravila so resda ohlapna in jih do konca oblikuje vsak voditelj sam. Predvsem zato, ker smo voditelji zelo različni in imamo, tako pri sebi kot tudi v ušesih poslušalcev, različne možnosti delovanja in komunikacije s poslušalci. Nekateri si lahko »dovolijo« veliko več kot drugi, ker smo pač popolnoma različne radijske osebnosti,« ugotavlja Černela (2013), podobno razmišlja tudi Jemec (2012), ki pravi, da se »v iskanju lastnega izraza in v želji po čim zanimivejšem in učinkovitejšem sporočanju [se] občasno gibljemo v bližini meje sprejemljivega. Pri tem je, glede na fleksibilnost dela in dinamiko časa, ki ga živimo, pomembnejša povratna informacija uredništva, ne pa zgolj napisana pravila.« (Jemec 2012) Voditelj mora po lastnem občutku »poznati, kaj so meje dobrega in slabega okusa, do poslušalcev mora biti spoštljiv. To so najbrž dovolj jasna navodila za voditelja, bolj podrobna navodila bi imela nasproten učinek,« dodaja Praprotnik (2012).

V interesu javnosti mora RTV Slovenija med drugim delovati tako,

da ne dopušča izražanja, ki ni v skladu s splošnimi družbenimi normami, razen v nujnih primerih stilne zaznamovanosti govora v umetniških zvrsteh ob upoštevanju mere in dobrega okusa, v oddajah in programih dosledno uveljavlja ločnico med duhovitostjo in vulgarnostjo oz. zasmehovanjem ter preprečuje žalitve, smešenje in druge oblike poseganja v integriteto ljudi, zagotavlja vrhunsko podobo svojih programov v skladu z estetskimi vrednotami v vsebinskem, slikovnem, jezikovno-govornem in glasbenem pogledu. (Programski standardi RTV Slovenija, 2006)

Jezik opredeljuje tudi dokument Poklicna merila in načela RTV Slovenija (2000):

RTV Slovenija namenja kot javna RTV-ustanova, ki ustvarja nacionalne programe, posebno skrb slovenskemu jeziku. Jezik mora biti jasen, preprost, jedrnat in nedvoumen. Bralci, voditelji oddaj in novinarji (pa tudi redni in pogodbeni sodelavci) so dolžni dosledno uporabljati slovenski knjižni jezik ali knjižni jezik narodnih skupnosti; profesionalni bralci in novinarji pri branju uporabljajo zborni jezik, pri vodenju pogovorov pa je dopustno uporabljati splošni pogovorni jezik. Uporaba narečij je dopustna samo, če jih uporabljajo nastopajoči, ki niso zaposleni na RTV Slovenija, ali če to zahteva poseben

družbeni interes (npr. ohranitev določenih narečij). V oddajah in programih RTV Slovenija praviloma ni dovoljeno uporabljati prostaških izrazov ali načina izražanja, ki ni v skladu s splošnimi družbenimi normami. Zavedati se moramo, da se javna sprejemljivost posameznih besed in drugih izrazov neprenehoma spreminja. V določenih okoliščinah je jezikovno izražanje, ki sicer izziva pritožbe, v oddajah upravičeno. Taka raba jezika mora prispevati k sporočilnosti oddaje. Še več, očitno mora biti, da bi izogibanje takemu izražanju okrnilo celovitost določene oddaje.

2.2.2 Diskurzna in žanrska umestitev

Ko spregovorimo, to storimo v določenem žanru ali v posnetku določenega žanra (Skubic 2005, 84). Poleg tega v govornih interakcijah delujemo v okviru določene ustanove (kot organizirane skupnosti ljudi za opravljanje neke dejavnosti in kot ustanove, ki je oblika odnosov med ljudmi, nastala z zakonom ali z normami) (Skubic 2005, 89). Ustanove so lahko javne ali zasebne in tu se kažejo največje razlike med vrstama ustanov, ključno pa je, da ustanove posameznikom od zunaj in objektivno predpisujejo, kaj je prav in kaj ne.

Skubic (2005, 94) **diskurz opredeljuje kot celoto diskurzivnih praks v okviru ustanove ali družbe, ki obsegajo različne žanre**. Žanr je zanj register, ki je v kontekstu kulture predpisan in mogoč, je tip besedila, za katerega vemo, kako ga govoriti ali pisati (Skubic 2005, 84).

Lengar Verovnik (2010, 15) piše o dveh vrstah **diskurza**. **Širše razumevanje** je povezano z načini razumevanja sveta in izražanja o njem (diskurzi kot načini govora o določenih temah, načini grajenja posameznih tematik). Gre za iskanje povezav med jezikovno rabo ter družbeno močjo in ideologijami. Zato analiza diskurza lahko razkriva družbena razmerja in njihove spremembe. Pri **ožjem pomenu** pa diskurz razumemo kot jezikoslovni koncept (Lengar Verovnik, 2010, 15). Gre za izsek govora (pisanja), besedilo, analiza diskurza je v tem primeru analiza besedila ali več besedil iste vrste, ki poleg slovničnih in drugih značilnosti besedila upošteva tudi okoliščine rabe in komunikacijske namene. Besedilo je relevantno šele, ko prepoznamo celoten diskurz, šele takrat lahko pravilno razumemo celo sporočilo.

Za uspešno rabo je poleg ustreznega jezikovnega znanja potrebno še poznavanje načel in protokolov, ki v družbi urejajo, kako kdaj govorimo ali pišemo – »prepoznati morajo različne diskurzivne prakse« (Lengar Verovnik 2010, 15). **Diskurzivna praksa** zajema

govorne dejavnosti posameznika, sestavljena je iz procesov tvorjenja, posredovanja in sprejemanja besedil in je znotraj določene institucije in okolja vnaprej določena, se pa udeleženci aktualni diskurzivni praksi vedno znova prilagodijo (Lengar Verovnik 2010, 16).

Na govor radijskega govornika torej vplivata tako ustanova oz. institucija, v okviru katere deluje, kot tudi profil poslušalstva medija.

2.2.2.1 *Vplivi ustanov*

Slovenski jezik delimo v teoriji na **socialne in funkcijske zvrsti**. »Socialne zvrsti obsegajo v zadnji različici slovenske teorije dve zvrsti knjižnega jezika, zborna in pogovorno, ter neknjižne zvrsti, med katerimi SP 2001 navaja neknjižno pogovorno, narečja in mestne govornice, funkcijske zvrsti pa so jezik praktičnega sporazumevanja, strokovni, publicistični in umetnostni jezik,« piše Skubic (2005, 41–42), ki različne zvrsti jezika slikovito poimenuje **obrazi jezika**, deli jih na obraze ustanov in obraze družbenih skupin.

»Pri skrajnih javnih oz. objektiviziranih žanrih ustanova subjektivnost praktično izključuje in njihove omejitve so enake za vse,« piše Skubic (2005, 90) in dodaja, da ustanova tako zahteva, da se začasno odrečemo identiteti jaza in nastopimo z glasom ustanove.

Tudi Lengar Verovnik (2010, 80) razlaga, da radijski govorec svojega govora v prvi vrsti ne prilagaja trenutnemu sogovorniku, na izbire namreč pomembno vpliva institucija, v okviru katere deluje. Prilagaja se tudi temu, kar je po mnenju institucije prevladujoči profil poslušalca, »ali pa so njegove odločitve v skladu z jezikovno politiko medija, ki ne temelji toliko na značilnostih občinstva kot na poslanstvu medija, utemeljenem v njegovih posebnih družbenih vlogah in nalogah«. (Lengar Verovnik 2010, 80)

Skubic (2005, 94) razlaga, da ustanove s pravili, ki sestavljajo diskurz, zamejujejo možnosti povedanega. Diskurzi so lahko glavni vzvod formiranja naših vednosti, vrednot in diskurzivnih praks.

»Diskurzi so izrazilo objektiviziranega čuta ustanove; slednja s svojim tematskim sistemom neposredno regulira, kako je lahko izraženo področje žanra, ki sodi v njen diskurz.« (Skubic 2005, 95)

Diskurzi pa so tudi sistemi žanrov, ki jih ima določena ustanova. Posamezni žanri se lahko uporabljajo v okviru različnih diskurzov, a vsak diskurz posebej določa, kakšno je mesto danega žanra v njem. Ustanova tako neposredno regulira jezikovni sistem (Skubic 2005, 96). »Pomembno je, da je ustanova vedno avtorizirana družbeno, od skupnosti, zato je v

ozadju njenih zahtev, da se posameznik odreče lastnemu jeziku in sprejme njen diskurz, vedno pritisk skupnosti in njene identitete,« dodaja Skubic (2005, 97). Tako kulturne, politične in izobraževalne ustanove opredelijo uradni jezik, ki je za tvorbo njihovih žanrov edini veljaven.

Diskurz je tudi sistem pooblastil za družbeno delovanje; ustanova namreč določa, kdo govori in kakšen vpliv bo imelo na okolje to, kar se v jeziku odraža v tonu danega besedila. Subjekt ima lahko za doseg svojega cilja večjo ali manjšo moč. Vpliv na sogovornika ima tudi večji ali manjši ugled identitete jaza (Skubic, 2005, 97). Skubic (2005, 98) piše, da lahko diskurze delimo na neomejeno število ustanov neke družbe in jih zato ne zamejuje v rigidne sheme (umetnostni, publicistični, znanstveni jezik). Vsaka ustanova z besedili spreminja stvarnost po svoje, a podlaga teh pravil v družbi je univerzalna, do določene mere je univerzalna tudi med vsemi družbami, »saj temelji v načinih organizacije človeških kognitivnih okvirov in v splošnem človeškem odnosu do simbolnega,« dodaja Skubic (2005, 98).

»**Diskurzi so mesta, kjer se pojavlja jezik,**« razlaga Skubic (2005, 130) in dodaja, da govorica zunaj diskurza ni mogoča. Interpretativne okvire definirajo posamezne ustanove, ki določajo tudi mero, do katere se mora tvorec podrediti ustanovi in odreči lastnemu jeziku, na ravni njihovega družbenega učinka pa interpretativne okvire določajo osnovne funkcije jezika v človeški skupnosti. Glede na način učinkovanja Skubic loči štiri vrste diskurzov (Skubic 2005, 98–129). Poleg **pragmatičnih in imaginativnih, ki so za moje raziskovanje najbolj uporabni, še performativne (izvršne) in spoznavne.**

Pragmatični (uporabnostni) diskurzi pa so mesto, kjer se nenehno manipulira s funkcijami performativnega, spoznavnega in imaginativnega diskurza, jih relativizira in obnavlja v skladu s pragmatičnimi potrebami pripadnikov družbe. Tako kot performativni se tudi pragmatični diskurz uporablja za izvrševanje konvencionalnih in nekonvencionalnih govornih dejanj. Pri pragmatičnem ali uporabnostnem govoru si besedila prizadevajo za praktičen učinek v diskurzivnem prostoru. (Skubic 2005, 100)

Deloma pa lahko v primeru analiziranega gradiva govorimo tudi o **imaginativnih diskurzih**, pri katerih gre za izrazito sporočanje vsebin, ki se tičejo predvsem našega pogleda na stvari (zato so ti diskurzi povezani z besedilotvorno funkcijo). Gre za besedila, ki jih je bralec ali poslušalec pripravljen sprejemati, ki so torej učinkovita v skladu z namenom, ne da bi zahteval, da so sporočila resnična, razlaga Skubic (2005, 107). Lahko so delno resnična (avtobiografski romani).

Skubic (2005, 130) dodaja, da se »vse tri usmerjenosti jezika – v komunicirajoče subjekte, v stvarnost, v jezik kot način mišljenja sveta – na vseh ravneh prepletajo.« Vsaka usmerjenost ima lastno logiko in načine definiranja, ki jih je ob upoštevanju obdajajoče kulture mogoče opisati in predvideti. Vsaka od vrst subjekta pa svoje mesto dobi šele znotraj diskurza, ki ga osmišlja.

2.2.2.2 *Vplivi družbenih skupin*

»Na vsak ekscenčni in kultivirani sociolekt vpliva več dejavnikov, od starosti, ekonomskega, kulturnega in socialnega kapitala govorcev do končne samoklasifikacije, na osnovi katere se govorci socializirajo; ekscenčnost kot pojav pa je močno odvisna od iracionalne prvine, s katero se skuša izmuzniti ukalupljenosti,« razlaga Skubic (2005, 232). »Pojmi teorije zvrstnosti, ki so povezani s sociolekti, so torej po eni strani narečja in različni pogovorni jeziki /.../, po drugi strani pa jezikovne polobljike,« razlaga Skubic (2005, 134), ki med slednje uvršča interesne govorice (sleng, žargon in latovščino ali argo). Opredelil je sledeče vrste sociolektov.

- **sociolekti starostnih skupin**
- **sociolekti spolov**
- **življenjski stili in jezik**
- **eksplicitne ideološke države med sociolekti in diskurzi**
- **družbeni sloji in samoizločitev: ekscenčni sociolekti**
- **družbeni sloji: kultivirani sociolekti – kultivirani sociolekti in elite, kultivirani sociolekti in hiperkorektnost:** Kultivirani sociolekti so značilni za prevladujoče afirmativen odnos do dominantne kulture. Gre za govorice skupin z največjo družbeno močjo, ki ustvarjajo določeno kulturo in v njej živijo. Nasprotni pol pa predstavljajo obrobni sociolekti, ki izražajo protisloven odnos do te kulture, gre za govorice skupin brez posebne družbene moči. Govorci ekscenčnih sociolektov (slengov) si prizadevajo ignorirati družbeno hierarhijo, dominantno kulturo pa zavestno negirati in do nje vzpostaviti izrazito samosvoj, nesamoumeven, alternativen odnos (Skubic 2005, 186). Pomembno je še, da ločimo kultivirani sociolekt od kulturnega jezika. Slednji je najčistejši izraz dominantne kulture in neke vrste ideal, kultivirani sociolekt pa se nanaša na govorice večine govorcev nad določeno količino različnih kapitalov, največkrat kulturnega (Skubic 2005, 186).
- **Družbeni sloji - obrobni sociolekti (podeželja, urbanih okolij, onkraj obrobja: govorica tujcev):** Obrobni sociolekti so na glasovni, slovnični in leksikalni ravni izrazito

geografsko razčlenjeni, na ravni skladnje pa so preprostejši, za diskurzno semantiko je značilna izrazitejša eliptičnost (Skubic 2005, 203). Kultivirani, predvsem višji sloji izpostavljajo individualnost in svobodo posameznika, svetost zasebnosti in racionalnost, mreže družbenega obrobja pa kolektivnost, bližino in emocionalnost (Skubic 2005, 204). Spremenjene družbene in ekonomske razmere v globaliziranem neoliberalnem kapitalizmu vplivajo tako na diskurze kot na sociolekte. Jedro teh sprememb je brisanje meje med objektivnim in praktičnim (Skubic 2005, 233). Ena smer poteka od sociolektov proti diskurzom, gre za nekakšno vdiranje forme sociolektov v diskurze. V javnosti (npr. na radiu) je tako danes mogoče srečati jezikovne rabe, ki so nekoč bile zaprte v sfero zasebnosti ali na področja posameznih lokalnosti. Skubic pa opozarja (2005, 233), da se morda res ustvarja vtis, da gre za nekakšno jezikovno osvoboditev, a v resnici »ni bila proizvodnja tekstov, ki dosegajo večje število bralcev, še nikoli tako ekonomsko preračunana«. »Sociolekti torej ne vdirajo v tradicionalne kulturne žanre zaradi demokratizacije, temveč zaradi objektivno ugotovljene ekonomske učinkovitosti v komunikaciji,« dodaja Skubic (2005, 236).

2.2.2.3 *Žanri – institucionalizacija niza pričakovanj*

Bahtin piše, da celotno človekovo komuniciranje poteka v žanrih. Pomembni so za razumevanje izjav, ki so najmanjše enote, vredne jezikoslovne analize, ne pa besede, ki pomen dobijo šele kot del določene izjave. Žanrske oblike so stabilne na vsebinski (tematski), zgradbeni in stilni ravni. Tvorec žanr izbere glede na različne dejavnike, izbira je odvisna od namena in tudi od tega, kakšno stopnjo aktivnosti si tvorec želi od naslovnika (Bahtin v Lengar Verovnik 2010, 27).

Tolson žanr obravnava kot koncept, ki izkušnje klasificira v kategorije (pravljica, klepet, radijske vesti), pri tem pa so pomembna tudi pričakovanja do teh kategorij. Žanr tako kot analitični koncept zahteva formalno udejanjanje, kot operacionalizirani koncept pa praktično znanje (zavedno in nezavedno). Bolj kot za norme gre za pričakovanja, raven praktičnega znanja tako opredeljuje kot norme ali pravila (Tolson 1991, 178).

Miller, ki se v okviru sociolingvističnega pristopa ali pristopa nove retorike osredotoča na komunikacijske okoliščine in sporočanje funkcijo besedila v njih, pravi (1984, 151), da je žanr družbeno dejanje in da sta žanr in ponavljajoča se situacija povezana. Žanr predstavlja to ponavljajoče se dogajanje in v njem so upovedane situacije podobnih struktur in elementov, so pa tudi upovedane na podoben način, in tudi odzivi publike so

podobni. Žanr je torej družbeni konstrukt, ki predvidi in oblikuje tudi odziv bralca, gledalca ali poslušalca, ki je pri žanru predvidljiv, zadovoljiv in se odziva na točno določen način, **gre za ponavljajoči se način upovedovanja, ki je omejen z določenim diskurzom.**

Lengar Verovnik (2010, 13) ločuje med posameznimi diskurzi znotraj radijskih programov, »radijski delavci, katerih delo je vezano na govor, privzemajo različne vloge«, npr. ko moderator opravlja intervju z gostom, nastopa v vlogi novinarja in deluje v skladu s formalno in neformalno novinarsko izobrazbo. Tako ločuje obe vrsti diskurzov in znotraj novinarskih določa še žanre.

2.2.2.4 *Novinarski žanri*

Za učinkovito medsebojno sporazumevanje ter prepoznavo sveta novinarjev in občinstva je nujen obstoj skupnih ustaljenih oblik sporočanja. To obliko novinarskega upovedovanja s svojimi značilnostmi, v kateri se oblikujejo konkretna novinarska besedila, imenujemo **novinarski žanr**. Ta omogoča institucionalizacijo niza pričakovanj, kar je ena od glavnih in nepogrešljivih značilnosti novinarskega diskurza (Laban v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 33).

Čeprav moderatorji oddaje Dobro jutro! v tej konkretni vlogi ne nastopajo kot novinarji (sicer pa je večina njih hkrati tudi novinarjev oziroma bodočih novinarjev in svoje delo opravljajo v določenih novinarskih žanrih), je opredelitev novinarskih žanrov pomembna. Ker se moderatorji pojavljajo tudi kot novinarji, tudi oddajo Dobro jutro! verjetno ustvarjajo z mislijo na te standarde.

Novinar v svojem sporočanjem procesu, ki je, kot pravi Laban (2005, 32), sestavljen iz faze zbiranja informacij, faze izbora dogodkov in dejstev ter iz faze oblikovanja novinarskega sporočila, v zadnji fazi glede na temo, zaključke raziskovanj, želen učinek in ciljno občinstvo najde primeren tip novinarskega diskurza in informacije predstavi tako, da vsebina poročila čim bolj ustreza dejanskemu stanju. Piše v okviru zvrsti, vrste in žanra, v katerem želi dogodek upovedati (Laban v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 32).

Manca Košir novinarske žanre opredeljuje kot stalne oblike novinarskega sporočanja, v katerih se določene tipske vsebine upovedujejo tipsko strukturirane in izražene z zanje značilnimi jezikovnimi sredstvi (Košir 1998, 31). Labanova ugotavlja, da je pri definiranju žanra za teoretike ključna družbena praksa vzpostavljanja reda med številnimi vrstami besedil, ki se med seboj razlikujejo po vsebini, obliki in funkciji (2007, 96).

Izbira žanra je odvisna od namena tvorčevega pisanja ali govorjenja ter od tega, kakšno stopnjo aktivnosti si želi od naslovnika, piše Lengar Verovnik (2010, 27). »Žanri neposredne komunikacije predvidevajo večjo stopnjo aktivnosti od pisnih žanrov,« dodaja.

2.2.2.4.1 Radijski dvogovorni žanri

Radijski dvogovorni žanri so nastali iz žanrov pogovorne vrste v tisku (Lengar Verovnik 2010, 32). Uresničujejo se z neposrednim govornim stikom med udeležencema, a jih Bahtin vseeno uvršča med sekundarne žanre, tako kot časopisne žanre pogovorne vrste, ki so sicer zgolj zapisi o prvotnem govornem dogodku. Kot pravi Zgrabljić (2004, 109), namreč izjave udeležencev tudi v radijskih govorih in pogovorih niso sestavni del vsakdanjega komuniciranja, ampak dobivajo svoj pomen v okoliščinah medijsko posredovane komunikacije.

Radijsko novinarsko sporočanje, katerega osnova je dvogovor, je Lengar Verovnik (2009, 788 in 789) razdelila na štiri dele: **intervju (ki je lahko informativni, mnenjski ali osebnotni), pogovor, radijsko okroglo mizo in radijsko anketo**.

Pri **intervjuju** je pomembno, da novinar sprašuje za poslušalca. Kot razlaga Lengar Verovnik, je nujno zavedanje komunikacijskega trikotnika novinar–sogovorec–poslušalec. Novinar se mora na intervju dobro pripraviti. Določiti mora vsebinske cilje in namen intervjuja, sledi priprava intervjuja, ki vsebuje iskanje informacij in zasnovo intervjuja, pri sami izvedbi pa je pomembna sposobnost empatije. Novinar mora sogovorca aktivno poslušati in se smiselno odzivati na njegove odgovore. Lengar Verovnik omenja informativne, mnenjske in osebnotne intervjuje. Pri informativnih novinar spodbuja sogovorca, ki je strokovnjak za določeno področje ali aktivni udeleženec določenega dogodka, da občinstvo informira o aktualnem dogajanju. V mnenjskih intervjujih intervjuvanec zagovarja mnenja in stališča o določeni temi, novinar pa opravlja vlogo zastopnika poslušalca. Osebnotni intervju pa v ospredje postavlja intervjuvano osebo, in sicer s pomočjo novinarja.

Lengar Verovnik opisuje **pogovor** kot z novinarskega vidika manj poglobljen, manj izčrpen, bolj površinski in manj empatičen kot intervju. Tako kot pri intervjujih, tudi pri pogovorih lahko prevladuje informativna, mnenjska ali osebnotna nota. Pri pogovorih in intervjujih gre za govorni dogodek, ki ga organizira in vodi novinar. A intervjuji nastajajo z več priprave kot pogovori, prisotna je tudi večja stopnja vživljanja v sogovorca in poglobljenost (Verovnik 2009, 789).

Pri **radijski okrogli mizi** gre za diskusijo, v kateri novinar predstavlja moderatorja, ki usmerja pogovor, sam pa ni udeleženec diskusije. Poleg usmerjanja (nagovorni del sekvenc) novinar tudi povzema vsebino, ko je nek vsebinski sklop obdelan. Pri okrogli mizi je pomembno še to, da so sogovorniki izbrani glede na različne poglede in mnenja o izbrani temi, da predstavijo različna mnenja, stališča in medsebojne kritike, kar prispeva k oblikovanju mnenj poslušalcev o temi diskusije.

Radijska anketa je skupek kratkih izjav naključno izbranih predstavnikov širše splošne javnosti, ki nastanejo na spodbudo novinarja (odgovor na vprašanje). Odgovarjajo ljudje različnih spolov, starosti, poklicev, interesov, družbenih okolij itd., tematsko pa je povezana z aktualnim dogajanjem. Z radijsko anketo ustvarimo naključno mnenjsko sliko. Lengar Verovnik (2010) omenja tudi radijsko anketo v živo, a poudarja, da je »težko opredeliti, kdaj gre dejansko za anketo kot novinarski žanr, v katerem je obravnavano aktualno družbeno vprašanje, kdaj pa moderator obliko ankete zgolj uporabi kot okvir za navezavo stika s poslušalci in je vprašanje povsem arbitrarno«.

Oddajo Dobro jutro! bi sicer lahko opredelila tudi kot anketo, saj je oddaja odziv ljudi različnih starosti, spolov, poklicev ... na aktualno družbenopolitično dogajanje. A ker je oddaja pravzaprav skupek kratkih pogovorov novinarja s poslušalci, bi za osnovo kontaktne oddaje lahko določila tudi pogovor.

Štular (2012) razmišlja o podobnostih in razlikah med ulično anketo in kontaktno oddajo:

Namen je pravzaprav zelo podoben, da imajo poslušalci možnost slišati različna, ne nujno kompetentna mnenja. To niso samo mnenja sogovornikov, ki jih po kriteriju ustreznosti izbere novinar, niso samo mnenja strokovnjakov, poznavalcev in zainteresirane javnosti. Poslušalci lahko slišijo, kaj meni manj zainteresirana javnost. Je pa tudi nekaj razlik. Najprej v sami realizaciji, ulična anketa je praviloma vnaprej posneta in zmontirana, kontaktna oddaja poteka v živo. Naslednja razlika je v motivu za sodelovanje, pri ulični anketi novinar izbere sogovornika, ta sicer lahko sodelovanje odkloni. Pri kontaktni oddaji pa se poslušalec na predlagano temo odzove sam, odloči se na podlagi lastnega impulza, želi reagirati na določeno temo, torej se sam odloči za sodelovanje. Hkrati snemanju ankete sledi postprodukcija, novinar ima material, preden ga kdorkoli sliši in lahko izbere, katera mnenja bo objavil. V kontaktnih oddajah nikoli ne vemo, kaj bo poslušalec povedal, vemo pa, da se slišane ne da izbrisati. Zato je v kontaktni oddaji zelo pomembna vloga voditelja.

2.2.2.4.2 Vpliv radia kot medija na oblikovanje radijskih dvogovornih žanrov

Lengar Verovnik (2010, 36–37) govori o vplivu radia kot medija na oblikovanje dvogovornih žanrov. Na podlagi smiselnega povzemanja po Von la Roche in Buchholz 2004; Crissel 1994; Boyd 2005; Pirc 2005; Rubin in Ibbotson 2005; Gage 1999 jih deli na razlike glede na tisk in razlike glede na neposredno govorno interakcijo.

V primerjavi s tiskom poslušanje radia zahteva manjše osredotočanje, lahko gre tudi le za spremljevalno dejavnost. Lengar Verovnik (2010, 36) pravi, da na ravni stilistike to pomeni zahtevo po izbiri nekompleksnih stavčnih zgradb, ustrezne leksike, razločnejše oziroma izrazitejše artikulacije, na vsebinski ravni pa dajanje prednosti konkretnemu pred abstraktnim. Druga razlika pri primerjavi s tiskom je v tem, da je poslušalec omejen na čas oddajanja, slišanege načeloma ne more ponovno poslušati (razen kadar gre za vsebine, do katerih lahko dostopa prek spletnih arhivov). Novinar mora tako čim manj obremenjevati poslušalčevo pomnjenje, kar je mogoče doseči s krajšimi in manj zapletenimi povedmi kot v tisku, pomembna pa je tudi hitrost govora, ki mora biti prilagojena poslušalcu. Poleg tega za razliko od tiska pri poslušanju radia poslušalec nima pregleda nad sporočilom kot celoto, pri branju časopisa ima bralec pred očmi celotno besedilo in lahko nerazumljene dele prebere še enkrat, pri poslušanju radia pa poslušalec sliši informacijo, ki ji že sledijo druge. Do že izgovorjene informacije se poslušalec ne more »sprehoditi« še enkrat, tako kot to lahko stori bralec. Za razliko od tiska je pri radiu torej nujno upoštevanje načela linearnosti sporočila, novinar pa mora besedilo skladno z načeli kohezije in koherence ter naslovnika ves čas opozarjati na to, kaj je vsebinsko in časovno gledano že bilo in kaj sledi.

Lengar Verovnik (2010, 37) govori tudi o razlikah, ki jih opazimo v radijskih dvogovornih žanrih **glede na neposredno govorno interakcijo**. Prva razlika je v tem smislu že ta, da je poslušalčev edini stik z radijskim sporočilo slušni. Tvorec mora tako verbalizirati pomembne dele vizualnega konteksta, poslušalcu mora omogočiti vizualno predstavo o prvotnem govornem dogodku. Poleg tega mora biti pozoren tudi na izbiro prvin stavčne fonetike (intonacije, poudarke, hitrosti, relevantne višine, barve govora) in na parajezikovna sredstva, slišne signale, kot so vzdihni in smeh. Odsotnost vizualnega konteksta (gest, mimike) zahteva višjo stopnjo redundance, torej večjo predvidljivost in konvencionalnost govora kot pri neposredni interakciji. Ker naslovnika ni pred očmi tvorca besedila, ni tudi takojšnjega odziva, torej govorec ne ve, kako je bilo sporočilo (govorni dogodek, diskurz) sprejeto. Lahko si pomaga z umišljanjem idealnega poslušalca.

2.3 Značilnosti kontaktnih oddaj

2.3.1 Dvogovornost kot temeljna oblika analiziranih oddaj

Korošec (1998, 187) opredeljuje **dvogovor** kot prvinsko obliko človekove jezikovne dejavnosti med (navadno) dvema osebama, pri katerih prepozna dva osnovna tipa: **enosmerni dvogovor**, kjer samo ena oseba izraža spodbude, ter **obojesmerni dvogovor**, kjer je vloga spodbujevalca izmenična (1998, 251–253).

Dvogovor se pojavlja v **novinarskih in novinarskih delih radijskih programov**. Razlika med obema vrstama programov je v tem, da je primarna funkcija novinarskih diskurzov obveščanje javnosti o zanjo pomembnih in relevantnih družbenih zadevah (Kodeks novinarjev Slovenije, preambula), primarne funkcije novinarskih diskurzov pa so drugačne.

Voditelji jutranjega programa v oddaji Dobro jutro! sicer ne nastopajo v vlogi novinarjev, se pa vsi pojavljajo tudi v vlogi novinarjev. Zato morda tudi ta oddaja nastaja z upoštevanjem novinarskih standardov, kar se lahko odraža tudi v pogovorih voditeljev s poslušalci. Zato nekaj besed namenjam tudi novinarskim značilnostim dvogovornosti.

Koširjeva (1988, 82) piše, da je ena izmed vrst novinarskega sporočanja informativne zvrsti tudi **pogovorna vrsta**. Gre za besedila, ki so nastala po pogovoru med novinarjem in določeno osebo, ki ji je novinar zastavljal praviloma vnaprej pripravljena vprašanja. Da je **zastavljanje vprašanj** eno ključnih novinarskih orodij za pridobivanje informacij in interpretacij, piše Marko Milosavljevič (2005, 136): »Intervju kot najbolj prečiščena in čistokrvna oblika tovrstnega novinarskega delovanja ima prav zaradi tega poseben položaj ne samo znotraj novinarskih metod, ampak tudi znotraj novinarskih žanrov.« (Milosavljevič v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 155) Zato je **poznavanje načel in značilnosti intervjuja** nujno za delovanje vsakega novinarja, ključna načela za izvedbo intervjuja pa so po Milosavljeviču (2005, 151) načrtovanje in organiziranje, raziskovanje, poslušanje in empatija, saj »pozorno poslušanje vzbuja pri sogovorniku občutek pomembnosti in zanimivosti njegovih izjav, kar ustvarja zaupanje in vzpodbuja obširnejše ter bolj odkrito razpravljanje in pogovarjanje.« (Milosavljevič v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 151) Tri ključna navodila za izvedbo intervjuja so jasno postavljanje vprašanj, pozorno poslušanje odgovorov in vzpodbujanje sogovornika, da pove čim več (Milosavljevič 2005, 151). Milosavljevič opozarja, da moramo razlikovati med **intervjujem kot metodo dela in intervjujem kot novinarskim žanrom** (stalno obliko novinarskega sporočanja). Pri intervjuju kot metodi dela gre za način zbiranja informacij,

predvsem pa interpretacij, torej mnenj, stališč in odnosov o posameznih temah. Intervju v obstoječi klasifikaciji novinarskih žanrov spada v širšo pogovorno vrsto novinarskega sporočanja, ki je del informativne zvrsti.

McNair v tem smislu piše (1998, 4), da družbena pomembnost novinarskega poročanja v veliki meri izhaja iz pričakovanj naslovnikov glede razpoznavnih oblik in vsebine sporočenega, pa tudi iz njihovega strinjanja s tem, da ima sporočanje, kadar so prisotne te razlikovalne značilnosti, poseben status v primerjavi z nenovinarskimi. Verovnik (2009, 46) govori o še eni razliki med novinarskimi in nenovinarskimi besedili. Novinarska dvogovorna besedila novinarji ustvarjajo z vnaprej dogovorjenim pogovorom med novinarjem in drugimi udeleženci, nenovinarska pa so v tem smislu manj določena in bolj nepredvidljiva, ko gre za pogovor z občinstvom, pa tudi vezana na komuniciranje po telefonu.

Tako bi lahko analizirane kontaktne oddaje jutranjega programa Vala 202 Dobro jutro! zaradi nepredvidljivosti in obravnavanih tem, ki navadno ne obveščajo javnosti o zanjo pomembnih in relevantnih družbenih zadevah, uvrstili v drugo skupino dvogovornih besedil, torej med **nenovinarska dvogovorna besedila**.

2.3.2 Spontani govor

Willby in Conroy (1994, 149) razlagata, da morajo radijski voditelji za razliko od ostalih radijskih govorcev (bralcev novic, novinarjev in napovedovalcev), ki z branjem zvenijo bolj kredibilno, govoriti čim bolj spontano in naravno. Če je govor radijskega novinarja slišati bran, se med njim in poslušalcem vzpostavi ovira, ker program zveni nespontano in izumetničeno, poslušalec pa ni več neposredno nagovorjen (Wilby in Conroy 1994, 129).

Tako je sredi 70-ih let prejšnjega stoletja tudi v Sloveniji začel naraščati trend posnemanja zasebnega govora v radijskih programih. Vendar ne gre zgolj za prenos, pač pa so vzorci zasebne govorne prakse v javnem govoru zgolj izhodiščne. Medijski govor le prevzema značilnosti zasebnega vsakodnevnega govora, govorniki pa ga prilagodijo (Lengar Verovnik 2010, 77). Radijski govor je namreč izrazito institucionalna oblika govora, a hkrati postaja vedno bolj konverzacijski. Govori odsotnemu občinstvu, a na način, kot da bi bili poslušalci prisotni in kot da bi šlo za spontano in interaktivno komuniciranje (Tolson 2006, 11–13).

Radijski jezik je mešanica govornega in zapisanega jezika (Crissel 1994, 59). **Govorjenje** je sporočanje misli, stališč in sodb o poznanih temah, **branje** pa sporočanje

misli, sodb in stališč o temi, ki ni naša oziroma je ne poznamo dovolj in so od nekoga drugega (Šeruga – Prek 1982, 46). Ko radijski govorec ustvari vtis govora in ne branja, ko mu je napisano besedilo le pomoč, skica, ki jo med govorom krajša ali dopolnjuje, pa govorimo o **govornem branju** (Šeruga-Prek 1982, 46).

Barnard (2000, 175) pa radijski govor razvršča v pet osnovnih skupin: **branje novic in napovedi, pripovedovanje z namenom doseganja dramatičnosti, komentar, pogovor ali intervju ter spontani govor**. Tivadar (2008) v **nebrani govor** uvršča govor na podlagi opornih točk, prosti govor brez zapisa, a z miselno pripravo, in popolnoma prosti govor.

Barnard (2000, 176) **spontani govor** definira kot vse tisto, kar poslušalec razume in dojame kot spontano tvorjen govor. Zelo se razlikuje od pisnih besedil, saj nastaja sočasno z njegovo izvedbo, razlaga Zwitter Vitez (2008, 241). Za načrtovanje in kontrolo spontanega govora tako ostaja zelo malo prostora, saj »ko govorimo sami, za to nimamo časa, ko govori sogovorec, spremljamo njega in se sproti odzivamo na njegovo govorjenje, manj pa razmišljamo, kaj bomo rekli v nadaljevanju in kako« (Zwitter Vitez 2008, 241). Spontana govorna situacija poteka tako hitro, da govorec ne more popolnoma nadzorovati svojega govora, je torej tista, »v kateri udeleženci brez vnaprej pripravljenega besedila sproti tvorijo svoje jezikovne manifestacije« (Zwitter Vitez 2008, 242). Smolejeva (2012, 17) spontani govor definira kot "govor, ki je vnaprej nepripravljen, kar pomeni, da se govorec pred potekom govornega dejanja nanj ni (na noben možen način) pripravljaj oz. da govorec vnaprej ni tvoril možnih/verjetnih jezikovnih struktur, ki bi jih lahko pozneje pri dejanski uresničitvi oz pri konkretnem govornem dejanju uporabil". Goffman (1982, 214) pa piše, da je radijski spontani govor zaradi vedno bolj pogoste rabe vedno bolj rutiniziran. Lengar Verovnik (2010, 21) pri opredelitvi spontanega govora poudarja, da je spontanost **nasprotje branega**, vnaprej pripravljenega, in da je vezana na izmenjavo glasov (dvo- in večgovornost). Poleg tega se pri poslušanju postavlja v vlogo poslušalca in zato upošteva **slušni vtis spontanosti**.

Za osnovno strukturno enoto **dvogovora** (govora, v katerem sodelujeta vsaj dva udeleženca) lahko vzamemo **repliko** (udeleženska vloga), kot sta to za svoje gradivo storili tudi Lengar Verovnik (2010) in Smolej (2012). Če opazujemo menjavanje/nemenjavanje replik, bi besedila lahko razdelili na **strnjena besedila in klepet** (Smolej 2012, 19). Klepet je način govorjenja, kjer pride do pogostega in hitrega menjavanja replik; ko en govorec prevzame besedo in obdrži vlogo govornega dalj časa, pa ta del govora imenujemo pripovedovanje. Temeljna razlika med načinoma govora je v njuni zgradbi - za klepet je značilna mikro struktura, ki jo lahko analiziramo le členjeno od replike do replike,

pripoved pa ima makro strukturo, ki je predvidljiva in ne zaobjema menjavanja vlog udeležencev pogovora. Smolej (2012, 22) poudarja, da moramo oba načina analize (mikro in makro) pri preučevanju spontanega govora združevati, povezovati. Prav tako dodaja (Smolej 2012, 18), da v **spontanem nenamernem pogovoru** (poleg nenamernega Smolej piše še o **spontanem pragmatičnem govoru**) lahko zasledimo tako pogosto menjavanje kot tudi nemenjavanje/stalnost govorca). Klepet in pripovedovanje (v smislu strnjene besedila) sta tako sestavna dela spontanega diskurza in se medsebojno prepletata.

Smolej je s pomočjo opisa besedilnih zgradb v vsakdanjem spontanem govoru ločila in določila vrste besedil, poudarila pa je, da shematske zgradbe besedil ne smemo razumeti kot stalne in nespremenljive in da tega ne moremo storiti pri vseh besedilih spontanega govora (npr. pri klepetu) (Smolej 2012, 26): **dramatična pripoved, anekdota, eksempl, poročilo, opazka/komentar, mnenje, obrekovanje, pripovedovanje šal, draženje (zbadanje), klepet.**

Za vsako spontano govorno besedilo so značilni točno določeni **socialni dejavniki** (psihofizični, splošno kulturni, elokucijski, idiomatični, ekspresivni - nanašajo se na udeležence diskurza). Pogojujejo proces tvorjenja besedila in kot piše Smolej (2012, 127), niso popolnoma prekrivni s socialnimi dejavniki, ki pogojujejo druge diskurze. Poudarja tudi (2012, 127), da besedilna oblikovanost ni nekaj trdnega, dokončnega. Je zgolj pojav, ki se mu približujemo, to približevanje pa je pogojeno z bralčevimi oz. jezikoslovčevimi notranjimi izhodišči, osebnimi izkušnjami, v katere je ujet sistem vsakega posameznika.

Halliday (1994, 68) piše o govornem dejanju, ki je vzajemna izmenjava, vključuje **sprejemanje, spraševanje, reakcijo ali odgovor**. Vsako besedilo je namreč medosebno dejanje, ki vključuje govorca in sogovorca.

2.4 Kontaktne radijske oddaje

Kontaktne oddaje so radijski žanr, v katerega so najbolj očitno vključene performativne prvine, prevzete iz zasebnih govornih praks ali razvite posebej za diskurz, katerega namen je zmanjševanje občutka razdalje med medijem in občinstvom. Hkrati se v kontaktnih radijskih oddajah koncept živosti najbolj popolno realizira (Lengar Verovnik 2010, 79).

A ne gre le za preslikavo zasebne govorne situacije v javno, opozarja Lengar Verovnik (2010, 79), kar ponazori z izpustoma uvodne sekvence ali pozdrava. Tolson (2006) navaja,

da so poslušalci manj tolerantni do napak v takšnem govoru v primerjavi s toleranco do napak v vsakdanjem komuniciranju.

Komunikacija radijskih postaj s svojimi poslušalci je nekaj vsakdanjega. Pirc (2005, 162) omenja tekmovanja, kvize, svetovalne oddaje in okrogle mize. Radijski voditelj, ki se pogovarja s poslušalci, mora biti po njenem mnenju izjemno iznajdljiv in izurjen. Voditelj namreč kljub temu, da poslušalec najprej govori z asistentom, ne ve, kaj namerava poslušalec povedati. Idealen sogovornik bo povedal nekaj novega, ne bo ponavljal ugotovitev svojih predhodnikov, hkrati pa ne bo žaljiv. Vendar se mora voditelj večkrat soočiti npr. s tremo poslušalcev, nevajenih javnega nastopanja, včasih mora obzirno omejiti ali celo ustaviti poslušalca, ki je »zašel«, poskrbeti mora, da poslušalci ne spreminjajo smeri začete teme, voditelj mora smiselno omejiti tudi dolžino poslušalčevega govora, saj si nekateri enostavno vzamejo preveč radijskega časa. Pirc kot pogosto neprijetnost omenja tudi slabe telefonske zveze, zaradi katerih so mnenja in vprašanja poslušalcev, ki kličejo, povsem nerazumljiva.

Voditelji kontaktnih oddaj so sicer lahko le najbolj izkušeni moderatorji, saj morajo biti pripravljene na to, da bodo kličeči žaljivi, da bodo morda kršili splošno veljavna etična pravila ali zakone in koga žalili, zato se lahko zgodi, da voditelj zavestno prekine telefonski pogovor (Pirc 2005, 237). »Radijskim ustvarjalcem se ponuja veliko možnosti za manipulacijo s poslušalci, hkrati pa je tudi javnost kritična in ne sprejema pasivno vseh vsiljenih idej,« sklene Pirc (2005, 237).

V Poklicnih merilih in načelih novinarske etike v programih RTV Slovenija so avtorji v zvezi s kontaktnimi oddajami zapisali, da se morajo poslušalci v njih predstaviti z imenom in priimkom, kar še posebej velja za oddaje s političnimi vsebinami, v svetovalnih oddajah pa jim ni treba razkriti svoje identitete.

2.4.1 Iluzija javne participacije na radiu

Temeljna lastnost radijskega govora je, da nastaja na enem kraju, slišan pa je drugje, in ta prepad želijo radijski govorniki premostiti. Želijo ustvariti vtis, da sta poslušalec in govorec skupaj (Pirc 2005, 76). To počnejo s specifičnimi radijskimi izraznimi sredstvi. Radijski govor naj bi ustvarjal iluzijo osebne in pristne verbalne interakcije (Crisell 1994, 55).

Radio torej ni zgolj sredstvo informiranja, ampak je tudi medij, ki izobrazuje, svetuje, zabava in predvsem govori (Krišelj 1993/94, 134). »Na ljudi deluje intimno, gre za poseben odnos med poslušalcem in govorcem, gre za zasebno doživetje« (McLuhan, 1987,

302). Poleg tega radijski voditelji delujejo bolj sproščeno, ker niso obremenjeni s svojo zunanostjo, ker se bolj ukvarjajo z vsebino kot s formo (Pirc 2005, 18). McLuhan je bil mnenja, da je moč radia prav v njegovi sposobnosti, da združuje in da individualno pretvarja v kolektivno. Radio je po McLuhanu prinesel skoraj takojšnjo preobrazbo individualnosti v kolektivnost ter ima sposobnost združevanja in umirjanja ljudi, predvsem skozi pripadnost skupini.

Je pa McLuhan (1961) tudi opozarjal, da teoretiki niso nikdar dovolj razumeli in raziskali govorni aspekt radia in zaradi tega ne razumejo njegove moči in vpliva. Trdi, da je človek, s tem, ko je izumil radio, izbrisal omejeno moč glasu, ki se ga lahko v naravi sliši le v omejenem prostoru in si ustvaril podaljšek, s katerim se ga lahko sliši po vsem svetu. Moč, ki so jo tako dobili človeški glas, beseda in retorika je postopoma postala sredstvo za vladanje množicam.

Kot pravi Gruden (2001, 30), tako nastaja iluzija intimnega dialoga, imitacija osebnega stika. In prav ta iluzija je ena temeljnih značilnosti radia, ki je možna zaradi statusa, ki ga radio ima - statusa uradnega, verodostojnega glasnika. Pirc (2005, 231) pritrjuje, da je radio lahko tudi iluzija javne participacije. Meni, da je osebna dimenzija poslušanja v resnici le konstrukt, gre za navidezno komunikacijo. Interakcija je tako le privid, saj pri radiu v resnici gre za enosmerno komunikacijo. Poslušalci imajo občutek, da so besede v njim priljubljenih oddajah namenjene le njim, v resnici pa komunikacija vedno poteka enosmerno. Iluzija, ki jo ustvarja radio, je sicer zelo prepričljiva, a še zmeraj zgolj iluzija.

Kontaktne oddaje, v katerih sodelujejo poslušalci, programi, ki javnost kar naprej vabijo, naj se odziva, skrbijo za dodatno krepitev vloge radia kot pristnega medija. In prav radijske kontaktne oddaje naj bi bile zgled interakcije, komunikacije, demokratičnosti in mesto javne participacije. »Take oddaje so v javnosti zelo priljubljene, ljudje radi poslušajo mnenja drugih, identificirajo se s tistimi, ki razmišljajo podobno kot oni in si to upajo naglas povedati,« piše Pirc in dodaja, da kontaktne oddaje delujejo kot glas javnosti, vox populi.

Da je ključen namen kontaktnih oddaj ponazoriti različna mnenja v družbi o določeni temi, ugotavlja tudi odgovorni urednik Vala 202, Mirko Štular (2012). Poslušalci dobijo možnost izraziti svoje mnenje, postati soustvarjalci programa, dodaja Štular (2012). Namen je tudi vzpostaviti interakcijo med poslušalci in radijskim programom, poslušalci s klicem v eter namreč soustvarjajo radio. »Radio tako želi tudi s pomočjo kontaktnih oddaj akivirati poslušalca, ga iz pasivnega sprejemalca sporočil narediti aktivnega, ga pridobiti, obrniti vlogo in mu dati možnost, da sporočilo posreduje v nasprotni smeri,« še dodaja

Štular (2012).

A ne smemo pozabiti, da program tako soustvarja le peščica poslušalcev, množica pa še vedno le posluša in sodi v tiho neangažirano večino, ki pa se zaveda, da ima možnost sodelovati in ji je ta zavest dovolj. V programu torej sodeluje zgolj prek posrednikov, sopollušalcev. Da ne gre za raziskavo javnega mnenja, opozarja tudi Štular (2012), ko pravi »morda je takšen le zvočni vtis in zato je pogosto prehitel zaključek poslušalca, neseznanjenega poslušalca, da gre za neko vrsto javnomnenjskih raziskav. Gre pa samo za to, da poslušalci dobijo možnost izraziti svoje mnenje, postati do neke mere soustvarjalci programa.«

Fikcijo interakcije ustvarja tudi govor na radiu, ki je usmerjen k posamezniku, ne k množici. Radijski voditelji imajo pred očmi in nagovarjajo konkretnega poslušalca.

»Jezik na radiu je neformalen, vsakdanji, govor sproščen in pristen, vsebinsko se ukvarja z življenjem ljudi in s tem ustvarja tesno povezavo s poslušalci, krepi njihovo zaupanje,« o še dodatni iluziji interakcije, ki je doma na radiu, piše Pirc (2005, 232). Skratka, radio ima vse možnosti, da bi bil demokratičen medij, a v njegovo demokratičnost, odprtost, dvosmerno komunikacijo in interakcijo z javnostjo ne moremo slepo verjeti.

Radijski voditelj je namreč tisti, ki vodi pogovor in določa njegovo smer, izbira temo pogovora in kontaktne oddaje, je samozavesten, medtem ko je na drugi strani poslušalec, ki najverjetneje ni vajen javnega nastopanja. Poleg tega ima voditelj na voljo vsa tehnična sredstva, da pogovor v trenutku zaključi. »Korekten in dober radijski voditelj v kontaktnih oddajah ne manipulira s poslušalci, jim ne sega grobo v besedo, ne zlorablja neizkušenih, prestrašenih poslušalcev, ki sodelujejo v oddaji, dopušča, da se kdo s povedanim tudi ne strinja,« trdi Pirc (2005, 234). Po drugi strani pa »kontaktne oddaje le potrjujejo že vnaprej določena mišljenja in sporočila, v svojem bistvu niso namenjene širjenju mnenj, stališč in ideologije poslušalstva, ampak oddajanju že vnaprej izoblikovanih avtoritativnih sporočil radijskega programa, poslušalec, ki pasivno spremlja, kontaktne oddaje, pa se z njimi identificira«.

Kot pravi Pirc (2005, 236) tako lahko na demokratičnost radia gledamo tudi zelo kritično. Nekateri teoretiki menijo, da radio manipulira s poslušalci, saj navidez združuje množico izoliranih poslušalcev, ki jim ponuja privid interakcije in komunikacije. Neaktivni poslušalci se namreč lahko čutijo dejavne in vplivne že s tem, da samo poslušajo radijski program in se strinjajo z mnenji aktivnejših poslušalcev. Na drugi strani imamo radijske prakse, ki se s trditvami o nedemokratičnosti radia absolutno ne strinjajo, saj radijci nenehno upoštevajo potrebe, stališča in interese poslušalcev, kar gradi občutek pripadnosti.

2.4.2 *Kontaktne oddaje na Valu 202*

»Kontaktne oddaje je ena od ključnih oblik, formatov za radijski medij, radio se ji ne sme in ne more odreči,« pravi odgovorni urednik Vala 202, Mirko Štular (Štular 2012). Kontaktne oddaje so že več kot pol stoletja pomemben del radijskih vsebin, Val 202 pa je v prvi polovici 70-ih let v Sloveniji prvi začel uvajati interaktivne vsebine. Po letu 2000 je imel jutranjo kontaktno oddajo Dobro jutro! vsak dan. Zdaj moderatorji povabijo poslušalce, da pokličejo v jutranji programski pas štirikrat do petkrat tedensko. »Ocenili smo, da je imeti vsako jutro kontaktno oddajo v poplavi kontaktnih oddaj, ki se pojavljajo na radijskih postajah v Sloveniji, preveč. Začel je namreč bledeti namen, pojavilo se je vprašanje, zakaj take kontaktne oddaje sploh imamo. Raznolikost mnenj je bila vedno manjša, vedno več je bilo istih klicateljev.« Tako se jim je na primer popolnoma odpovedal eden izmed jutranjih voditeljev: »Za to sem se odločil, ker se mi je zdelo, da s kontaktno oddajo nisem več ponujal dodane vrednosti. S tem mislim na naslednje: deloma je šlo za mojo odgovornost, tj. nesposobnost iz poslušalcev izvleči več, po drugi strani pa gre za težavo s samimi klicatelji, ki so pogosto isti, med sodelujočimi se zlahka pojavi kdo, ki s svojo intervencijo zamaje celotno vsebino.« (Jemec 2012)

Poleg oddaje Dobro jutro! so na Valu 202 kontaktne oddaje še Popevka tedna, Ime tedna, Športnik tedna, Nagradne uganke, Morda niste vedeli, Izjava tedna ... »Kontaktne oblike uvrščamo tudi zunaj terminov rednih oddaj, kot odziv na dogodek ali pojav, ki sicer sproža debato v družbi.« (Štular 2012)

Kontaktne oddaje imajo več ciljev. Eden izmed teh je vzpostavljanje javne razprave, narava jutranjega programa pa je tudi zabavna, zato se ta dva cilja prepletata ali pa je vsebina bolj podrejena razvedrilu (Praprotnik 2012). Da je treba krmariti med informativnostjo in zabavnostjo kontakta, ugotavlja tudi Jemec (2012).

Vsi intervjuvani voditelji so se strinjali, da je dobro, če je izbrana tema aktualna. Poleg tega eden izmed njih meni, da je dobro, če je tema hkrati tudi provokativna, »s čimer mislim na ponujanje neustaljenih pogledov skozi samo vprašanje, iskanje drugačnega, nekliškejskega,« (Jemec 2012), intervjuvana novinarka pa poleg aktualnosti teme meni, da najboljše odzive dobi, »ko se poslušalci lahko identificirajo s temo oz. njeno vsebino in jih le-ta neposredno zadeva v vsakdanjem življenju.« (Černela 2012)

Da je premislek o izbiri teme izredno pomemben, potrjuje tudi Štular (2012): »Teme, ki kličejo po pro et contra, jaz jim pravim referendumska vprašanja, so v tem smislu lahko

zelo težavne, zato se jim je vredno izogibati, prav zaradi vtisa glasovanja oz. javnomnenjske raziskave.«

Štular poudarja, da je pomembno, kako so kontaktne oddaje pripravljene in izvedene, hkrati pa tudi, katere kanale uporabljajo kot dopolnilne. Da je »radio postal multiprostorski in mnenja nabira tudi na socialnih omrežjih, predvsem pa ni več odvisen od trenutnosti v etru, ampak lahko o temi razpravlja tudi zunaj živega radijskega etra,« ugotavlja tudi ena izmed voditeljic (Černela 2012).

Interaktivnost na radiu se je s pojavom spleta zelo intenzivirala. Spletne ankete, forumi, maili ... to so vse kanali, po katerih poteka komunikacija in interakcija. Zadnji zelo intenziven prispevek k interaktivnosti so družabna omrežja, po katerih poteka intenzivna interakcija med poslušalci in radijsko postajo. »Val je to interaktivnost na spletu po letu 2009 zelo intenziviral in ta proces se nadaljuje. To so novi, dodatni kanali, po katerih ponuja poslušalcem, da vzpostavijo interaktiven odnos. Odnos poslušalec – radio je v tem smislu zelo pomemben. Facebook, spletne ankete, Twitter, Audioboo, podcasting, glasbeni SOS. To vse so pomembne oblike interaktivnosti,« razlaga Štular (2012).

»Gre za idejo imeti aktivnega poslušalca. Če je nekdo aktiven, pomeni, da je tudi pripaden, če je pripaden, posredno pomeni, da vas čišla, da je z vami. Ostaja v poslušanju,« politiko intenziviranja komunikacije s poslušalci razlaga Štular (2012).

2.5 Radijski moderatorji - identiteta radijske hiše

Radio bi brez govora izgubil obliko in pomen, njegova identiteta bi postala nejasna. Radio brez besed izgubi svoj smisel, saj so temelj radia prav komunikativnost, vsebina, razumljivost in sporočilo (Crissel 1994, 54). Da govor ostaja ključni element prepoznavnosti radijske postaje, ki programu daje identiteto in podobo, pritrjuje tudi Pirc (2005, 72). Tako ni le pomembno, o čem govorimo, ampak tudi, kako to povemo. Radijska postaja mora izoblikovati splošni slog govora za ljudi, ki se pojavljajo v njenem programu, a radijski govorci si ne smejo biti podobni (Pirc 2005, 76). Voditelji morajo izražati svoje govorniške in osebne specifičnosti, hkrati pa ostati del identitete radijske postaje (Pirc 2005, 73).

Tudi Štular (2012) je prepričan, da je jezik kot avtorski pečat tudi voditeljev inventar, in je zato prepričan, da se blagovna znamka Vala 202 vzpostavlja tudi s pomočjo spontanega govora moderatorjev v jutranji kontaktni oddaji Dobro jutro!: »Gotovo je to tudi blagovna

znamka Vala 202, ker so to najbolj prepoznavni voditelji in ker je to eden izmed najbolj poslušanih delov našega programa.« Hkrati Val 202 dopušča, da se sploh v tem programskem pasu znajde tudi avtorski pečat voditeljev, saj je vsako moderiranje prostor tudi za izpostavljanje voditelja kot blagovne znamke.

Po Wilbyju in Conroyu (1994, 127) radio z govorom vzpostavlja povezavo s poslušalci na dveh ravneh. Na prvi vzpostavi povezavo med poslušalcem in sodobnostjo, s časom in prostorom, v katerih poslušalec biva. Na drugi ravni se radio poveže s poslušalčevimi kulturnimi in socialnimi izkušnjami - poslušalec se poistoveti z vrednotami, ki jih radio deli, ter prepozna in deli pomen kod teksta. Radio tako razvija in goji specifičen odnos s poslušalci. Je oseben, pozitiven in grajen na za poslušalca relevantnih vrednotah. Nastop radijskega govornika je pri tem ključen. Povezava med poslušalcem in postajo se namreč vzpostavlja skozi človeški glas in način, na katerega je uporabljen.

Pomemben del radijske zvočne slike so radijske osebnosti: voditelji, napovedovalci, novinarji, glasbeni uredniki in tehnično osebje, torej vsi, ki neposredno vplivajo na potek programa. Njihova naloga je ohranjati, poudarjati in ponazarjati izvedbeni slog oziroma stil radijske postaje: »So glas in javni obraz postaje: njihove besede, vedenje, odnos do poslušalcev, vse to vpliva na vzpostavljanje osebnosti in dostopnost postaje.« (Barnard 2000, 212)

Pirc piše (2005, 68), da je jezik simbol govornika, z njim se identificira kot subjekt, ki se razlikuje od drugih. Radijska beseda naj bi bila neposredna, lažje razumljiva, sproščena, tudi topla, sočna, šaljiva, domača. Radijski govorniki si med seboj ne smejo biti podobni, kar pomeni, da morajo ohraniti svoje govorniške in osebne specifičnosti, hkrati pa morajo biti sestavni del govorne identitete radijske postaje (glej Pirc 2005, 73–76).

Lengar Verovnik (2009) pravi, da je »glas radijskega govornika indeks za osebo, oziroma za 'tip' osebe, kot jo prepoznamo v določeni situaciji«. Identiteta moderatorja, ki jo je prevzel, je povezana z žanrom, ki ga realizira, in z institucijo, katere predstavnik je.

Glas posameznika je kot njegova fotografija (Grabnar, 1991), po katerem ga ljudje spoznajo in ga ne pozabljajo. Ne glede na to, ali je govor poprej napisan ali nastaja sproti v govorčevih mislih, ima na radiu kot informativnem in kreativnem zvočnem mediju osrednjo vlogo: z jezikovnimi znaki, izraženimi z glasom, prenaša sporočilo, vselej v konkretnih, psiholoških in socialnih okoliščinah, ki dolgoročno opredeljujejo govornika in poslušalca in ju zapletajo v zavestni komunikacijski proces (Gruden 2001, 26). Kot pravi Crissel, glas torej ni le znamenje človeške navzočnosti, pač pa odraža osebnost govornika. V njegovem glasu bo namreč čutiti, ali ima rad svoje delo in poslušalce (Crissel 1994, 47).

Poslušalec mora imeti občutek, da sta z voditeljem na istem kraju, ob istem času (Chignell 2009, 7).

Vsi trije intervjuvani voditelji svoj govor v moderiranih programskih pasovih, torej tudi v kontaktni oddaji Dobro jutro!, razumejo kot svoje avtorsko delo, »kot pomemben del radijske osebnosti« (Černela 2012). Strinjajo se tudi, da se blagovna znamka Vala 202 vzpostavlja s pomočjo spontanega govora moderatorjev v jutranji kontaktni oddaji. Jemec (2012) pa hkrati meni, da je pomembnejši od jezikovnega vsebinski vidik.

3 RAZISKOVANJE SPONTANEGA GOVORA RADIJSKIH MODERATORJEV VALA 202 V KONTAKTNI ODDAJI DOBRO JUTRO!

Gradivna analiza je potekala po modelu, ki ga je vzpostavila Lengar Verovnik (2010). V njenem primeru je šlo za analizo radijskih novinarskih dvogovornih žanrov, zato model za to magistrsko nalogo ni v celoti uporaben. Tu gre namreč za analizo spontanega govora radijskih voditeljev v spontanah dvogovorih s poslušalci v kontaktni oddaji Dobro jutro!, ki je ne moremo uvrstiti med novinarske dvogovorne žanre.

Šest petnajstminutnih oddaj Dobro jutro!, ki so nastale v aprilu 2011, sem transkribirala po navodilih Tine Lengar Verovnik (2010)

študent	podčrtava zaznamuje naglašeni zlog; podčrtani <u>e</u> je ozek glas; enako <u>o</u>
prevOza	podčrtani <u>O</u> je širok glas; enako <u>E</u>
zgólj	izjemoma – npr. pri enozložnicah – je kvaliteta samoglasnika označena z ostrivcem (ozko) oziroma strešico (široko)
razmišlj	kreпки tisk zaznamuje stavčno poudarjene prvine
lahkoo	podvojeni ali potrojeni zapis samoglasnika zaznamuje njegov podaljšani izgovor
innn, sse	podvojeni ali potrojeni zapis soglasnika zaznamuje njegov podaljšani izgovor
marsi-, ampak-	levostični vezaj zaznamuje nedokončano besedo oziroma zvezo
poma-gala	obojestični vezaj zaznamuje odsekan (zlogovan) izgovor
(.)	zelo kratek, a opazen premor
(..)	krajši premor
(...)	daljši premor
/.../	izpust za analizo nerelevantnega besedila (npr. brani segmenti)
rimejk /remake/	polcitatna imena in izposojenke so v transkripciji zapisani glede na izgovor, med poševnicami jim sledi knjižni zapis
↑	relativno višji končni ton govornega segmenta
↓	relativno nižji končni ton govornega segmenta
→	srednji (ničelni) končni ton govornega segmenta
omenjali.=Torej	govor brez premora, kjer bi ga sicer pričakovali
HHH	smeh
eee	razpotegnjeni polglasnik

((tišje))	opisi slušnega vtisa in neverbalnih zvokov; kadar sledi sekvenci, gre za komentar zapisovalke, npr. ((dopolni gosta))
(zdej)	slabo razumljiva prvina – negotovost pri zapisu
()	nerazumljiva prvina ali del govora
[zaznamuje začetek prekrivnega govora, npr. [ste menda vedeli. [Nismo se pa nikoli
><	zaznamuje relativno hitrejši govor
<>	zaznamuje relativno počasnejši govor
AA ^{BB}	zaznamuje relativno višji tonski potek
AA _{BB}	zaznamuje relativno nižji tonski potek

Čeprav analiziranih oddaj žanrsko ne moremo uvrstiti v novinarski diskurz, so moderatorji radijski govorci, ki so po izobrazbi (bodoči) novinarji oz. v drugih programskih pasovih nastopajo v vlogi novinarjev. Njihov govor torej gotovo določajo tudi standardi novinarskega diskurza. Poleg tega je kontaktna oddaja del najbolj poslušane programskega pasu Vala 202, ki je javni medij. Tudi jezikovni standardi oddaje Dobro jutro! so tako zakonsko opredeljeni. Med drugim tako na primer Poklicna merila in načela RTV Slovenija določajo, da »profesionalni bralci in novinarji pri branju uporabljajo zborni jezik, pri vodenju pogovorov pa je dopustno uporabljati splošni pogovorni jezik«.

V pogovoru uporabljena jezikovna sredstva poleg socialne, psihične in fizične identitete govorca izražajo tudi identiteto medija, ki je posredovana prek govorca (Lengar Verovnik 2010, 109). Pravimo jim **zaznamovalci stilnega tipa**, ki jih Tina Lengar Verovnik (2010) deli v štiri skupine (**glasovna, oblikoslovna in naglasna podoba, oris leksike, skladske značilnosti, stavčnofonetična podoba**).

Besedila bom po modelu, ki ga je vzpostavila Lengar Verovnik (2010), obravnavala na vseh štirih ravneh. Poleg zaznamovalcev stilnega tipa pa Lengar Verovnik besedila obravnava še glede na **prilagojenost prenosniku**. Poleg omenjenega modela sem v gradivu iskala tudi značilnosti spontanega govora, ki jih navajata Zwitter Vitez (2008) in Smolej (2012). Avtorici sta sicer popisali značilnosti spontanega govora v zasebnih neformalnih pogovorih, v mojem primeru se govor sicer ne pojavlja v zasebni, nejavni in neformalni sferi, a so njune ugotovitve uporabne, ker gre tudi v mojem primeru za prenose govornih praks iz zasebnosti.

Skupna značilnost je tudi **odsotnost govorčevega načrta in sprotne prilagajanje govorne produkcije reakcijam sogovorca**.

Cilj analize je opis jezikovnih izbir glede na vrsto radijske oddaje in občinstva, torej implicitna jezikovna norma, kot se jo da razbrati iz posnetega in transkribiranega gradiva. Poleg tega bom poskušala opredeliti ravni, ki bi jih bilo v nadaljnji podrobnejši raziskavi vredno raziskati.

Moje gradivo je namreč gotovo premalo obširno, da bi lahko na podlagi te analize podala relevantne zaključke o spontanem govoru radijskih voditeljev v kontaktni oddaji, zato bom zgolj opozorila na izstopajoče značilnosti spontanega govora jutranjih voditeljev Vala 202, iskala bom, katere jezikovne značilnosti so jim skupne in katere so značilne za posamezne govorce ter nakazala, na katerih delih bi bilo analizo v prihodnosti vredno opraviti na obširnejšem gradivu.

Primeri, ki jih navajam v analizi, so napisani v manjši velikosti kot ostali tekst. Če sem na določeni ravni analize odkrila več primerov, to ponazarjam z več izbranimi primeri.

3.1 Glasovna, oblikoslovna in naglasna podoba

Pri knjižno predvidenem izgovoru, naglasih in oblikoslovju sta izhodišči za norme *SSKJ* in *SP 2001*, pri oblikoslovju pa *Slovenska slovnica* (Toporišič 2000).

Pregled mojega gradiva kaže, da je na tej ravni **norma knjižne slovenščine in njene zborne oblike temeljna**. Glasovna, oblikoslovna in naglasna podoba je v splošnem prekrivna s knjižno. Da na tej ravni večina govorcev sledi zborni izreki in normi knjižnega jezika, »sploh v oblikoslovju«, je tudi ugotovitev Lengar Verovnik za njeno gradivo. Poleg realizacije ali približevanja knjižnemu jeziku se pričakuje tudi hiperkorektnost, piše Lengar Verovnik (2010, 109), a sama **hiperkorektnosti v gradivu, ki sem ga analizirala, nisem zasledila**.

Toporišič (2000, 18) kot širše sprejete predvideva nekatere značilnosti knjižnega pogovornega jezika. »**Glasovne značilnosti** so predvsem posledica samoglasniškega upada,« piše (Toporišič 2000, 18) in kot take našteva: kratki nedoločnik, množinska oblika deležnika na *-l*, izgovor nenaglašene deležnika, izgovor prislova *sem* s polglasnikom, izgovor polglasnika ali *e*, kadar sta kratka in v težjih samoglasniških sklopih, samo rahlo upadli kratki naglašeni *a* pred soglasnikom itd. Toporišič kot tipično značilnost pogovornega jezika navaja kratke nedoločnike, tudi Lengar Verovnik (2010, 128) na tej ravni opaža pogosto rabo kratkega nedoločnika, pri analizi mojega gradiva pa je izstopalo veliko primerov **samoglasniškega upada**.

3.1.1 Raba kratkega nedoločnika

Na tej ravni je bilo odstopov zelo malo:

Ne znam si predstavlat, da te ustavi Tina Maze, uooo, to je bilo pa malo prehitro↑. (Praprotnik2011)

Že ... želite reči, da nimate ene **samcate same** ideje, na katero vprašanje bi bili zdejle pripravljeni odgovorjat in se vam po neki hierarhiji vprašanj zdi nemara **pomembnejše** od vprašanje o **malem** delu, vprašanje o delu na **črno** in tako dalje.↓(Šalehar2011)

Družba se ni več sposobna dogovorit o **bazičnih**↑ stvareh (...) **razvoja**.↓(Karoli2011)

Marko vidite, **sej gre**, samo sprostit se je treba. (Šalehar 2011)

3.1.2 Samoglasniški upad

Primerov samoglasniškega upada je bilo v pregledanem gradivo ogromno. Sploh nekateri (mlajši) govorniki skorajda ne zmorejo izreči povedi brez vsaj enega samoglasniškega upada. Lengar Verovnik je v svoji analizi sicer ugotovila, da je oblik, ki so nastale kot posledica moderne vokalne redukcije, v gradivu - v primerjavi z nereduciranimi - malo (2010, 129), v mojem gradivu pa - nasprotno - ugotavljam, da njihova raba postaja kar arbitrarna.

Zelo pogost primer samoglasniškega upada je časovni prislov *zdaj*, ki se velikokrat spremeni v *zdej*:

Aaaa, pa bomo kar končali, ja, čeprav **mislim**, da bodo zdejle še poklicali **jeseniški** navijači↑,=>ampak bomo to zadevo kar zaključili.(Smrekar2011)

Že ... želite reči, da nimate ene **samcate same** ideje, na katero vprašanje bi bili zdejle pripravljeni odgovorjat in se vam po neki hierarhiji vprašanj zdi nemara **pomembnejše** od vprašanje o **malem** delu, vprašanje o delu na **črno** in tako dalje.↓(Šalehar2011)

Beseda *zdej* v vseh primerih sicer ni uporabljena kot časovni prislov. V nekaterih primerih bi *zdej* lahko izpustili, pa se vsebina povedanega ne bi spremenila, spremenil bi se pragmatičen pomen (Lengar Verovnik 2010, 129). »Skupaj s *pač* in *mogoče* *zdej* izraža negotovost, zadržek glede tega, kar bo povedano v nadaljevanju,« ugotavlja Lengar Verovnik (2010, 129). *Zdej* se tako najpogosteje pojavlja v nepolnopomenski vlogi diskurznega označevalca.

Zdejterorizem >je najbrž premočna beseda ampak<, vendarle↑ me zanima, imate kšno idejo, kakšen je **vš** odnos do(.)do do (..) do teh, **neizmernih klubov** (..) zvestobe. (Praprotnik 2011)

Ja, ampak eee zdej eee Aleš↑>predlagali ste eno zlo konkretno rešitev<, ki pa je tko (..) malo hmmm (...) malo **pred** časom.↓Bi reku, izum pred časom.→(Praprotnik 2011)

Ampak Karel, če vs zdej**prou** razumem, ZA malo delo. (Jemec 2011)

Najpogosteje se sicer pojavljajo reducirane oblike nepolnopomenskih besed (*tud*, *al*, *blo*, *sej*):

Žena zihra ve, če mava **tud** tole kartico.↓(Praprotnik 2011)

Marko vidite, **sej gre**, samo sprostit se je treba. (Šalehar 2011)

Ne sej→ (...) sej zato sem prej povedal, da se je zgodilo po **referendumu**↑, ni pa nujno povezano z **referendumom**.↓(Karoli 2011)

Sicer so pogosti tudi primeri samoglasniškega upada *mam* namesto *imam*, *maš* namesto *imaš*, *dejmo* namesto *dajmo* ...

Eee, recimo↓ u lekarni vs sprašujejo, eee a mate kartico zvestobe?↑(Praprotnik 2011)

Na primer, v lekarni me uprašajo za kartico zvetobe, če mam kartico zvestobe↑ =pa rečem a mislete piko↑ (.) al spar al tuš al lekler ... (Praprotnik 2011)

A pa **ni to** kolektivna blaznost↑, (...) da ma narod vsega dovolj?↓(Karoli 2011)

Zanimiv je primer, ko se je moderator popravil, je pa to edini primer avtokorekcije na tej ravni:

Kok (.) koliko kartic pa **imate** (..) zvestobe.↓(Praprotnik 2011)

Oblik, ki so nastale kot posledica moderne vokalne redukcije, je v analiziranem gradivu razmeroma veliko. Opazovanje okoliščin samoglasniškega upada je tako gotovo ena izmed zanimivih ravni analize in bi jo bilo vredno razširiti.

Lengar Verovnik (2010, 131) sicer opaža nekaj ponavljajočih se okoliščin, ki bi lahko vplivale na samoglasniški upad; tako našteva nekaj okoliščin, v katerih nadzorovanost artikulacije nekoliko upade:

1. hitrejši tempo govora, ko novinar prekine sogovorca
2. na koncu intervjuja ali replike, ko je konec že napovedal, želi nekaj še na hitro dodati
3. novinar izbere neustrezno prvino in želi čim prej izreči ustreznejšo
4. novinar citira izjavo, ki je bila (najbrž) izrečena v neformalnem pogovoru
5. ko postane pogovor osebni za novinarja
6. ko postane pogovor osebni za sogovorca

Pri mojem gradivu gre za kratke pogovore in replike, tempo je zelo hiter. In prav hitrejši tempo govora je po mojem mnenju glavni razlog za odstopa na tej ravni. Primere za ostale vzroke upada nadzora artikulacije, ki jih navaja Lengar Verovnik, bi morali iskati v obširnejšem gradivu. Poleg tega bi bilo smiselno primerjati stopnjo nadzora artikulacije posameznih voditeljev v drugih programskih delih s stopnjo v kontaktnih oddajah. Gre pa tudi za jezikovno politiko Vala 202. Po besedah odgovornega urednika Vala 202, Mirka Štularja, so takšni prenosi iz zasebnih govornih praks v kontaktni oddaji namreč popolnoma sprejemljivi, »celo zaželeno je, da novinar ne uporablja zbornega jezika«. Gre namreč za komunikacijo z ljudmi, predvsem za imitacijo vsakodnevne komunikacije med ljudmi. Voditelj tako tudi z jezikom dosega pristnost in sproščenost, njegova zaveza je

namreč, da »sogovornika ne spravlja v nelagoden položaj, ko mu med vrsticami sporoča, naj govori drugače kot sicer, jezikovno pravilno.« (Štular 2012)

3.1.3 *Izgovor predlogov v, s/z*

Predlog *v* govorce v obravnavanem gradivu izgovarjajo v skladu s pravorečnim predpisom, **zložnih izgovorov (və) nisem zasledila**. Sem pa zato našla nekaj izgovorov predloga *s* fonemom /u/, kar predpis sicer dopušča, a le ob počasnejšem tempu govora. Tako kot Lengar Verovnik v svojem gradivu, tudi sama ugotavljam, da gre pri izbiri te možnosti v večini primerov za jemanje časa za premislek o nadaljevanju (Lengar Verovnik 2010, 132). Novinarji u-jevski izgovor večinoma uporabljajo na mestih, kjer bi manj večči govorce uporabili *və*.

Ker jz sem razmišlou u smeri bojkota kartic zvestobe. (Praprtonik 2011)

Najprej je treba postaviti u kontekst†, (.) da ne bo kdo očital, da je vzeto iz konteksta.†(Karoli 2011)

Hoemopatijo najbrž **poznate**†, veste, da jo (.) **s pridom** uporabljajo in kombinirajo u (.) uradni medicini v vseh evropskih dražavah, **razen**† seveda pri ns. (Černela 2011)

Pri predlogih *s/z* se govor ujema s predpisi. Zasledila nisem nobenega odstopa. Morda je bil vzorec analiziranega gradiva premajhen in bi se odstopi na tej ravni pokazali na obširnejšem.

3.1.4 *Kvalitativna premena e, o*

Tivadar (2006) sicer ugotavlja, da menjavanje kakovosti in trajanja pri širokih *e* in *o* govorcem RTV-ja predstavlja težave, a v mojem gradivu se tako kot v gradivu Lengar Verovnikove (2010, 133) kaže, da močno prevladujejo s knjižno normo usklajene oblike. Morda se je situacija v teh nekaj letih izboljšala, saj je (tudi po mojih izkušnjah) velik poudarek govorne šole na Radiu Slovenija prav na kvalitativnih premenah.

Navajam dva tipična primera, ki veljata za problematična, pa sta ju moderatorja pravilno izgovorila:

Ker jz sem razmišlou u smeri bojkota kartic zvestobe. (Praprotnik 2011)

/.../ zimzelenih zaplétov z nagradami reprezentanov. (Smrekar2011)

Sem pa našla dva primera ožine glasu *o*, ki je bila napačna. Oba govorce prihajata iz gorenjske narečne govorne skupine.

/.../ vsak po svoje (..) zavajajoči,=ki jim člòvek kar težko **verjame** (.) ob usej, tudi ceneni čustvenosti. →**Tik** pred <referendumom>↓, preden obmolknemo, (.) zbiramo (.) za vse (...) **neodločene** (...) ki ns **ni** malo (..) kkšen **dobr** argument.↓(Jemec 2011)

Spòmnnimo se† (..) policistov v Tivoliju. →(Smrekar 2011)

3.1.5 Naglaševanje

Tudi pri naglaševanju prevladujejo s knjižno normo usklajene oblike. Zasedila sem zelo malo primerov napačnega naglaševanja. Prevladovanje knjižne izreke na tej ravni je verjetno rezultat Radijske govorne šole. V tem smislu sta tudi jutranja voditelja prepričana, da je bila Radijska govorna šola dobra jezikovna popotnica za radijsko delo (Jemec in Praprotnik 2012).

Spet opozarjam, da bi za kakršnokoli zaključevanje na tej ravni morala analizirati več gradiva. Tudi na tej ravni bi bila zanimiva primerjava z ostalimi programskimi deli. Po mojem lastnem občutku razlik na tej ravni ne bi bilo, saj so pravila jezikovne politike Radia Slovenija na ravni naglaševanja stroga, odstopi so na tej ravni neopravičljivi.

3.2 Oris leksike

Analiza leksike kaže, da so voditelji kontaktne oddaje Dobro jutro! na Valu 202 vešči in ustvarjalni govorci, ki so poleg obvladovanja za ta diskurz veljavne jezikovne norme spretni tudi pri snovanju izvirnih oz. avtorskih besednih zvez in pri poigravanju z jezikom, ki ga prilagodijo kontekstu. Voditeljem je skupna težnja po kultiviranem izražanju, kar se kaže na primer v popolni odsotnosti vulgarizmov. Raba intelektualizmov je premišljena in učinkovita, pri rabi frazemov so spretni.

3.2.1 Publicizmi in avtomatizmi

Analiza temelji na slovenski teoriji stilistike poročevalstva (Korošec 1998). Poleg Koroščevih **avtomatizmov in aktualizmov** G. Červ (2006) razpoznava še publicizme.

Červ (2006, 61) le-te opredeljuje kot metafore, ki so se s ponavljajočo se rabo razaktualizirale. Tako so izgubile del pozornosti, ki bi jo sicer pritegovale s svojo ekspresivnostjo in neobičajnostjo. Funkcija metafore se v publicistični funkcijski zvrsti približuje funkciji metafor v znanstvenem jeziku. Gre torej za "metafore, ki so izvorno lahko konceptualne ali frazemi, vendar so obenem specifične za poročevalstvo in zanje trdimo, da so po funkciji najbližje ostalim poročevalskim avtomatizmom," še dodaja Červ. V analiziranem gradivu sem zasedila kar nekaj primerov.

No in to je pika na i. ↓ To je pika zvestobe na i. ↓ (Praprotnik 2011)

Tako. ↓ Zdaj pa ste na potezi vi. ↑ (Smrekar 2011)

Pravite (..) eeee črna pika za hokejsko zvezo ampak ... eeee teh črnih pik eee (.) je bilo že **OGROMNO** zadnjem obdobju, ja.<(Smrekar 2011)

Aaaa, pa bomo kar končali, ja, čeprav **mislim**, da bodo zdejle še poklicali **jeseniški** navijači↑,=>ampak bomo to zadevo kar zaključili in raje kot smo že dejali pogledali v nebo<.<(Smrekar 2011)

Marko živjo! ↑ Marko, (..) sama ušesa so me.> Ja, **navijte** mi jih.>(Šalehar 2011)

Po pričakovanih sem zasledila tudi avtomatizme, ki so v poročevalstvu nezaznamovana sredstva, narejena za večkratno rabo (Kalin Golob v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 91).

Na fejsbuku še vedno emmm teče (...) **razprava**.(Jemec 2011)

Srečko, hvala **lepa**,=še **Tino** (..) spustimo v eter.↑(Jemec 2011)

Stanje! duha, po referendumu, ki se je zgodil v nedeljo z rezultatom, ki je **znan**↑, z udeležbo, ki je **znana**→=in nekje vmes je bila omenjena tudi besedna zveza→ (.) **kolektivna**↑ (..) **blaznost**. (Karoli 2011)

3.2.2 Aktualizirana raba leksike

Nasprotje avtomatizmov so aktualizmi. Avtor z njimi v novinarskih besedilih interpretativne zvrsti izrazi svoje mnenje, včasih tudi z ekspresivnimi jezikovnimi sredstvi, piše Kalin Golob (v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 91). Aktualizacija je sicer tudi govorniški okrasek, predvsem pa je odmik od neposredne označbe predmeta govora, govorec z njo posega v spoznano in na novo poimenovano resničnost, piše Korošec (1998, 17) in dodaja, da z aktualizmi govorec »išče pot k naslovniku, navezuje stik z njegovim čustvenim svetom, da bi sprožil njegovo razumsko in čustveno dejavnost«. Lengar Verovnik (2010, 137) vse aktualizme deli v šest skupin. Čeprav analizirano gradivo ni obširno, nisem imela nobenih težav z iskanjem primerov. Izrazito bogat nabor aktualizmov je le eden izmed kazateljev, da gre za večče govorce.

S časovno zaznamovanimi izrazi (arhaizmi) voditelji kažejo svojo jezikovno spretnost (Lengar Verovnik 2010, 138). Primera, ki ju navajam, v to skupino uvrščam zaradi kvalifikatorja v SSKJ.

Govorimo (.) o dvorani **Podmežaklja**↑ in **šlamastiki**↑, ki se je zgodila v **četrtrek**, /.../ (Smrekar 2011)

Vprašanju,↑ ki bi (..) ako bi se po **vašem** mnenju opredelili zanj, (..) tako kot se nagibate **sami**, (..) ki bi nas popeljalo v lepši jutri. Se **razumeva**?↑(Šalehar 2011)

Z arhaizmi novinarji kažejo jezikovno spretnost, z **izrazi z ekspresivno stilno vrednostjo** pa moderatorji neposredno vrednotijo besedilo (Lengar Verovnik 2010, 138). Pomenom besed, v kakršnih so se pojavili v tem kontekstu, je ekspresivna stilna vrednost pripisana v slovarju.

Zakaj imate kartice↑, zakaj pristajate na ta (..) zdej **terorizem**>je najbrž premočna beseda ampak<, vendarle /.../ (Praprotnik 2011)

Z↑ (.) ker **slabše** za moderne tlačane že ne more biti /.../ (Jemec 2011)

Skratka, >**sveže** referendumsko nabriti (.) se verjetno sprašujete (.) **ZAKAJ** morate ves čas odločat **samo** o tistih stvareh, ki vam jih porine politika in o katerih sama **ne ZMORE** ali (.) **NOČE**.<↑(Šalehar 2011)

<**Kolektivno blazno**> vas pozdravljam. /.../ (Karoli 2011)

Dober **dan**↑, povejte, kakšno je vaše znanje,=ali je to **res šarlatanstvo**,=bodo zdravniki postali kar naenkrat **manj** cenjeni, če bodo tudi homeopati?↑(**slabšalno**) (Černela 2011)

Tudi **frazemi** poživljajo besedilo.

Marko **živjo!** ↑ Marko, (...) **sama** ušesa so me.→ Ja, **navijte mi jih**.→(Šalehar 2011)

Ta referendum (.) ta referendum (.) bi šel **gladko skozi**, **prepričljivo**.↓(Šalehar 2011)

Drago (...) **vi jih pa pihate!**↓(Šalehar 2011)

Ha ha↓, Drago jih pa **ima za ušesi!**↓ (...) Dobro jutro!↓(Šalehar 2011)

Sobesedilne metafore:

Koliko teh reči je v vaši denarnici (...) **ker** (...) komaj smo se znebili **solate denarja**, **ŽE** je v denarnici (...) solata plastičnih kartic.↓

7.4.2011, Matej Praprotnik

Aleš in seveda vsem, ki boste danes poklicali ↑, aa pošljemo **kartico zvestobe Vala 202**↑, s katero **imate aaaaa triodstotni popust**↑ na **aaa** (...) **prispevek**.↓(Praprotnik 2011)

Najprej je treba **postaviti v kontekst**↑, (.) da ne bo kdo očital, da je **vzeto iz konteksta**.↑=Ker potem (.) na to temo nastane vsaj ena **komisija**↑ in vsaj nekaj **zakonov**↑,(.) ki predvidoma končajo na referendumih. (Karoli 2011)

Neustrezni ali neuspelo tvorjeni aktualizmi so za obravnavano gradivo zelo redki, našla sem le en primer, ki pa ni nujno ponesrečen.

Še **Štefka** **bo zrno dodala**, ne?↑(Karoli 2011)

3.2.3 *Intelektualizmi: prevzeto besedje*

Lengar Verovnik (2010, 140) piše, da je intelektualizmom skupno to, da so raznolikih izvorov in so znak »višje pismenosti«. Sem uvršča latinizme (kot zahodnemu prostoru skupno kulturno izrazje), slovnične besede, ki so v pisnih žanrih nevtralni, v govornih pa znak obvladovanja govora (vendarle, kajne, četudi, nekoliko, nekdam, ničkoliko), ter lekseme, značilne za umetnostna besedila. Intelektualizmi se v govoru voditeljev jutranje kontaktne oddaje Dobro jutro! pogosto pojavljajo, navajam le nekaj primerov.

Dobr argument osredotočen na **zakon**↑ eeemm kšen **dober** (...) eee razlog za↑ (.) ali pa dobr razlog proti.↓8. 4. 2011, Nejc Jemec

Udeležbe so tradicionalno **nizke**, še **ZDAJ**, ko naj bi bila **visoka**↑ (.) eee se je (.) le **tretjina** eee tistih, ki bi se lahko udeležila te seanse.→ (Šalehar 2011)

V **postreferendumskem** ponedeljkovem večeru. (Karoli 2011)

Stanje↑ duha, po referendumu, ki se je zgodil v nedeljo z rezultatom, ki je **znan**↑, z udeležbo, ki je **znana**→=in nekje vmes je bila omenjena tudi besedna zveza→ (.) **kolektivna**↑ (.) **blaznost**. Doktor **Vehovar**.↑(Karoli 2011)

Ne, ampak, da je stanje duha, (.) da je družba tako **fragmentirana**→, daaaa da se zaradi interesov nekih interesnih skupin, (.) lobistov, posameznikov ne moremo dogovarjati o (.) nekih stvareh, ki bi bile (.) **nujne**, (...) seveda niso vse simpatične in prijazne↑, (...) nekatere zelo boljjo ... →(Karoli 2011)

3.2.4 *Neknjižno izrazje*

Neknjižnega izrazja je bilo v obravnavanem gradivu veliko, več kot bi po svojem osebnem občutku pričakovala. Drugače kot v mojem gradivu ga je Lengar Verovnik v svojem

gradivu našla malo (Lengar Verovnik 2010, 141). A menim, da v odstopih na tej ravni ne gre za pomanjkanje znanja. Menim, da se moderatorji odstopov zavedajo, še več, da se zanje odločajo zavestno. Tako na primer intervjuvana moderatorka meni, »da je tudi zmerno kršenje ustaljenih govornih norm kdaj neškodljivo, če res doprinese k osebostnemu stilu vsakega voditelja. In vsak od nas bi zanikal sebe, če bi trdil, da tega ne počne oz. s tem ne gradi nekega svojega stila« (Černela 2012).

Ampak dragan ne, sploh niste sfalili. ↑ Ker to so **res** glasbene želje na Valu 202. ↓ Figurativno. ↓ (Praprotnik 2011)

Res, eeee, >**prej** sm postavu eno **retorično** uprašanje, =ko mi je< (..) aaa, kako smo rekli ↑ (.) **magistricaprodaceutka** ee predlagala še ene **druge** tabletko, polEg prvih (.) tabletk ↑, aaa se vam to tudi dogaja ↑ recimo, mate opčutek, da ste, da ste (...) **iberstranka**? ↑ (Praprotnik 2011)

Ja. Ja, ampak, hec je u tem ↑, ne kot pravi emmm **Uroš**, ne ↑, ki se je uglasil aaa na twiterju ↓, hec je v tem, da (.) si dejansko v slabšem položaju, da če >**nimaš** prave kartice ne, ker so potem ene stvari pač **dražje** in ... in te prisilijo v to, da jo maš< a ni tako? ↓ (Praprotnik 2011)

Govorimo (.) o dvorani **Podmežaklja** ↑ in **šlamastiki** ↑, ki se je zgodila v **četrtak**, ko so (.) hokejisti Jesenic in Olimpije< igrali **tretjo** tekmo **finala** državnega prvenstva ↓ =ne finala (..) kakšnega sindikalnega prvenstva, ↓ = pred praznimi **tribunami**. ↓ (Smrekar 2011)

Dober **dan** ↑, povejte, kakšno je vaše znanje, =ali je to res **šarlatanstvo**, =bodo zdravniki postali kar naenkrat **manj** cenjeni, če bodo tudi homeopati? ↑ (Černela 2011)

Za obravnavano gradivo je zelo pogosta raba besede *okej* namesto prav. Uporabljajo jo predvsem mlajši govorniki (Praprotnik, Jemec, Šalehar).

Okej **Karel**, hvala **lepa**. ↓ (Jemec 2011)

Okej Iztok, >hvala **lepa**, očitno se ne razumeva, hvala **lepa**, živjo.< ↓ (Šalehar 2011)

Okej igor hvala **lepaa** ↑, =hvala **lepa** Igor. ↓ O kolektivni **blaznosti** (..) na Valu 202. ↓ =Še **Štefka** bo zmo dodala, ne? ↑ (Karoli 2011)

3.2.5 Metakomentarji leksikalnih izbir

Metakomentarji o že uporabljenih zaznamovanih leksikalnih sredstvih ali metakomentarji kot napoved leksikalnih izbir lahko služijo kot opozorilo poslušalcu. Da se iskanje formulacije zaradi odsotnosti načrta včasih pokaže v govornem metakomentarju, s katerim izrazi lastno zagato, ker ne najde ustreznega nadaljevanja, piše tudi Zwitter Vitez (2008, 250). Metakomentarjev leksikalnih izbir praktično ni bilo, navajam le en primer:

Zakaj imate kartice ↑, zakaj pristajate na ta (..) zdej **terorizem** >je najbrž premočna beseda ampak< , vendarle ↑ me zanima, imate kšno idejo, kakšen je **vš** odnos do(.)do do (..) do teh, **neizmernih klubov** (..) zvestobe. (Praprotnik 2011)

3.2.6 Diskurzni označevalci

Metabesedilni elementi govorniku in poslušalcu pomagajo pri prepoznavanju različnih govornih vlog udeležencev govornega dejanja in sporočanjских vlog besedila. Eksplicitno razkrivajo vrste govornih oz. sporočanjских vlog (Smolej 2012, 87).

Poleg **elementov z medosebno funkcijo** v besedilih obstajajo tudi **elementi z besedilno funkcijo**, ki skrbijo za organizacijo besedila in za njegovo smiselno povezanost v celoto. Smolej (2012, 87) se je v svoji raziskavi osredotočila na tiste **metabesedilne elemente in povezovalce**, ki vzpostavljajo zvezo med določenima deloma besedila, nakazujejo začetek ali konec besedila in napovedujejo besedilni preobrat. Lahko jih razumemo tudi kot označevalce ali kazalce stopenj besedil ali besedilne zgradbe (Smolej 2012, 87). »Metabesedilni elementi v besedilu ne izražajo propozicijske vsebine in tako ne prispevajo k vsebini besedila, pač pa bralcu oz. poslušalcu pomagajo vsebino organizirati in razložiti,« piše Smolej (2012, 87). V svojem delu je analizirala jezikovna sredstva, ki opravljajo vlogo vzdrževanja stika s sogovorcem (medosebna funkcija) in tista, ki jih govorec uporablja za organiziranje besedila v koherentno celoto (besedilna funkcija).

Smolej (2012, 89–110) omenja **konativne** ((a) ne, (a) veš, ej, čak-i, predstavljaj si/(če) si (lahko) predstavljaš, moram reč-t, razumeš?, ti povem, zvalniški (Mojca, ti)) in **psevdofatične** (a daj daj daj, o hudiča, šit, neverjetno) **govorne signale**. S psevdofatičnimi govornimi signali govorec komentira svoje izjave (močno zanikanje pravkar povedanega, samoumevnost vsebine, svoja čustva). Konativni pa služijo za uravnavanje sprejemnikove pozornosti, pozivanje k poslušanju, z njimi govorec preverja, ali je prejemnik pravilno razumel sporočilo.

V spontanem govoru so diskurzni označevalci pogosti. Po Verdonik so to »izrazi, ki k vsebini govora ne prispevajo nič ali skoraj nič, imajo pa pomembno pragmatično vlogo, saj povezujejo vsebino, organizirajo potek diskurza, izražajo odnos do sogovornika, vsebine itd.« (Verdonik in drugi 2007, 19) V tej skupini so polverbalne prvine, večinoma medmeti, prvotni prislovi (zdaj, dobro), glagoli (poglejte, mislim), členki (ja, ne). Med diskurzivne označevalce Lengar Verovnik potencialno uvršča tudi nekatere členke in pa signale oklevanja, zadržka.

Verdonik (2007, 45) kot glavne lastnosti diskurzivnih označevalcev našteva povezovalnost, sintaktično in semantično neobveznost, ne vplivajo na resničnost ali neresničnost propozicije, so pa sintaktično ločeni od izjave, pojavljajo se večinoma na začetku enote diskurza in so besednovrstno raznoliki (Verdonik 2007, 46).

Diskurzivni označevalci niso glasovni premori (mašila), prav tako niso leksemi, ki se od diskurzivnih označevalcev razlikujejo po tem, da je njihova primarna vloga organiziranje besedilne zgradbe (členki), ali pa po tem, da je v besedilu razvidna njihova »slovarska« vsebina (Lengar Verovnik 2010, 144). Po Kalin Golob (2001, 74) je mašilo »vsako jezikovno sredstvo, ki ga v svojem govoru uporabljamo brez prave potrebe, ne vpliva na

njegovo sporočilnost, prepričevalno, pridobivalno, argumentativno ali estetsko raven.« Verovnik (2005, 116) dodaja, da gre pri tem za strategijo »kupovanja« časa, potrebnega za premislek o tem, kaj bo govorec povedal v nadaljevanju. Če ta funkcija postane prekrivna z molkom, govorimo o glasovnih premorih (Lengar Verovnik 2010, 145).

3.2.6.1 E, ee in em, m

Najpogosteje se je pojavljal polglasnik različnih dolžin. Lengar Verovnik (2010, 147) ugotavlja, da polglasnika ne uporabljajo vsi moderatorji. To sem ugotovila tudi sama, medtem ko nekateri moderatorji skorajda ne izgovorijo povedi brez polglasnika, kar je v govoru drugih redka izjema.

Sicer pa polglasnik poleg vloge mašila (primere navajam spodaj) večinoma deluje kot sredstvo glasovnega premora ali izraža zadržek glede povedanega.

To je eee referendumski **samomor**.†(Šalehar 2011)

Eese opravičujem,=niste Francka?†(Šalehar 2011)

Sredi replike povedanega služi kot znak, da novinar še ni povedal vsega, kar je nameraval, večkrat gre tudi za ločnico med novim tematskim sklopom.

V bistvu pravite (..) eeee črna **pika** za hokejsko zvezo ampak eeee teh črnih pik eee (.) je bilo že **ogromno** v zadnjem obdobju, ja.<(Šalehar 2011)

Udeležbe so tradicionalno **nizke**, še **ZDAJ**, ko naj bi bila **visoka**† (.)eee se je (..) le **tretjina**eee tistih, ki bi se lahko udeležila te seanse.→ (Šalehar 2011)

Polglasnik lahko tudi spremlja nepričakovan potek govora (ob popravljanjih, zatikanjih, dostavkih).

Odprite svoje denarnice, eeee, najbrž jih imate sabo, ker eee, >kdo pa lahko gre v službo brez denarnice<, in pogledjte, koliko (..) različnih (.) kartic ugodnosti zvestobe imate.↓ (Praprotnik 2011)

Res, eeee, >prej sm postavu eno **retorično** uprašanje,=ko mi je< (..) eee, kako smo rekli† (.) **magistrica** prodaceutka ee predlagala še ene **druge** tabletk†, poleg prvih (.) tabletk†, eee se vam to tudi dogaja† recimo, mate občutek, da ste, da ste (...) **iberstranka**?†(Praprotnik 2011)

Na začetku replike se pojavlja redko, kot znak, da je novinar prevzel govorno vlogo, ob koncu replike pa nakaže, da vlogo lahko prevzame sogovorec.

Eee kaj pa kaka >**rešitev**, ki bi jo lahko uporabili daness?†<(Praprotnik 2011)

Eena plan z njo!↓(Jemec 2011)

Tu gre za namerno uporabo polglasnika, saj se moderator gotovo zaveda, da govori o blagovnih znamkah, morda celo namenoma »špikne«, saj Tina Maze propagira tujo blagovno znamko namesto slovenske.

Ja (.) pozabite Gorenjko eee Milko eee dejmo (.) o nečem drugem.↓ (Praprotnik 2011)

3.2.6.2 *Ne in a ne*

Za ta diskurzna označevalca je značilno, da sta izgovorjena z rastočo intonacijo. V mojih primerih na koncu replike izraža pričakovanje potrditve ali zavrnitve vsebine povedanega.

Čakajte, ampak ee (.) 30 let že ni bilo tega (.) uporabnega dovoljenja, ne?↑(Smrekar 2011)

Mhm, no, ampakvažno, da je pomagalo, ne?↑(Černela 2011)

V gradivu Lengar Verovnik je ta diskurzni označevalec drugi najpogostejši, v mojem gradivu pa ga je bilo zelo malo. Menim, da je vzrok za to razliko v tem, da gre v mojem gradivu večinoma za kratke replike, za nizanje različnih mnenj, in ne za izražanje strinjanja ali nestrinjanja s povedanim ali za preverjanje sogovornikove pozornosti ali razumevanja, kar za svoje gradivo ugotavlja Verovnik (2010, 148).

3.2.6.3 *No*

V gradivu Lengar Verovnik ima diskurzni označevalec *no* različne vloge – v telefonskih pogovorih izrazito povezovalno vlogo v smeri nazaj, služi tudi kot signal, da bo sledilo nekaj pomembnega, kar sledi *no*, je lahko neka dodana informacija, *no* v nasprotju z *ne*, *a ne* izraža novinarjevo odločnost, prepričanost v pravilnost, primernost povedanega, če se *no* pojavi pred *ampak*, napoveduje vsebinski preobrat, novinar lahko z *no* tudi nakaže, da ima vse niti v rokah. *No* se je v mojem gradivu večinoma pojavljal ob koncu kontaktne oddaje, navajam primer, v katerem *no* služi kot povzetek povedanega, znak, da se kontaktna oddaja končuje. Glede na to, da so debate v oddaji Dobro jutro! kratke, o družbenoaktualnih temah bi moderatorji s poslušalci lahko razpravljali bistveno dlje kot 15 minut, lahko *no* služi kot znak za zaključek pogovora, ki bi se lahko nadaljeval.

No in to je pika na i.↓ To je pika ZVESTOBE na i.↓(Praprotnik 2011)

3.2.6.4 *Zdaj*

Zdaj kot diskurzni označevalec večinoma izraža splošno sedanjost, (bližnjo) preteklost ali prihodnost. *Zdaj* lahko tudi povezuje diskurz, umešča diskurz v čas, v katerem poteka. Lahko pa se pojavi tudi med vsebinsko/skladenjsko šibkeje povezanimi deli. Lengar Verovnik (2010, 154) za *zdaj* ugotavlja, da se večkrat pojavlja tudi v vlogi členska *pa*.

Zdejterorizem >je najbrž premočna beseda ampak<, vendarle↑ me zanima, imate kšno idejo, kakšen je vš odnos do(.)do do (..) do teh, neizmernih klubov (..) zvestobe. (Praprotnik 2011)

Ja, ampak eee zdej eee Aleš↑>predlagali ste eno zlo konkretno rešitev<, ki pa je tko (..) malo hmmm (...) malo pred časom.↓Bi reku, izum pred časom.→(Praprotnik 2011)

3.2.6.5 *Ja*

Za diskurzni označevalec *ja* Lengar Verovnik (2010, 151–152) prepoznava štiri vloge. Če se pojavi na začetku prve replike, ima vlogo temeljnega kazalca začetka.

Jp↑ (...) stanje duha tudi takšno, kolektivna **blazost**,↑ (...) kot jo vidi in kot jo opisuje **strokovnjak**,↑ (...) ljudje o kolektivni blaznosti razmišljajo (...) **takole**.↓ (Karoli 2011)

V mojem gradivu je imel diskurzni označevalec *ja* največkrat vlogo izražanja strinjanja, pritrjevanja.

Ja.↓ Ja, ampak, hec je u tem↑, ne kot pravi emmm **Uroš**, ne↑, ki se je uglasil aaa na twiterju↓, hec je v tem, da (...) si dejansko v slabšem položaju, da če >**nimaš** prave kartice ne, ker so potem ene stvari pač **dražje** in ... in te **PRISILIJO** v to, da jo maš< a ni tako?↓(Praprotnik 2011)

Ja,ja (...) ta zadeva z **Julijano**↑ nam je **znana**.↓(Smrekar 2011)

Ja lahko vnaša tudi pozitiven odnos.

HHHHHH ... Ja v **bolnišnico**, ne?↑Ja, ampak veste HHHH (...) ... veste, kako je s tem.↑ Več ko maš denarja, bolj si **zdrav**↓. To najbrž pomeni, da si lahko prvoščiš (.) **več ee** zdravil, >kaj jz vem<.↓ (Praprotnik 2011)

Če je *ja* izgovorjen z rastočo intonacijo, pomeni spodbudo gostu, da odgovori na vprašanje ali konča, kar je želel povedati.

Ja?↑(Praprotnik 2011)

Opazila sem, da ima diskurzni označevalec *ja* v mojem gradivu vlogo vnašanja pozitivnega, sproščujočega, vzpodbudnega vzdušja, v katerem poslušalci laže izražajo svoja mnenja.

Diskurzivni označevalci torej večkrat služijo kot sredstvo doseganja uredniške politike Vala 202, odgovorni urednik Mirko Štular namreč pravi, da je zaveza voditelja, »da z jezikom doseže pristnost, sproščenost, da sogovornika ne spravlja v nelagoden položaj, ko mu med vrsticami sporoča, naj govori drugače kot sicer, jezikovno pravilno.« (Štular 2012)

3.2.6.6 *Mhm*

Mhm se največkrat pojavi na začetku izjave (z rastočo intonacijo). Moderator z njim sogovorniku sporoča, da je prepoznal konec njegove in začel svojo repliko. V mojem gradivu se je *mhm* pojavil samo na začetku replik, Lengar Verovnik pa navaja tudi primere, ko *mhm* repliko končuje (Lengar Verovnik 2010, 153).

Mhm, no, ampak **važno**, da je pomagalo, ne?↑ (Černela 2011)

Mhm,velja↑, hvala lepa za vaše mnenje, nasvidenje in lep **pozdrav**↑,=še Ivana iz Ljubljane bo na hitro povedala svoje **mnenje**.↓(Černela 2011)

Zwitter Vitez (2008) kot posledico odsotnosti govorničevega načrta izpostavlja **zaporedno**

nizanje diskurzivnih povezovalcev zaradi iskanja formulacije. V vsakdanji rabi *lej, ne vem, no, sej, veš kaj, recimo* itd. poimenujemo mašila. V spontanem govoru pa imajo vlogo organizacije diskurza in povezovanja različnih delov besedila. Večkrat imajo tudi strateško pomembno nalogo prevzemanja govorne situacije, ko govorec še nima pripravljene formulacije.

Ja, ampak eee zdej eee Aleš↑>predlagali ste eno zlo konkretno rešitev<, ki pa je tko (.) malo emmm (...) malo **pred** časom.↓Bi reku, izum pred časom.→ Aaaa kaj pa kaka >**rešitev**, ki bi jo lahko uporabili daness?↑<(Praprotnik 2011)

Ja, (.) mhm. Ja?↑ Pa ste rekli, da ne **boste** delal reklame, Maja↓ ... HHH ... Ja! Nč hudega, bomo vseeno poslali kartico zvestobe.↓ Eeeee, >hvala Maja,=lep pozdrav,= adijo.↑< Milena?↓ Mate vi kšno eeee rešitev kako bi jih **ukinili**?↑(Praprotnik 2011)

Mhm↑. (.) No, ampak ne **bomo** ...→ (jo skuša prekiniti, ampak ona prekine njega)(Praprotnik 2011)

Čakajte, ampak ee (.) 30 let že ni bilo tega (.) uporabnega dovoljenja, ne?↑(Smrekar 2011)

Ja **ampak**, (.) kaj bi imeli pa od **tega**?↑ (...) **Maščevanje!**↓(Šalehar 2011)

Ne, **ampak**, da je stanje duha, (.) da je družba tako **fragmentirana**→, daaa da se zaradi interesov nekih interesnih skupin, (.) lobistov, posameznikov ne moremo dogovarjat o (.) nekih stvareh, ki bi bile (.) **nujno**, (.) seveda niso vse simpatične in prijazne↑, (.) nekatere zelo boljijo ... → (Karoli 2011)

Mogoče čisto tako, **osebno**, (.) **ampak=vseeno**, (.) kolikšna pa je cena?↑(Černela 2011)

3.2.6.7 Oporni signali: *mhm, aha, ja*

So za razliko od diskurzivnih označevalcev signali poslušalca, da posluša sogovornika, in ne signali govorca (Lengar Verovnik 2010, 155). Opornih signalov s strani moderatorjev je bilo v pregledanem gradivu ogromno. Uporabljali so jih vsi voditelji, razen Andreja Karolija.

Aha,=In to še vedno jemljete,=od **kod** pa ste dobili ta zdravila?↓(Černela 2011)

Mhm, mhm, dobro.↓**Dobro**, (.) hvala lepa in lep pozdrav v **Ljubljano!**↑Em, sicer pa torej, pogovarjamo se o **homeopatiji**.↑(Černela 2011)

Kot posledico sprotnega prilagajanja govorne produkcije reakcijam sogovorca Zwitter Vitez (2008, 249) omenja tudi **spremljanje glavnega govorca**. V situacijah, ko govori en sam govorec, naslovnik manifestira svoje poslušanje z različnimi sredstvi, npr. z *ja, mhm, mm, aha, aja, res* (Zwitter Vitez 2008, 249).

Mhm, mhm, dobro.↓**Dobro**, (.) hvala lepa in lep pozdrav v **Ljubljano!**↑ (Černela 2011)

Mhm, no, ampak **važno**, da je pomagalo, ne?↑ (Černela 2011)

Ja, (.) mhm. Ja?↑ Pa ste rekli, da ne **boste** delal reklame, Maja↓ ... HHH ... Ja! Nč hudega, bomo vseno poslali kartico zvestobe.↓ (Praprotnik 2011)

Ja (...)>To↑ je zdej šen korak naprej (.) z visoko tehnologijo<, ampak **Aleš**↓, niste pa odgovorili na vprašanje.=Kok (.) koliko kartic pa **imate** (.) zvestobe.↓ (Praprotnik 2011)

AHA!↑**Je** terorizem,=je terorizem, torej se **strinjate**, da to **JE** terorizem!↓ Ha!↑(Praprotnik 2011)

Res je.↓ Štefka, hvala za trezno in pametno razmišljanje.↓ (Karoli 2011)

V skupino diskurzivnih označevalcev Smolej (2012, 88) uvršča tudi **govorne signale**. Ti so v spontano govornih besedilih pričakovani, njihova osnovna vloga pa je predvsem vzdrževanje komunikacijskega razmerja med sogovorniki in členjenje besedila oziroma

označevanje konca posameznih enot besedila, saj so govorni signali tudi urejevalci organizacije besedila (Smolej 2012, 88). Na skladenjski ravni so neobvezna jezikovna sredstva, saj ne vstopajo v skladenjska razmerja z deli stavka. Njihova odstranitev iz besedila ne bi okrnila slovnične pravilnosti, govorni signali se torej funkcijsko udeležujejo predvsem na ravni zgradbe besedila oz. besedilnih enot, poleg drugih sredstev pa vzpostavljajo in signalizirajo razmerja med govorcem in sprejemnikom.

V svojem delu je analizirala jezikovna sredstva, ki opravljajo vlogo vzdrževanja stika s sogovorcem (**medosebna funkcija**) in tista, ki jih govorec uporablja za organiziranje besedila v koherentno celoto (**besedilna funkcija**). Smolej (2012, 87) se je v svoji raziskavi osredotočila na tiste **metabesedilne elemente in povezovalce**, ki vzpostavljajo zvezo med določenima deloma besedila, nakazujejo začetek ali konec besedila in napovedujejo besedilni preobrat. Lahko jih razumemo tudi kot označevalce ali kazalce stopenj besedil ali besedilne zgradbe (Smolej 2012, 87). »Metabesedilni elementi v besedilu ne izražajo propozicijske vsebine in tako ne prispevajo k vsebini besedila, pač pa bralcu oz. poslušalcu pomagajo vsebino organizirati in razložiti«, piše Smolej (2012, 87). Pomagajo mu tudi pri prepoznavanju različnih govornih vlog udeležencev govornega dejanja in sporočanjских vlog besedila. Eksplicitno razkrivajo vrste govornih oz. sporočanjских vlog (Smolej 2012, 87).

Smolej (2012, 89–110) je v analiziranem gradivu zasledila predvsem **konativne** ((a) ne, (a) veš, ej, čak-i, predstavljaš si/(če) si (lahko) predstavljaš, moram reč-t, razumeš?, ti povem, zvalniški (Mojca, ti)) in **psevdofatične** (a daj daj daj, o hudiča, šit, neverjetno) **govorne signale**. S psevdofatičnimi govornimi signali, ki jih je bilo v njenem gradivu bistveno manj kot konativnih, govorec komentira svoje izjave (močno zanikanje pravkar povedanega, samoumevnost vsebine, svoja čustva). Psevdofatičnih govornih signalov v mojem gradivu sploh ni bilo, saj gre za javne pogovore, pri Smolej pa za zasebne.

Konativni govorni signali služijo za uravnavanje sprejemnikove pozornosti, pozivanje k poslušanju, z njimi govorec preverja, ali je prejemnik pravilno razumel sporočilo. (Smolej 2012, 89)

Ja. Ja, ampak, hec je u temf, ne kot pravi emmmUroš, nef, ki se je uglasil aaa na twiterju4, hec je v tem, da (.) si dejansko v slabšem položaju, da če >nimaš prave kartice ne, ker so potem ene stvari pač dražje in ... in te PRISILJIO v to, da jo maš<a ni tako?4 (Praprotnik 2011)

Za razliko od Smolej, ki je analizirala zasebne pogovore, sem v svojem gradivu zasledila tudi **terminalne konativne signale**, saj so ti značilni za telefonske pogovore, pri katerih se govorec in sprejemnik ne vidita, med njima obstaja le slušni kanal. Vlogo npr. kinetičnih

signalov, kot sta mimika in kretnje, tako opravljajo zvočno izrazna sredstva, ki signalizirajo tudi začetek in konec pogovora. (Smolej 2012, 88)

Pa dejva.↓ (Šalehar 2011)

Čakajte, ampak ee (.) 30 let že ni bilo tega (.) uporabnega dovoljenja, ne?↑(Smrekar 2011)

Dober dan?↑ Živjo Maja, torej?↑(Praprotnik 2011)

3.2.7 Besedilni aktualizatorji

Besedilni aktualizatorji so leksikalna sredstva in so v spontanem zasebnem govoru zelo pogosti, v pisnih (knjižnih) besedilih pa bi bila njihova raba opazna in zaznamovana (Smolej 2006).

en: Res, eeee, >prej sm postavu eno **retorično** uprašanje,=ko mi je< (..) aaa, kako smo rekli↑ (.) **magistrica** prodaceutka ee predlagala še **enedruga** tabletko, polEg prvih (.) tabletk↑, aaa se vam to tudi dogaja↑ recimo, mate opčutek, da ste, da ste (...) **iberstranka**?↑(Praprotnik 2011)

(*en*) *tak(šen)*: **Ha**→ (...) (dolga tišina) >Ta je pa bliskovita,=ampak, kako bi tak referendum ... → Veste, kaj pomeni uprašanje za milijon dolarjev. (Šalehar 2011)

tisti: Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu malega dela<↓, da bodo tisti mali delavci (.) dobili eeemmm zraven (.) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti**, oziroma ne, ugodnosti ne<**pravice**,=pravice izplačane, ki naj bi jih dobili→, ampak, ampak (ga poslušalec skuša prekiniti) **Karel!, Karel!**, ne, emmm (..) ste prebrali **zakon**?↓(Jemec 2011)

V analiziranem gradivu je prevladoval aktualizator *ta*. Večinoma ima vlogo usmerjanja na splošno znano pojavnost (predmetnost) ali vlogo poudarjanja, izpostavljanja predmetnostne reference, ki je splošno znana (Smolej 2006).

Prav, Barbara, (...) aaaa >na naši fb strani meni, da so to (.) **kartice** zvestobe<, da so to NATEG.↓ 7.4.2011, **Matej Praprotnik**

ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu malega dela<↓, da bodo tisti mali delavci (.) dobili eeemmm zraven (.) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti** /.../ 8.4. 2011, **Nejc Jemec**

(Ga prekine!) Čakajte, ampak ee (.) 30 let že ni bilo tega (.) uporabnega dovoljenja, ne?↑ 9. 4. 2011, **Aleš Smrekar**

Besedilni aktualizator *nek(i)* je bil v gradivu Lengar Verovnik najpogostejši, jaz pa sem v svojem našla le redke primere. Pojavljal se je zlasti kot sredstvo izražanja nedoločne (približne) vrednosti leksema. (Lengar Verovnik 2010, 179)

Ne, ampak, da je stanje duha, (.) da je družba tako **fragmentirana**→, daaaa da se zaradi interesov nekih interesnih skupin, (.) lobistov, posameznikov ne moremo dogovarjat o (.) nekih stvareh, ki bi bile (.) **NUJNE**, (..) seveda niso vse simpatične in prijazne↑, (..) nekatere zelo boljjo ... → (Karoli 2011)

3.2.8 Povzetek analize leksikalnih značilnosti

Na leksikalni ravni sem zaznala veliko kreativnost voditeljev. Morda je ta rezultat politike Vala 202, ki po besedah odgovornega urednika Mirka Štularja v tem programskem delu v

pravem kontekstu dovoljuje skoraj vse: »Voditelj skozi vodenje namreč daje svoj avtorski pečat, uporablja tudi specifično besedišče, ki ga drugi ne, in je zato njegov inventar.« (Štular 2012)

Kot programski del, v katerem si lahko dovolijo več, jutranjo kontaktno oddajo razumejo tudi voditelji sami: »Vsekakor je to del, ko si lahko z jezikom najbolj kreativen. V tem pogledu si lahko tu res dovolim vse.« (Praprotnik, 2012) Zanimivo pa eden izmed njih ugotavlja, da si voditelji jezikovno gledano tudi sicer lahko dovolijo veliko, če je le kontekst pravi. »Veš, zakaj boš kršil normo? Potem jo daj.« (Jemec, 2012) je merilo za postavljanje mej. Da je v pravem kontekstu dopustno skoraj vse ob vprašanju vulgarizmov odgovarja tudi odgovorni urednik: »Če je beseda postavljena v pravilen kontekst, če je vsebinsko domišljena in uporabljena z razlogom, ne samo zato, ker je nekdo na primer površen ali nepazljiv, ali ker gre za pridobivanje pozornosti, je dopustna.« (Štular 2012) To razmišljanje je sicer tudi skladno z eno izmed točk v Poklicnih merilih in načelih RTV Slovenija. »V določenih okoliščinah je jezikovno izražanje, ki sicer izziva pritožbe, v oddajah upravičeno. Taka raba jezika mora prispevati k sporočilnosti oddaje. Še več, očitno mora biti, da bi izogibanje takemu izražanju okrnilo celovitost določene oddaje.« (Poklicna merila in načela RTV Slovenija)

Vodenje ali moderiranje programskih pasov je izrazito avtorsko delo, gradi na imenih in na avtorskem pristopu. Ena izmed poti grajenja avtorstva je tudi jezik, razlaga odgovorni urednik (Štular 2012). Kot takega ga razumejo tudi voditelji, s katerimi sem opravila intervjuje.

Da je splošno pogovorni jezik v kontaktni oddaji popolnoma sprejemljiv, celo zaželeno je, da novinar ne uporablja zbornega jezika, so besede odgovornega urednika. »Gre namreč za komunikacijo z ljudmi, gre za imitacijo, posnemanje vsakodnevne komunikacije med ljudmi. To je koncept imitacije zasebne govorne komunikacije. So pa ta pravila zato zelo ohlapna.« (Štular 2012)

Vsi voditelji imajo občutek, da je Radijska govorna šola dobro opravila svoje delo in da so jim pravila popolnoma jasna, vendar bi jih težko našteli: »Od nekdanj govornim in osnovna pravila javnega nastopa se mi zdijo jasna, čeprav jih bom težko citiral na pamet.« (Praprotnik 2012) Hkrati kot pomemben dejavnik vsi voditelji izpostavljajo tudi pričakovanja poslušalcev, ki niso majhna: »Moderator naj jezik spoštuje enako kot poslušalca. Poslušalce bolj kot stilno ali čustveno zaznamovane besede motijo slovnične napake, napačno sklanjanje, neuporaba dvojine.« (Praprotnik 2012)

3.3 Skladenjske značilnosti

Kot je v analizi svojega gradiva ugotovila Lengar Verovnik (2010, 155), pri govornem jeziku na skladenjski ravni modeli za pisni jezik niso uporabni. Spontani govor ima namreč drugačno strukturo kot pisni jezik, ki je norma za nezaznamovane knjižne vzorce. Pri segmentiranju govora namesto ločil in drugih tipografskih znamenj odločilno vlogo igrajo tudi »stavčnofonetične prvine, zlasti poudarki, premori (ali njihova odsotnost) in tonski poteki.« (Lengar Verovnik 2010, 156)

Raziskave o skladnji nebrane slovenščine so opravili Smolej (2006) - Nepripravljen zasebni narativni govor, Kranjc (2004) - Značilnosti uradnih političnih dvogovorov, Verdonik (2006, 2007) - Skladnja zasebnih govornih besedil.

Toporišič (2010, 157) ugotavlja, da je prosto govorjenje najtežje. Zato so pretrganost, preskakovanje z ene skladenjske oblike v drugo, delna nestrnjenost in slabša povezanost posameznih delov besedila, njihova medsebojna slabša usklajenost, ponovitve in sploh negladkosti dopustni.

Opazovanje intonacije, registra in hitrosti govora mi je povzročalo največ težav, saj so replike v mojem gradivu načeloma zelo kratke. Morda je iz istega razloga ta segment opazovanja nekoliko manj zanimiv, kakršnokoli sklepanje o vzrokih in namenih omenjenih teh skladenjskih značilnosti pa nesmiselno. V omenjenih treh segmentih tako navajam nekoliko manj primerov.

V gradivu sem našla nekaj primerov zapletenih stavčnih struktur, ki zapisane ne funkcionirajo, a poslušalec brez težav zapolni vrzeli in poved razume. Poslušalec mora pri poslušanju dodajati lastno poznavanje, določene prvine pa mora odmisлити (Lengar Verovnik 2010, 157).

Ljudje bodo od zdaj naprej glasovali proti (.) **čemerkoli**.↓ (.) Pravi sociolog Doktor **Vehovar**↑, (.) oziroma je rekel v Odmevih v ponedeljkovem večeru na Televiziji Slovenija.=**Jp**,↑ (..) stanje duha tudi takšno, kolektivna **blazost**,↑ (..) kot jo vidi in kot jo opisuje **strokovnjak**,↑ (..) ljudje o kolektivni blaznosti razmišljajo (..) **takole**.↓(Karoli 2011)

Ne, ampak, da je stanje duha, (.) da je družba tako **fragmentirana**→, daaa da se zaradi interesov nekih interesnih skupin, (.) lobistov, posameznikov ne moremo dogovarjati o (.) nekih stvareh, ki bi bile (.) **NUJNE**, (..) seveda niso vse simpatične in prijazne↑, (..) nekatere zelo bolijo ... → (Karoli 2011)

Po **kampanji**↑ (.) predreferendumski oziroma referendumski→ ki se (.) počasi izteka,=ki je pri koncu,=po vseh **oglasih**, >ki so si sledili en za drugim< in ki so bili (.) vsak po svoje (..) zavajajoči,=ki jim človek kar težko **verjame** (.) ob usej, tudi ceneni čustvenosti.→**tik** pred <**referendumom**>↓, preden obmolknemo (.) zbiramo (.) za vse (...) **neodločene** (...) ki ns **ni** malo (..) kksen **dobr** argument↓. (Jemec 2011)

Zadnji zgled je skladijsko sicer zelo premišljeno grajen (verjetno po predlogi, ne na pamet), vendar ga kljub temu navajam, saj se mi je ob poslušanju zdel preveč kompleksen za slušno razumevanje in doumevanje.

Zaradi časovne stiske sočasnega načrtovanja in tvorjenja se v spontanem govoru pogosto pojavi **specifičen besedni red**, ki je za pisna besedila netipičen (Zwitter Vitez 2008, 247).

Res, eeee, >prej sm postavu eno **retorično** uprašanje,=ko mi je< (..) aaa, kako smo rekli! (.) **magistrice** prodaceutka ee predlagala še ene **druge** tabletko, pOleg prvih (.) tabletk! , aaa se vam to tudi dogaja! recimo, mate opčutek, da ste, da ste (...) **iberstranka?**! (Praprotnik 2011)

»Niso pa vse značilnosti govornih besedil pogojene s pripravljenostjo poslušalca, da 'spregleda' to, kar se na prvi pogled oz. z zornega kota pisnih (knjižnih) besedil zdi pomanjkljivost,« piše Lengar Verovnik (2010, 158). Nekatere lastnosti je tako treba opisovati znotraj govora. Tako kot Lengar Verovnik, sem tudi sama bila pozorna na popravljajanja, odsotnost popravkov (kjer bi v pisnem jeziku bili), ponavljanja in hkratni (prekrivni) govor.

Samopopravki in dodane strukture so zaradi odsotnosti govorničevega načrta značilnost spontanega govora tudi po ugotovitvah, ki jih navaja Zwitter Vitez. Govorec večsah prvotno začeto strukturo opusti in začne novo. Gre za samopopravke, zanje je značilno, da je zadnja formulacija vedno podana enotno, s hitrim tempom, s stabilno jakostjo in tonsko višino (Zwitter Vitez 2008, 245).

Danes me zanima (..) >Odprite svoje denarnice<, eeee, najbrž jih imate sabo, kr eee, >kdo pa (.) lahko gre v službo brez denarnice< in poglejte, koliko (..) različnih (.) kartic ugodnosti, zvestobe imate.↓ (Praprotnik 2011)

Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakuje**, >ob tem inštrumentu malega dela<↓, da bodo tisti **mali** delavci (.) dobili eeemmm zraven (.) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti**, oziroma ne, ugodnosti ne<**pravice**,=pravice izplačane, ki naj bi jih dobili→, ampak, ampak (ga poslušalec skuša prekiniti) **Karel!, Karel!**, ne, emmm (..) ste prebrali **zakon?**↓ (Jemec 2011)

3.3.1 Popravljajanja

Popravljajanja Lengar Verovnik (2010, 159) razume v širšem kontekstu:

- kot premike po sintagmatski osi nazaj ali naprej (preskoki)
- izhodišče popravljajanja je lahko tudi le začetni fonem, ni nujno, da je izhodišče beseda ali besedna zveza
- spremembe strategij, ko govorec nedokončano skladijsko-pomensko enoto zamenja z drugo, navadno vsebinsko sorodno, in se ne vrne po sintagmatski osi nazaj

a) Odsotnost popravka

V mojem gradivu je bilo mest, kjer bi govorec lahko naredil popravek, pa ga ni, malo.

Aleš ↑ in seveda vsem, ki boste danes poklicali ↑, aa pošljemo kartico zvestobe Vala 202 ↑, s katero imate aaaaa triodstotni **popust ↑** na aaa (...) **prispevek ↓** (Praprotnik 2011)

Aha, ja, **bistri** so prodajalci, **skrbno↑** ... (..) Ja↑, to je (..) ... Z mobilnimi telefoni se da marsikaj ↓ (Praprotnik 2011)

Udeležbe so tradicionalno **nizke**, še **ZDAJ**, ko naj bi bila **visoka↑** (.) eee se je (..) le tretjina eee tistih, ki bi se lahko udeležila te seanse. → (Šalehar 2011)

Že ... želite reči, da nimate ene **samcate same** ideje, na katero vprašanje bi bili zdejle pripravljeni odgovorjati in se vam po neki hierarhiji vprašanj zdi nemara **pomembnejše** od vprašanje o **malem delu**, vprašanje o delu na **črno** in tako dalje. ↓ (Šalehar 2011)

Pri odsotnostih popravka gre večinoma za obliko skladišne nekoherentnosti. Lengar Verovnik (2010, 160) ugotavlja, da je v njenem gradivu enkrat manj oblikovnoskladišnih popravil kot nepopravil, kar verjetno pomeni, da se govorniki pri slovničnih (in ne vsebinskih) napakah, zanašajo na poslušalčev popravek (Lengar Verovnik 2010, 160).

b) Napačni začetki

Gre za primere, v katerih govorec prekine začetno besedo, preden jo izreče do konca, ali pa že izgovorjeni leksem oblikovnoskladišno popravi (Lengar Verovnik 2010, 161).

Kok (.) koliko kartic pa **imate** (..) zvestobe. ↓ (Praprotnik 2011)

In tudi študenti (...) **študentom** bi pripadlo nekaj sredstev. → (Jemec 2011)

Hvala lepa, =Loj...=**Boris** proti, Lojze iz Ljubljane pa **ZA**. ↓ Ker?↑ (Jemec 2011)

No pri nas bote torej (..) boste torej ee homeopatska zdravila lahko **kupili**, ↑ ampak zdravniki vam ne bodo smeli predpisati **recepta** za to ↓. (Černela 2011)

c) Ponavljanja

V primeru, ko je oklevanje strategija pridobivanja časa za premislek o tem, kako govor nadaljevati, ne gre za popravljanja, ampak ponavljanja, čeprav na prvi pogled spadajo k napačnim začetkom. Ponavljanje pa je lahko tudi retorično sredstvo, s katerim novinar poudari vsebino (Lengar Verovnik 2010, 163).

Razmišljamo (.) razmišljamo o kartici zvestobe, ja. ↓ (Praprotnik 2011)

Ali **zapreti** vse tajkune ↓ (..) **Ha!↑** (...) Ta referendum (.) ta referendum (.) bi šel **gladko** skozi, **prepričljivo**. ↓ (Šalehar 2011)

Marko ↓ (..) Marko ↓ (..) Že ... želite reči, da nimate ene samcate same ideje, na katero vprašanje bi bili zdejle pripravljeni odgovorjati in se vam po neki hierarhiji vprašanj zdi nemara **pomembnejše** od vprašanje o **malem delu**, vprašanje o delu na **črno** in tako dalje. ↓ (Šalehar 2011)

d) Popravljanja

Popravljanja, napačni začetki in nedokončane zgradbe so tipična sredstva spontanega, sproti tvorjenega govora, piše Lengar Verovnik (2010, 170). Dodaja, da večja skladišna

razdrobljenost (več popravljanj) pomeni večjo novinarjevo odzivnost na neposredni govorni kontekst brez opornih točk. Samopopravki in dodane strukture so zaradi odsotnosti govorčevega načrta značilnost spontanega govora tudi po Zwitter Vitez. Govorec včasih prvotno začetno strukturo opusti in začne novo. Gre za samopopravke, zanje je značilno, da je zadnja formulacija vedno podana enotno, s hitrim tempom, s stabilno jakostjo in tonsko višino (Zwitter Vitez 2008, 245).

Danes me zanima (...) >Odprite svoje denarnice<, eeee, najbrž jih imate sabo, kr eee, >kdo pa lahko gre v službo brez denarnice< in pogledajte, koliko (...) različnih (...) kartic ugodnosti zvestobe imate.↓(Praprotnik 2011)

Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu malega dela<↓, da bodo tisti **mali** delavci (...) dobili eeemmm zraven (...) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti**, oziroma ne, ugodnosti ne<**pravice**,=pravice izplačane, ki naj bi jih dobili→, ampak, ampak (ga poslušalec skuša prekiniti) **Karel!, Karel!**, ne, emmm (...) ste prebrali **zakon**?↓ (Jemec 2011)

>Ta je pa bliskovita,=ampak, kako bi tak referendum ... → Veste, kaj pomeni uprašanje za milijon dolarjev?↓<(Šalehar 2011)

Dobro jutro!↑014752202 (...) pokličite (...) in vprašajte **vprašanje za (...) milijon dolarjev**.↑=Pravzaprav za **ŠTIRI** (...) milijone dolarjev. (Šalehar 2011)

3.3.2 *Prekrivni govor*

Tudi hkratne sekvence (prekrivni govor) so značilnost spontanega (dvo)govora. Prekinjanja je bilo v mojem analiziranem gradivu relativno veliko. Kontaktna oddaja Dobro jutro! je namreč kratka, 15-minutna oddaja, v kateri naj bi čim več ljudi povedalo svoja mnenja. Zato poskušajo voditelji preveč zgovorne sogovornike ali sogovornike, ki so zgrešili temo pogovora, usmeriti v pravo temo ali jih enostavno prekiniti. Večina prekrivnega govora je bilo novinarjevega, saj gre za žanr, v katerem ima novinar vnaprej dodeljeno vlogo spraševalca, moderatorja, upravljalca dvogovora. Nekaj prekrivnega govora pa je bilo tudi s strani poslušalcev:

VODITELJ: Mhm↑. (...) No, ampak ne **bomo** ... → /Voditelj skuša prekiniti poslušalko, ampak ona prekine njega./

POSLUŠALKA: Potem na kredit lahko vzameš ...

VODITELJ: Ja, ampk, se vm **NE** zdi ... → /Voditelj skuša prekiniti poslušalko, ampak ona prekine njega./

POSLUŠALKA: Jz sem tv na kredit vzela ...

VODITELJ: Kaj pa **radio**?↑

(Praprotnik 2011)

VODITELJ: Marko, **Marko**, **fantazirava**.↓ Vprašanje je lahko karkoli.=Dejansko je to praksa, s katero se **soočamo**, s katero se bomo še večkrat letos soočali↓, torej z besedo na dan ... /Poslušalec ga prekine./

POSLUŠALEC: Ja, življenje je pa realno, ni karkoli ...

VODITELJ: Marko↓ (..) Marko↓ (..) Že ... želite reči, da nimate ene **samcate same** ideje, na katero vprašanje bi bili zdejle pripravljene odgovorjati in se vam po neki hierarhiji vprašanj zdi nemara **pomembnejše** od vprašanje o **malem** delu, vprašanje o delu na **črno** in tako dalje.↓

(Šalehar 2011)

Kakovostno moderiranje razprave v živo je ena izmed zahtevnejših nalog radijskega voditelja, so se strinjali intervjuvani voditelji, »saj so odzivi poslušalcev pogosto nepredvidljivi« (Praprotnik 2012), nekateri pogovore s poslušalci v živo tako jemljejo kot »izziv, saj prinašajo elemente presenečenja, spontanosti« (Praprotnik 2012), drugi pa so celo spremenili koncept svojih jutranjih vodenj in se kontaktni oddaji odpovedali: »Deloma je šlo za mojo odgovornost, tj. nesposobnost iz poslušalcev izvleči več, po drugi strani pa gre za težavo s samimi klicatelji, ki so pogosto isti, med sodelujočimi se zlahka pojavi kdo, ki s svojo intervenco zamaje celotno vsebino.« (Jemec 2012)

Posredovanje moderatorja s prekrivnim govorom je v tem smislu eno izmed možnih varoval. Da je bil prekrivni govor tekmovalen, bi težko trdila. Sama ga namreč dojemam kot usmerjevalnega in dopolnjevalnega, v nekaterih primerih voditelji z njim preprečijo, da bi poslušalci zašli z določene teme. Da k pragmatičnim vlogam prekrivnega govora štejemo intervencije, v katerih novinar preusmeri sogovorca k temi, ugotavlja tudi Lengar Verovnik (2010, 171–172). Pravi tudi, da je sicer najpogostejša pragmatična vloga prekrivnega govora sorodna vlogi opornih signalov, z njim novinar pritrdi sogovorniku, ga spodbudi k nadaljnjemu govoru, potrdi relevantnost vsebine. Lahko gre tudi za zapolnitev časa, ko sogovorec okleva, ali dopolnitev sogovornikovega govora.

POSLUŠALEC: Vsi najbrž majo neki od tega.

VODITELJ: V redu, Jana↓(.) torej vi mate občutek, da **res** mate ugodnosti.↓

(Praprotnik 2011)

POSLUŠALEC: Mislem, da ostali delodajalci morajo ...

VODITELJ: Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu malega dela<↓ ...

POSLUŠALEC: Mislem, da bi mogel toti mali delavci ...

VODITELJ: Okej **Karel**, hvala **lepa**.↓=

(Jemec 2011)

POSLUŠALEC: Ker je premier včeraj razlagal, da glasujemo za zakon, ne za vlado ...

VODITELJ: O **zakonu**↑ naj bi glasovali, ja.↓

(Jemec 2011)

POSLUŠALEC: Narod ma vsega dovolj ...

VODITELJ: A pa **ni to** kolektivna blaznost↑, (..) da ma narod vsega dovolj?↓

POSLUŠALEC: Civilna družba ni več sposobna bit enotna ...

VODITELJ: Štefka, ko uporabljate besedno zvezo (.) civilna **družba**, mislite družba kot **celota**↑ ali so tukaj parcialni interesi, ki potem prevladajo.↓

(Karoli 2011)

V spontani govorni komunikaciji je pomembno dejstvo, da sta sogovorca vsaj dva, torej je druga pomembna posledica spontanosti v govoru **sprotno prilagajanje govorne produkcije reakcijam sogovorca**. Ker govorec ne more predvideti, kako bo reagiral sogovorec, je svoj govor pripravljen prilagoditi (Zwitter Vitez 2008, 247), kar se kaže v diskurzivnem obratu, diskurzivni upočasnitvi, mimetizmu sogovornika in spremljanju glavnega govorca. Za moje gradivo sta značilna predvsem diskurzivni obrat in spremljanje glavnega govorca. Tako moderator usmerja pogovor, saj je značilnost oddaje Dobro jutro! hitra komunikacija, v kateri ni časa za daljša razmišljanja. Dialog se navadno zasuka v smer učinkovitejše replike, lahko pa gre le za nadaljevanje govora s pomočjo prekrivnega govora v želeno smer (Zwitter Vitez 2008, 248). Zwitter Vitez imenuje ta pojav **diskurzivni obrat**.

Petrinja! Hvala lepa,=>Petrinja imamo še na vrsti ostale, ki so proti.< (jo grobo prekine) Petrinja, lep **pozdrav**.↓ Petrinja in Karel sta bila **ZA**,=014752202 telefonska številka,=kkšen **DOBER** (.) razlog **ZA**↑ (.) oziroma na drugi strani **proti**,↓=in **Sani** iz Ljubljane (..) je proti.↓ Zakaj. → (...) Sani?↑ Živjo Sani!↓ Dobro↑, (.) kar se pa zakona tiče o malem delu pa?↑ (Jemec 2011)

Okej Iztok, >hvala lepa, očitno se ne razumeva, hvala lepa, živjo.<↓ (..) 014752202,=**vprašanje**↑, ki bi si ga lahko zastavili **sami**, vprašanje za štiri milijone evrov, vprašanje za (...) **boljši** (...) jutri.↓(Šalehar 2011)

3.3.3 Formalnoskladenjske posebnosti

a) Izpostavek

Skladenjsko so izpostavki lahko goli stavčni členi (osebek), lahko so tudi osebki, razširjeni s stavčnim prilastkom, ali pa gre za medpovedno razmerje. Izpostavki so se v gradivu Tine Lengar Verovnik (2010, 173) pojavljali »na začetku replik, vsebinsko imajo funkcijo iztočnice, takojšnjega poimenovanja teme naslednjega vprašanja«. Podobne vloge so izpostavki imeli tudi v mojem gradivu, v zadnjem primeru, ki ga navajam, pa voditelj povzame vsebino ulične ankete.

Ta kartica zvestobe je dobra za glasbene želje <imajo jo **vs**i redaktorji↑, ki zato izbirajo glazbo.>(Praprotnik 2011)

To, kar se je zgodilo v **četrtek**, >mislim seveda na (.) tretjo tekmo finala državnega prvenstva v **hokeju**↑ in prazne tribune Podmežaklje↓< je **še** (.) **en** od vrst udarcev, ki jih doživlja slovenski hokej v zadnjih letih. (Smrekar 2011)

To je vprašanje za poslednji referendum,=referendum **PO** katerem bi bilo vse drugače, vse bolje, se vam **zdi**, da je to rešitev?↓ To je ena **jeza** ...↓(Šalehar 2011)

Namesto, da bi se bolj pozitivno.↓=**Tako razmišljajo** mimoidoči po ljubljanskih **ulicah** o kolektivni blaznosti↑, ki **NI NUJNO** vedno povezana s politiko, kot ste lahko slišali, ponavadi (...) pa je.↓ (Karoli 2011)

b) Dislokacija, ponavljanja naslonk in poudarjanje zaimkov so še nekatere značilnosti spontanega govora, ki jih opredeljuje Zwitter Vitez. Odstotnost govorničevega načrta se kaže tudi skozi značilno večkratno rabo naslonk, največkrat pomožnega glagola pri tvorbi preteklih glagolskih oblik. Za spontani govor je značilna tudi raba osebnih zaimkov ob glagolski obliki, ki ga slovenščina sicer ne potrebuje, če ne gre za poudarjanje vršilca dejanja. Zwitter Vitez (2008, 247) ugotavlja, da gre za avtomatizem, pri katerem govorec razlikuje situacijo, v kateri govori on, s tisto, v kateri govorijo drugi.

Ker jz sem razmišljal u smeri bojkota kartic zvestobe. Na primer. ↓>Kaj bi jzstorili↑, oziroma kaj jzdelam?↑<(Praprotnik 2011)

Prav, Barbara, (...) aaaa >na naši fb strani meni, da so to(.) **kartice** zvestobe<, da so to NATEG.↓(Praprotnik 2011)

Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu malega dela<↓, da bodo tisti **mali** delavci (.) dobili eeemmm zraven (.) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti** /.../ (Jemec 2011)

Čakajte, ampak ee (.) 30 **let** že ni bilo tega (.) uporabnega dovoljenja, ne?↑(Smrekar 2011)

>Ta je pa bliskovita,=ampak, kako bi tak referendum ... (Šalehar 2011)

Aha, to so zdravila všteta,↓ aha↓...(Černela 2011)

c) Elipse povedka

Eliptične zgradbe se navadno pojavljajo v zaključnem delu replik, »zlasti za nedokončanimi ali vsebinsko in skladenjsko nekoherentnimi povedmi, kjer imajo vlogo povzemanja vsebine, njenega poimenovanja, ki je nato iztočnica za sogovorčev odgovor« (Lengar Verovnik 2010, 176). V mojem primeru so se eliptične zgradbe večinoma pojavljale kot iztočnice za poslušalce.

014752202 telefonska številka,=kkšen **DOBER** (.) razlog ZA↑ (.) oziroma na drugi strani **proti**,↓=in **Sani** iz Ljubljane (.) je proti↓. Zakaj. → (...) Sani?↑ Živjo Sani!↓ Dobro↑, (.) kar se pa zakona tiče o malem delu pa?↑ (Jemec 2011)

Boris proti, Lojze iz Ljubljane pa **ZA**.↓ Ker?↑(Jemec 2011)

Torej 014752202 in vaše mnenje o zadevi **Podmežaklja**.↓(Smrekar 2011)

3.4 Stavčnofonetična podoba

Analizirala sem sproti in spontano tvorjen govor, za katerega Vitez (1999, 28) ugotavlja, da stiki med pojavnostmi v govoru niso posledica odvisnosti med posameznimi strukturami, ampak so posledica koherence govornega sporazumevanja kot končne osmislitve govornega dejanja. Uspešno govorno sporazumevanje je torej cilj, h kateremu teži namenska uporaba jezikovnih prvin (glasovna, morfološka, skladenjska).

Stavčnofonetične prvine so ključne prvine analize spontanega govora, transkripcija brez kakršnihkoli prozodičnih oznak to dokazuje, piše Lengar Verovnik (2010, 181) in dodaja:

»Kar se na papirju zdi nekoherenten niz nedokončanih skladenjskih zgradb z neustreznim besednim redom in slovničnimi napakami, je lahko ob poslušanju sporočilo, ki je povsem zadovoljivo izpolnilo svoj komunikacijski namen.«

Cilj namenske uporabe jezikovnih prvin (glasovne, morfološke, skladenjske ...) je uspešno govorno sporazumevanje, usklajeno sodelovanje med njimi pa zagotavlja »celostno koherenco sporazumevanja«, piše Vitez (1999, 28) in dodaja, da je »izbira strukturnih stikov odvisna od upovedovalnega konteksta, njegovih omejitev, sporazumevalnega namena in cilja komunikacije«. Vsak stavčnofonetični dejavnik ima svojo osnovno vlogo, »njihovo prepletanje pa v povezavi s skladnjo in drugimi jezikovnimi strukturami gradi govoročo strategijo pri doseganju komunikacijskega namena« (Vitez in Zwitter Vitez 2004, 8).

3.4.1 Poudarjanje

Poudarjanje ima v spontanem govoru več vlog, v nadaljevanju navajam primere za vloge poudarjanja, kot jih navaja Lengar Verovnik (poudarjene prvine so v odebeljenem tisku).

a) Kontekstualno ustrezno

Gre za smiselno in logično poudarjanje na prvini, ki je v pomenskem težišču. To poudarjanje je z vidika branega besedila optimalno in se pojavlja predvsem v uvodnih nagovorih moderatorjev.

Se pravi Aleš↑ (.) nedvomno je to **vsiljivo**.↓ (Praprotnik 2011)

Preden **obmolknem**↑, lahko še kaj **povemo**. = Po možnosti (...) <tehtnega>↓. (Jemec 2011)

Zanima me, če imate kakršnekoli **izkušnje**↑ s homeopatskimi zdravili, če si pravzaprav **sploh želite**↑, da bi vaš zdravnik **lahko**↑ presodil in vam (.) pripisal oziroma predpisal homeopatsko zdravilo, ko bi bilo to **primerno**↑, katere so **prednosti in slabosti**↑ če bomo nekoč to **dovoljevali**. (Černela 2011)

b) Kontekstualno neustrezni poudarki

S pomočjo dodane sopomenke moderator utrdi izbiro poudarjene besede.

svoje mnenje lahko sporočite na telefonsko številko↑ (.) 014752202. = Torej 014752202 in vaše mnenje o zadevi **Podmežaklja**.↓ No, **sinoči**↑, ko so Jeseničani **osvojili** naslov prvakov, so k sreči lahko proslavljali tudi (.) z navijači.↓ In tega se je zavedal tudi Mitja (.) **Robar** po včerajšnji tekmi.↓ (Smrekar 2011)

c) Menjava težiščne prvine zaradi sproti tvorjenega govora, sprotno iskanje težišča

Tovrstnih zgledov poudarjanja je bilo, pričakovano, v analiziranem gradivu največ. Ko

moderator začne repliko, namreč še ne ve, kako jo bo izpeljal, zato se za poudarke odloča sproti.

Ja, ampak eee zdeje eee Aleš↑>predlagali ste eno zlo konkretno rešitev<, ki pa je tko (..) malo hmmm (...) malo **pred** časom.↓Bi reku, izum pred časom.→ Aaaa kaj pa kaka >**rešitev**, ki bi jo lahko uporabili danESss?↑<(Praprotnik 2011)

Okej Iztok, >hvala lepa, očitno se ne razumeva, hvala lepa, živjo.<↓ (..) 014752202,=**vprišanje**↑, ki bi si ga lahko zastavili **sami**, vprašanje za štiri milijone evrov, vprašanje za (...) **boljši** (...) jutri.↓(Šalehar 2011)

Štefka, ko uporabljate besedno zvezo (.) civilna **družba**, mislite družba kot **celota**↑ ali so tukaj parcialni interesi, ki potem prevladajo.↓(Karoli 2011)

V povedih, kjer zaradi sprotnega govora na skladenjski ravni prihaja do nekoherentnosti (besedni red, nedokončana ali eliptična zgradba ...) **poudarjanje deluje kot korektiv**. Poudarjanje v teh primerih v besedilo vnaša smisel. Poudarjeno popravljeno prvino poslušalec sprejme za ustrežnejšo.

(Jo prekine) In tudi študenti (...) **študentom** bi pripadlo nekaj sredstev. →(Jemec 2011)

Tina! ↑ A se ne **izkorišča** študentov že zdaj. → A se ne izkorišča <**po svoje**> študentov že zdaj? → Namreč (..) v kakšnem ↑ smislu se bo situacija poslabšala za nekega študenta. → In **nasploh!** Študent naj bi **delal** ↑ (.) eee **študiral!** ↑(Jemec 2011)

No pri nas bote torej, (..) **boste** torej ee homeopatska zdravila lahko **kupili**, ↑ ampak zdravniki vam ne bodo smeli predpisati **recepta** za to.↓(Černela 2011)

d) Prva prvina povedi, ki je nadaljevanje prejšnje

Gre za poudarjanje dopolnitve prejšnje, že zaključene povedi. Novinar tako ponovno pritegne pozornost sogovorca in nakaže, da replike še ni končal.

Kaj pa (.) **vi** menite o tej temi. → **O zaprti** dvorani ↑, (...) no ja (.) >o zaprti dvorani za vse ostale samo za **hokejiste** ne ↑, ki so **lahko** igrali <→. (Smrekar 2011)

Ampak **še vedno** se ne razumeva.=Ni problem v referendumih, problem je v tem (.) ključnem (.) **vprišanju**. ↓ (.) **Vprašanju**, ↑ ki bi (.) ako bi se po **vašem** mnenju opredelili zanj, (..) tako kot se nagibate **sami**, (..) ki bi nas popeljalo v lepši jutri. (Šalehar 2011)

3.4.2 Intonacija

Lengar Verovnik govori o rastoči, padajoči in ravni intonaciji, ki se uresničujejo v vseh segmentih povedi, na končnem in nekončnih (Lengar Verovnik 2010, 186). Opažam, da je intonacija v govoru voditeljev v kontaktni oddaji Dobro jutro! večkrat sredstvo razvijanja komunikacije, deluje kot usmerjevalec pogovora, nakazuje, kdaj voditelj želi, da poslušalec pove svoje mnenje, kdaj naj svojo misel še dodatno razvije, včasih pa prav z intonacijo voditelj nakaže, da je čas za mnenje drugega poslušalca.

a) Ravna intonacija - sredi replike

Označuje semantično in sintaktično nedokončanost, pogosto se pojavlja na mestih, kjer ima govorec težave z oblikovanjem sporočila. Ravna intonacija sredi replike je lahko znak nedokončanosti, največkrat pa je uporabljena kot signal govorce, da novinar svojega govora še ni dokončal, čeprav je segment lahko vsebinsko zaključen (Lengar Verovnik 2010, 187). Večja jakost izgovora v kombinaciji z ravno končno intonacijo pa je govorčev signal, da vloge še ne želi predati. V mojem gradivu se pojavlja predvsem na mestih, kjer voditelj razvija debato, oblikuje misel, ki bo najbolj motivirala trenutnega sogovornika.

Kkšen dober razlog za ali pa proti.→ Vi ste proti.→ Zakaj?↑(Jemec 2011)

Tina!↑ A se ne **izkorišča** študentov že zdaj.→ A se ne izkorišča <po svoje> študentov že zdaj?→ Namreč (..) v kakšnem↑ smislu se bo situacija poslabšala za nekega študenta.→ In **nasploh!** Študent naj bi **delal!** (.) eee **študiral!**↑ (Jemec 2011)

>Bogdan Bogdan, samo še tole.→ V bistvu pravite (..) eeee črna **pika** za hokejsko zvezo ampak ... eeee teh črnih pik eee (.) je bilo že **OGROMNO** zadnjem obdobju, ja.<(Smrekar 2011)

b) Ravna intonacija - ob koncu replike

Z ravno intonacijo se lahko realizirajo vsebinske dopolnitve povedi, pred katerimi že stoji vsebinsko-skladenjsko zaključen segment, ki je možno mesto za prevzem vloge (Lengar Verovnik 2010, 188).

In tudi študenti (...) **študentom** bi pripadlo nekaj sredstev.→(Smrekar 2011)

Spomnimo (ozki o) se↑ (..) policistov v Tivoliju,→**obcestnih** količkov, s katerimi so hokejisti Jesenic opletali v Ratečah,→ zimzelenih zapletov z nagradami reprezentanov ... →(Smrekar 2011)

Bomo videli, **ja** Bogdan.↓Lep **dan**,=tako.↓ Aaaa, pa bomo kar končali, ja, čeprav **mislim**, da bodo zdejle še poklicali **jeseniški** navijači↑,=>ampak bomo to zadevo kar zaključili in raje kot smo že dejali pogledali v nebo<.→(Smrekar 2011)

c) Rastoča in padajoča intonacija (v naštevanjih, v vprašalnih povedih)

V gradivu nista bili omejeni le na končne segmente povedi, pogosto sta se pojavljali v kombinaciji kot rastoče-padajoči tonski potek. Nekončna rastoča ali padajoča intonacija lahko zaznamujeta segmente, ki se dopolnjujejo. Izbira rastoče intonacije v kombinaciji s poudarjeno zadnjo prvino segmenta pa pomeni tudi nedokončanost replike (Lengar Verovnik 2010, 188).

S padajočo intonacijo so večinoma realizirane tudi dopolnjevalne vprašalne povedi. Rastoči ton lahko poudarjeno prvino še dodatno izpostavi (Lengar Verovnik 2010, 189).

Rastoče intonacije je bilo v gradivu Lengar Verovnik (2010) bistveno manj v padajoče realiziranih zgledih. Tudi v mojem gradivu je bilo rastoče intonacije manj, vendar sem ob štetju ugotovila, da je razlika med številom rastoče in padajoče realiziranih zgledov majhna. Verjetno je v mojem gradivu večji delež rastoče intonacij kot v gradivu Tine

Lengar Verovnik, ker gre za intenzivno iskanje različnih mnenj, za hitro menjavanje replik.

Lojze hvala **lepa!** † Še **dva** bomo sprejeli. = Srečko (.) je **predzadnji** in Srečko (..) **še ne ve**, † ima pa **REŠITEV!** † (Jemec 2011)

Ampak **še vedno** se ne razumeva. = Ni problem v referendumih, problem je v tem (.) ključnem (.) **vprašanju**. † (.) **Vprašanju**, † ki bi (..) ako bi se po **vašem** mnenju opredelili zanj, (..) tako kot se nagibate **sami**, (..) ki bi nas popeljalo v lepši jutri. Se **razumeva?** † (Šalehar 2011)

Kako vam je pomagal †, (.) dolgoročno, kratkoročno? → (Černela 2011)

Intonančno je zanimiva replika, ki jo navajam spodaj. Rastoče-padajoči tonski potek služi kot zaporedje več vsebinsko povezanih stavkov. Voditelj najprej z rastočo intonacijo stopnjuje napetost, saj pove ključno informacijo, nato pa dramatičnost stopnjuje s padajočo intonacijo (*/.../ in mera je polna.* †). Tako izrazi vzročno-posledično navezavo. Čeprav bi bilo smiselno, da bi naslednji korak bil rastoča intonacija, s katero bi poslušalce pozval h komentiranju, sledi ravna intonacija, z njo pa nakaže, da replike še ni končal. Nadaljuje namreč s ponovitvijo vprašanja, ki ga realizira z rastočo intonacijo, po kateri poslušalce končno povabi (*/.../ svoje mnenje lahko sporočite na telefonsko številko †/.../*). Rastoča intonacija ob koncu tega dela je izrazito napovedovalna, voditelj pričakuje (in napoveduje) odziv poslušalcev. Na koncu še enkrat ponovi, kaj točno želi od poslušalcev, jedrnatost poziva izrazi z besedo *torej* in s padajočo intonacijo.

NO! †, (.) potem pa pride še zadeva Podmežaklja †, (.) in mera je polna. † Kaj pa (.) **vi** menite o tej temi. → O zaprti dvorani †, (...) no ja (.) >o zaprti dvorani za vse ostale samo za **hokejiste** ne †, ki so **lahko** igrali <→, svoje mnenje lahko sporočite na telefonsko številko † (.) 014752202. = Torej 014752202 in vaše mnenje o zadevi **Podmežaklja**. † (Smrekar 2011)

3.4.3 Register

Gre za vsak relativno višji ali nižji tonski potek nekega skladenjskega segmenta, ne glede na njegovo pozicijo v tonski enoti oz. povedi (Lengar Verovnik 2010, 192).

Tudi pri opazovanju uporabe registrov sem opazila, da ta segment stavčnofonetične podobe večkrat služi kot sredstvo voditelja, da od poslušalca izve čim več in da se poslušalčeva misel izrazi čim bolj jasno.

Začetni visoki register tako zaznamuje izziv, ki ga novinar postavlja sogovornu - naj se podrobneje posveti neki temi, naj še dopolni informacije, izrazi dvom v zvezi z ravnokar povedanim, lahko ga izzove tudi z izpostavitvijo svoje osebne vpletenosti. (Lengar Verovnik 2010, 192)

Tina! † A se ne **izkorišča** študentov že zdaj. → A se ne **izkorišča** <po svoje> študentov že zdaj? → Nejc Jemec, 8. 4. 2011

To, kar se je zgodilo v **četrtak**, >mislim seveda na (.) tretjo tekmo finala državnega prvenstva v **hokeju** † in prazne tribune Podmežaklje † < je **še** (.) **en** od vrst udarcev, ki jih doživlja slovenski hokej v zadnjih letih †. (Smrekar 2011)

Kaj pa (.) **vi** menite o tej temi. → O zaprti dvorani †, (...) no ja (.) >o zaprti dvorani za vse ostale samo za **hokejiste** ne †, ki so **lahko** igrali <→, svoje mnenje lahko sporočite na telefonsko številko † (.) 014752202. (Smrekar 2011)

Ali **zapreti** vse tajkune † (..) **Ha!** † (...) Ta referendum (.) ta referendum (.) bi šel **gladko** skozi, **preprijljivo**. † (Šalehar 2011)

Zdaj pa sprašujemo **vas**. ↓=Hoemopatijo najbrž **poznate**↑, veste, da jo (.) **S PRIDOM** uporabljajo in kombinirajo v uradni medicini v vseh evropskih državah, **RAZEN**↑ seveda pri ns, (.) oziroma trenutno je Slovenija edina država članica Evropske unije, kjer mora zdravnik, (.) ki želi zdraviti bolnike tudi s homeopatijo **VRNITI** zdravniško licenco. ↓(Černela 2011)

Končni visoki register podobno izraža voditeljevo pobudo poslušalcu, naj izrazi svoje mnenje. V več primerih je voditelj s končnim visokim registrom postavil izziv sogovorniku, naj še razvije svojo povedano misel.

Ha. ↓**Teško** filozofsko,=bržkone bi vsi bi rekli da.=In? **Potem**?↑(Šalehar 2011)

Kdo je kriv, da je tako?↑ (.) **O**, kdo je kriv↓ ... Na Val 202 v sredo zjutraj 19 čez uro, ko je bila ura (..) osma↓. Smo **dovolj** pri sebi, doktor Vehovar?↑(Karoli 2011)

A pa **ni to** kolektivna blaznost↑, (..) da ma narod vsega dovolj?↓(Karoli 2011)

Končni nizki register

S končnim nizkim registrom se uresničujejo skladišne enote, ki bi jih lahko označili kot dostavke. Skladišnim enotam s končnim nizkim registrom je lahko dodan metakomentar, lahko pa jim je dodana prvina primarne propozicijske ravni (Lengar Verovnik 2010, 193). Tudi sama sem našla kar nekaj primerov, v katerih voditelji s končnim nizkim registrom dopolnijo povedano. Predvidevam, da dopolnila, ki se uresničujejo s končnim nizkim registrom, služijo kot pripomoček za čim bolj jasno postavljeno vprašanje, na podlagi katerega bodo poslušalci lažje in učinkoviteje izrazili svoje mnenje.

Se pravi Aleš↑ (..) nedvomno je to **vsiljivo**↓ (.) pa **pika**. (.) al kako?↓(Praprotnik 2011)

A so to **res** kartice ugodnosti↓(.)=30 **sekund** imava časa. (Praprotnik 2011)

Preden **obmolkne**↑, lahko še kaj **povemo**.=Po možnosti (...)<**tehtnega**>↓. (Jemec 2011)

Medstava

Ne izključno, a skoraj gotovo, je nizki register sredi skladišne enote znak, da gre za medstavo. Medstava opravlja eno izmed navedenih vlog (Lengar Verovnik 2010, 194):

- vsebinska razširitev - dopolnitev informacije s prve ravni propozicije
- parafraze (zlasti pristavki)
- informacija z neke druge ravni propozicije
- sklicevanje na informacijo iz predhodnega besedila
- metakomentar, lahko tudi popravek

Medstava sicer ni vedno izgovorjena z nižjim registrom. Lahko jo zaznamujejo hitrejši govor, glasovni premor pred in za medstavo, odsotnost premora (namesto tega hitrejši

izgovor).

V mojem gradivu je večinoma šlo za vsebinsko razširitev, voditelj z medstavo dopolni informacije.

Aleš in seveda vsem, ki boste danes poklicali↑, aa pošljemo kartico zvestobe Vala 202↑, s katero imate aaaaa triodstotni **popust**↑ na aaa (...) **prispevek**.↓ (Praprotnik 2011)

Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu **malega dela**<↓, da bodo tisti **mali** delavci (.) dobili eeemmm zraven (.) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti**.↓(Jemec 2011)

To, kar se je zgodilo v **četrtek**, >mislim seveda na (.) tretjo tekmo finala državnega prvenstva v **hokeju**↑ in **prazne tribune Podmežaklje**↓< je še (.) **en** od vrst udarcev, ki jih doživlja slovenski hokej v zadnjih letih↓. (Smrekar 2011)

in še **ena** besedna zveza je zelo **zanimiva**↑=**kot jo izpostavlja doktor Vehovar**.↑Gre za **KOLEKTIVNO**↑ (.) **NEZAVEDNO**.↓(Karoli 2011)

3.4.4 Premori

Pozorna sem bila predvsem na premore, ki so se pojavili na tistih mestih, kjer jih v branem besedilu ne bi bilo oz. bi bili krajši. Premori med skladijskimi enotami so skladijski premori, vsi drugi pa neskladijski (Lengar Verovnik 2010, 196).

Pomembna je tudi odsotnost premorov. Lengar Verovnik piše, da je to tipična značilnost spontanega govora in da ima odsotnost premorov pomembne besedilne in pragmatične vloge (tako kot neskladijski premori) (Lengar Verovnik 2010, 196).

Kar se tiče premorov, je bilo v obravnavanem gradivu ogromno zanimivosti. Veliko je tako odsotnosti in premikov skladijskih premorov kot tudi neskladijskih premorov. Poleg tega, da gre za tipične značilnosti spontanega govora, gre po mojem mnenju pri nekaterih govoricah tudi za element osebnega stila. Medtem ko so, na primer, za Praprotnika značilni številni neskladijski premori, sem pri Jemcu zaznala številne premike skladijskih premorov, pri Karoliju in Černeli pa odsotnost premorov.

Najopaznejša vloga **neskladijskih premorov** je **pridobivanje časa** za nadaljnje tvorjenje in organiziranje besedila (Lengar Verovnik 2010, 197).

Morda Tina Maze (.) policistka (.) ne znam si predstavlat, da te ustavi Tina Maze, uooo, to je bilo pa malo prehitro↑. Uoo, kdo to pravi? /.../ **Danes** me zanima (.) >Odprite svoje denarnice<, eeee, najbrž jih imate sabo, kr eee, >kdo pa lahko gre v službo brez denarnice< in poglejte, koliko (.) različnih (.) kartic ugodnosti zvestobe imate.↓ (Praprotnik 2011)

<Odločitev (...) bo (...) (...) padla **kmalu**.>→**Še prej** (.) bomo obmolknili.↓ Hvala vsem za sodelovanje↑, na fejsbuku še vedno emmm teče (...) **razprava**↑ (...)posredovanje mnenj,=ZA na kratko,=PROTI na kratko eee, tudi zato, (.) ker smo še **malo**↑ (.) **deloma** neodločeni.↓(Jemec 2011)

O zaprti dvorani ↑, (...) no ja (.) >o zaprti dvorani za vse ostale samo za **hokejiste** ne↑, ki so **lahko** igrali <→, svoje mnenje lahko sporočite na telefonsko številko↑ (.) 014752202.=Torej 014752202 in vaše mnenje o zadevi **Podmežaklja**.↓(Smrekar 2011)

Ampak **še vedno** se ne razumeva.=Ni problem v referendumih, problem je v tem (.) ključnem (.) **vprišanju**.↓ (.) **Vprišanju**,↑ ki bi (.) ako bi se po **vašem** mnenju opredelili zanj, (.) tako kot se nagibate **sami**, (.) ki bi nas popeljalo v lepši jutri. Se **razumeva**?↑ (Šalehar 2011)

Ljudje bodo od zdaj naprej glasovali proti (.) **čemerkoli**.↓ (.) Pravi sociolog Doktor **Vehovar**↑, (.) oziroma je rekel v Odmevih v ponedeljkovem večeru na Televiziji Slovenija.=**Jp**↑ (..) stanje duha tudi takšno, kolektivna **blazost**↑ (..) kot jo vidi in kot jo opisuje **strokovnjak**↑ (..) Ljudje o kolektivni blaznosti razmišljajo (..) **takole**.↓(Karoli 2011)

Na splošno lahko rečemo, da ste bili kar **pozitivno (...)** **nastrojeni** kar se homeopatije tiče,↓ (.) kako se bo vse skupaj razvijalo in kako se bo vse skupaj zaključilo, (...) pa bomo videli (...) **kmalu** (.) najverjetneje.↓<8 in 29 minut je ura.↓(Černela 2011)

Odsotnost skladienskega premora ima v sproti tvorjenem govoru predvsem dve vlogi. Služi kot sredstvo ohranjanja govorne vloge, v primerih, kjer bi jo sogovornik lahko prevzel. Lahko pa se pojavi tudi na mestu, kjer želi govorec čim prej priti do najpomembnejšega dela.

Ja (...) >To↑ je zdej šen korak naprej (.) z visoko tehnologijo<, ampak **Aleš**↓, niste pa odgovorili na vprašanje.=Kok (.) koliko kartic pa **imate** (..) zvestobe.↓(Praprotnik 2011)

Petrinja! Hvala lepa,=>Petrinja imamo še na vrsti ostale, ki so proti.< (jo grobo prekinje) Petrinja, lep **pozdrav**.↓ Petrinja in Karel sta bila **ZA**,=014752202 telefonska številka,=kkšen **DOBER** (.) razlog **ZA**↑ (.) oziroma na drugi strani **proti**,↓=in **Sani** iz Ljubljane (..) je proti↓. Zakaj. → (...) Sani?↑ Živjo Sani!↓ Dobro↑. (Jemec 2011)

Hvala lepa, lep dan!=014752202↑,=imamo mogoče **mnenje** oziroma **čas** še za eno ali dve **mnenji**↑>potem pa bomo spet pogledali **TUDI** v nebo.=Govorimo (.) o dvorani **Podmežaklja**↑ in **šlamastiki**↑, ki se je zgodila v **četrtek**, ko so (.) hokejisti Jesenic in Olimpije< igrali **tretjo** tekmo **FINALA** državnega prvenstva↓=ne finala (..) kakšnega sindikalnega prvenstva,↓= pred praznimi **tribunami**.↓(Smrekar 2011)

Bomo videli, **ja** Bogdan.↓Lep **dan**,=tako.↓ Aaaa, pa bomo kar končali, ja, čeprav **mislim**, da bodo zdej še poklicali **jeseiški** navijači↑,=>ampak bomo to zadevo kar zaključili in raje kot smo že dejali pogledali v nebo<. →**9. 4. 2011 ALEŠ SMREKAR**

Ha→ (...) (dolga tišina) >Ta je pa bliskovita,=ampak, kako bi tak referendum ... → Veste, kaj pomeni uprašanje za milijon dolarjev?↓< Eno **samcato** vprašanje. To je vprašanje za poslednji referendum,=referendum **PO** katerem bi bilo vse drugače, vse bolje, se vam **zdi**, da je to rešitev?↓ To je ena **jeza** ...↓ (Šalehar 2011)

Tako je v ponedeljkovih **Odmevih** (.) govoril doktor **Vehovar**,=sociolog↑, ki življenje opazuje (...) **DOBRO**.↓=Če smem dodati.↓ Igor iz Luč bi rad dodal nekaj na temo kolektivne blaznosti.↑=Če se ne motim, **Igor** dobro jutro!↓(Karoli 2011)

Takole↑, Igor iz **Velenja**, pozdravljeni↑,=povejte mi, a res vse kar (.) postane uradno↑,=da se **pokvari**↓. (.) Dobro jutro, lep pozdrav.↓(Černela 2011)

Premik skladienskega premora je povezan z odsotnostjo skladienskega premora, saj se večkrat pojavi prav malo za pričakovanim premorom.

Pozdravljeni še enkrat z Vala 202.→ Preden **obmolkne**↑, lahko še kaj **povemo**.=Po možnosti (...)<**tehtnega**>↓. 014752202 (.) je telefonska številka Vala 202, kamor lahko pokličete eeee po **kampanji**↑ (.) predreferendumski oziroma referendumski→ ki se (.) počasi izteka,=ki je pri koncu,=po vseh **oglasih**, >ki so si sledili en za drugim< in ki so bili (.) vsak po svoje (..) zavajajoči,=ki jim človek(ozki o) težko verjame. (Jemec 2011)

Lojze hvala **lepa**!↑ Še **dva** bomo sprejeli.=Srečko (.) je **predzadnji** in Srečko (..) **še ne ve**, ↑ ima pa **REŠITEV!**↑**Srečko!** Eee **na plan** z njo!↓(Jemec 2011)

Tako je v ponedeljkovih **Odmevih** (.) govoril doktor **Vehovar**,=sociolog↑, ki življenje opazuje (...) **DOBRO**.↓=Če smem dodati.↓ Igor iz Luč bi rad dodal nekaj na temo kolektivne blaznosti.↑=Če se ne motim, **Igor** dobro jutro!↓(Karoli 2011)

Takole↑, Igor iz **Velenja**, pozdravljeni↑,=povejte mi, a res vse kar (.) postane uradno↑,=da se **pokvari**↓. (.) Dobro jutro, lep pozdrav.↓(Černela 2011)

3.4.5 Hitrost govora

Upočasnjeno naj bi povedali, kar je bolj pomembno, manj pomembne informacije naj bi

bile upovedane hitreje (Toporišič 2000, 553). To za analizirano gradivo ne drži vedno, saj se Toporišič ukvarja z branjem.

Vloge hitrejšega in počasnejšega govora ponazarjam s primeri:

Ključna prвина je izgovorjena počasneje in s tem izpostavljena.

<**Kolektivno blazno**> vas pozdravljam.↓Lepo se imejte.=hvala za klic. Na valu 202 tudi o kolektivni blaznosti, ki to pač ni↑,=kot pravijo eni↑ in kot pravijo drugi (.) **to** (.) pač je.↓(Karoli 2011)

Zdaj pa sprašujemo **vas**.↓=Hoemopatijo najbrž **poznate**↑, veste, da jo (.) **S PRIDOM** uporabljajo in kombinirajo v uradni medicini v vseh evropskih dražavah, <**RAZEN**↑ **seveda pri ns**>, (.) oziroma trenutno je Slovenija edina država članica Evropske unije, kjer mora zdravnik, (.) ki želi zdraviti bolnike tudi s homeopatijo **VRNITI** zdravniško licenco.↓(Černela 2011)

Počasnejši govor je strategija za pridobivanje časa za oblikovanje nadaljevanja besedila; navadno ob soprisotnosti še katere druge strategije z isto vlogo (premori, podaljšanimi samoglasniki).

<Odločitev (...) bo (...) (...) padla **kmalu**.>→**Še prej** (.) bomo obmolknili.↓ (Jemec 2011)

Lep pozdrav Nada,=povejte, <**kakšen pa je všč odnos do tega**. (...) **če bomo nekoč morda vseeno imeli uradne zdravnike homeopate**. **torej uradne zdravnike homeopate?**>↑(Černela 2011)

Hitreje je izgovorjena že slišana oz. že znana informacija. Voditelji s hitrejšim tempom večkrat povzamejo temo pogovora, da se pogovor lahko učinkovito nadaljuje, da s ponavljanjem ne izgubi preveč časa, hkrati pa s ponovitvijo teme vseeno poskrbi, da pogovor še naprej teče v pravo smer. Poleg tega s hitrejšim tempom voditelji tudi povzemajo, kar so povedali poslušalci.

Ampak Sani **proti**, >ker verjamete, da bi se situacija s tem malim delom še poslabšala.<↓Hvala lepa Sani↑, (.) **Alenka** (.) je naslednja **PROTI** in je iz Kozine,=Alenka?↑**pozdravljeni**.→ Alenka?↑ Na kratko.=**Proti KER?**↑(Jemec 2011)

8 in **18** minut je ura, Val 202 poslušate,=petelinček je zapel↑, (.) in prav je, da začnemo z našo jutranjo **zgodbo**.↓ To, kar se je zgodilo v **četrtku**, >**mislim seveda na** (.) **tretjo tekmo finala državnega prvenstva v hokeju↑ in prazne tribune Podmežaklje**↓< je **še** (.) **en** od vrst udarcev, ki jih doživlja slovenski hokej v zadnjih letih.(Smrekar 2011)

O zaprti dvorani ↑, (...) no ja (.) >**o zaprti dvorani za vse ostale samo za hokejiste ne↑, ki so lahko igrali** <→, svoje mnenje lahko sporočite na telefonsko številko↑ (.) 014752202.↓(Smrekar 2011)

Hitrejši tempo je pogost tudi na začetku vprašalnih povedi, ko želi novinar čim prej preiti k jedrnemu delu vprašanja. Pogosto se kasneje tempo upočasni (tudi z glasovnimi in neglasovnimi premori).

Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu malega dela<↓, da bodo tisti **mali** delavci (.) dobili eeemmm zraven (.) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti**, oziroma ne, ugodnosti ne<**pravice**,=pravice izplačane, ki naj bi jih dobili→, ampak, ampak (ga poslušalec skuša prekiniti) **Karel!, Karel!**, ne, emmm (...) ste prebrali **zakon?**↓(Jemec 2011)

Skratka, >**sveže** referendumsko nabriti (.) se verjetno sprašujete (.) **ZAKAJ** morate ves čas odločat **samo** o tistih stvareh, ki vam jih porine politika in o katerih sama **ne ZMORE** ali (.) **NOČE**.<↓**Vemo** kaj je bilo **doslej**:=>nedeljske (.) trgovine, >oplojevanje samskih, **arbitraža**, malo delo, delo na **črno**, pokojninska **reforma** in tako dalje.<→ (Šalehar 2011)

Em, sicer pa torej, <pogovarjamo se o **homeopatiji**.>↑Jana Vidic pripravljena danes vroči mikrofon na to **temo**↑ in pravi, da bodo zdravila pri nas stala približno od osem do 12 **evrov**↑, takole mi piše↑, je pa res, da lahko ena steklenička traja tudi leta, na Švedskem smejo zdraviti tudi oziroma imajo kar veliko omejitev tudi kar se tega tiče,<**skratka** zanima me vaše mnjene o tem.↑(Černela 2011)

3.5 Prilagojenost prenosniku

Lengar Verovnik (2010, 112) v svoji raziskavi upošteva dve možnosti pretvarjanja iz pisnosti v govornost. Prva je pisno oblikovanje besedila z upoštevanjem, da bo naslovniku posredovano po slušnem prenosniku, druga pa sprotno oblikovanje besedila, ob navzočnosti govorečega in ogovorjenega. V njenem gradivu prevladuje druga možnost, je pa za obe pomembno, da mora »novinar ob pripravi besedila, ki ga bo prebral, opraviti zahtevne pretvorbe« (Lengar Verovnik 2010, 112), odstraniti mora tipična sredstva pisnega prenosnika (npr. oznake premege govora), izogibati se mora v tesnem zaporedju sledečih si besed, ki so iste besede v različnih pomenih ali oblikoslovni homonimi, poleg tega mora upoštevati še duševne lastnosti naslovnika.

Če se udeleženca govornega dejanja vidita, so poleg jezikovnih navzoča še parajezikovna sredstva, obrazni izraz in kretnje. Glede na to, da radijskih govorcev ne vidimo, se parajezikovna sredstva lahko nadomeščajo z jezikovnimi (Lengar Verovnik 2010, 113).

V gradivu je bilo veliko tipičnih prilagoditev prenosniku, ki so značilne za radijski medij. Sem uvrščam na primer informacijo o točnem času, ki je za radio ključna, predvsem v jutranjem programu je za poslušalca zelo pomembno, da je večkrat seznanjen s točnim časom.

Ura je (...) pol devetih.↓(Praprotnik 2011)

8 in 18 minut je ura, Val 202 poslušate,=petelinček je zapel↑, (.) in prav je, da začnemo z našo jutranjo **zgodbo**.↓ (Smrekar 2011)

8 in 29 minut je ura.↓(Černela 2011)

Poleg točne informacije o času, voditelji opozarjajo tudi na datum, dan in »lokacijo« - radijsko postajo.

Dobro! jutro z Vala 202,=sreda 13. **april!** (.) 2011↓. (Karoli 2011)

Na Val 202 v sredo zjutraj 19 čez uro, ko je bila ura (.) osma↓. Smo **dovolj** pri sebi, doktor Vehovar?↑(Karoli 2011)

Na Valu 202 v sredo zjutraj.↑ (...) Kakšna pa je (.) politična **realnost** in možnost za **spremembe**?↓(Karoli 2011)

Voditelji večkrat ponovijo temo pogovora, vprašanje, ki so ga poslušalci morda preslišali.

Razmišljamo (.) razmišljamo o kartici zvestobe. ja.↓(Praprotnik 2011)

Govorimo (.) o dvorani Podmežaklja↑ in šlamastiki↑, ki se je zgodila v **četrtak**, ko so (.) hokejisti Jesenic in Olimpije< igrali **tretjo** tekmo **FINALA** državnega prvenstva↓=ne finala (.) kakšnega sindikalnega prvenstva,↓= pred praznimi **tribunami**.↓(Smrekar 2011)

Na valu 202 tudi o kolektivni blaznosti, ki to pač ni↑,=kot pravijo eni↑ in kot pravijo drugi (.) **to** (.) pač je.↓(Karoli 2011)

Em, sicer pa torej, pogovarjamo se o homeopatiji.↑(Černela 2011)

Val 202 je sodoben, interaktiven medij, ki svoje poslušalce nagovarja tudi prek spleta. Po letu 2009 je Val 202 sploh zelo intenziviral proces nagovarjanja poslušalcev prek različnih spletnih kanalov. »Zadnji zelo intenziven prispevek k interaktivnosti so družabna omrežja, po katerih poteka intenzivna interakcija med poslušalci in radijsko postajo. To so novi, dodatni kanali, po katerih ponuja poslušalcem, da vzpostavijo interaktiven odnos. Odnos poslušalec – radio je v tem smislu zelo pomemben. Facebook, spletne ankete, Twitter, Audioboo, podcasting, glasbeni SOS. To vse so pomembne oblike interaktivnosti,« razlaga Štular (2012). Moderatorji tako debato, ki poteka v etru Vala 202, v kontaktni oddaji Dobro jutro!, razvijajo tudi na družabnih omrežjih in nato mnenja, ki so jih ljudje izrazili tam, povedo tudi v eter.

Ja. Ja, ampak, hec je u tem↑, ne kot pravi emmm **Uroš**, ne↑, ki se je uglasil aaa na twiterju.↓(Praprotnik 2011)

Ne fejsbuku smo zapisali - za **ker**↑ (...) oziroma **proti, ker**.↓ En **dober** razlog prosimo, ker smo še **malo** (.) deloma (.) neodločeni.→(Jemec 2011)

Na fejsbuku smo tudi že dobili nekaj zapisov. (..) za↑ (.) ker **slabše** za moderne tlačane že ne more biti,=mogoče pa sprememba zakona le prinese kakšno svetlejšo izbiro.↓ Eden od zapisov.↓Aaaaa **Petrinja?**↑ Dober dan! Vi ste za? Ker?=Na kratko↑ (.) en **dober** razlog prosim.↓(Jemec 2011)

Dobro jutro!↑014752202 (.) pokličite (.) in vprašajte vprašanje za (...) **milijon** dolarjev.↑=Pravzaprav za **ŠTIRI** (.) milijone dolarjev.=>Nas je opozoril nekdo na **Twitterju**↓, referendum namreč stane (.) 4 (.) milijone (.) evrov <, torej štiri milijone evrov, se opravičujem.↑(Šalehar 2011)

01475 2 202 je naša telefonska številka↑, dobrodošli tudi na fejsbuku, zdaj pa na (.) ulico!↓(Černela 2011)

Ponavljjanja telefonske številke, ki so hkrati povabilo poslušalcem, naj pokličejo.

014752202 je telefonska številka na Valu 202↑ in aaa **upam**, da najdemo kakšno pametno rešitev. (Praprotnik 2011)

014752202 (.) je telefonska številka (.) Vala 202, =**Karel** iz Koroške (.)→ pozdravljeni Karel→ vaš za (.) **ker**?↑(Jemec 2011)

014752202.=Torej 014752202 in vaše mnenje o zadevi **Podmežaklja**.↓(Smrekar 2011)

014752202.=**vprašanje**↑, ki bi si ga lahko zastavili **sami**, vprašanje za štiri milijone evrov, vprašanje za (...) **boljši** (...) jutri.↓(Šalehar 2011)

Voditelji pozdravijo in hkrati napovejo naslednjega sogovornika/poslušalca.

Srečko, hvala **lepa**,=še **Tino** (.) spustimo v eter.↑ Tina iz Ljubljane, ste **ekonomistka**↑, povejte. (.) Zakaj ste proti? → Ja?↑(Jemec 2011)

Dobro↑ Jernej. >Malce slabša linija je bila, ampak mislim, da smo razumeli vašo poanto<.↓(Smrekar 2011)

Igor iz Luč bi rad dodal nekaj na temo kolektivne blaznosti.↑=Če se ne motim, **Igor** dobro jutro!↓(Karoli 2011)

Umestitev posnetkov.

Izjave. >ki jih boste slišali v nadaljevanju programa na Valu 202↑, so nastale v oddaji Televiziji Slovenija (.) **Odmevi** (.) v postreferendumskega ponedeljkovega večeru. (Karoli 2011)

Populacija pri nas **absolutno** ne razmišlja več (.) **racionalno**.Tudi ena izmed (.) **trditev** oziroma (.) opis stanja duha↓ (...) pri ns↑ in še **ena** besedna zveza je zelo **zanimiva**↑=kot jo izpostavlja doktor **Vehovar**.↑(Karoli 2011)

Tako je v ponedeljkovih **Odmevih** (.) govoril doktor **Vehovar**,=sociolog↑, ki življenje opazuje (...) **dobro**.↓=Če smem dodati.↓(Karoli 2011)

>Jana Vidic pripravlja danes vroči mikrofona na to **temo**↑ in pravi, da bodo zdravila pri nas stala približno od osem do 12 **evrov**↑, takole mi piše↑, je pa res, da lahko ena steklenička traja tudi leta, na Švedskem smejo zdraviti tudi oziroma imajo kar veliko omejitev tudi kar se tega tiče,<**skratka** zanima me vaše mnjenje o tem.↑(Černela 2011)

4 SKLEP

Opazovanje glasovne, oblikoslovne in naglasne ter stavčnofonetične podobe, leksike, skladijskih značilnosti in elementov prilagojenosti prenosniku v govoru voditeljev kontaktne oddaje Dobro jutro na Valu 202 po modelu, ki ga je vzpostavila Lengar Verovnik (2010), je pokazalo, da gre za večje in ustvarjalne govorce, ki spretno krmarijo med zahtevo javnega servisa, da naj bi javnemu govornemu položaju primerno izbirali jezikovna sredstva in postopke za njihovo povezovanje v povedi ali besedilo (Kalin Golob 2001, 114) ter jezikovno politiko Vala 202, da tudi z jezikom dosegajo pristnost in sproščenost, da z njim sogovornika ne spravljajo v nelagoden položaj, »ko mu med vrsticami sporoča, naj govori drugače kot sicer, jezikovno pravilno« (Štular 2012). Tako tudi težko govorimo o odstopih od norm splošno pogovornega jezika (ki na javnem radiu velja za sprejemljivega), saj so jezikovna sredstva, ki na prvi sluh delujejo kot odstop, velikokrat uporabljena s premislekom in z razlogom.

Moje gradivo je gotovo premalo obširno, da bi lahko na podlagi te analize podala relevantne zaključke o spontanem govoru radijskih voditeljev v kontaktni oddaji, zato bi bilo v prihodnosti dobro opraviti analizo na obširnejšem gradivu. Spodaj strnjeno navajam zgolj izstopajoče značilnosti spontanega govora jutranjih voditeljev Vala 202. Pri tem ne gre nujno za »pravi« spontani, prosti, govor, ampak za mediju prilagojen oziroma njemu lasten »spontani« govor. Medijski govor le prevzema značilnosti zasebnega vsakodnevnega govora, govorci pa ga prilagodijo (Lengar Verovnik 2010, 77). Ne gre zgolj za prenos, pač pa so vzorci zasebne govorne prakse v javnem govoru zgolj izhodiščne. Spontani govor tako niti ni vedno nujno res tak (voditelji imajo iztočnice pogovora praviloma vnaprej pripravljene), ga pa dojemamo kot spontanega.

1. Na ravni glasovne, oblikoslovne in naglasne podobe je norma knjižne slovenščine in njene zborne oblike temeljna. Glasovna, oblikoslovna in naglasna podoba so v splošnem prekrivne s knjižno. Tako kljub Tivadarjevi (2006) ugotovitvi, da menjavanje kakovosti in trajanja širokih e in o govorcem RTV-ja predstavlja težave, v mojem gradivu močno prevladujejo s knjižno normo usklajene oblike. Tudi pri naglaševanju prevladujejo s knjižno normo usklajene oblike. Prevladovanje knjižne izreke pri kvalitativnih premenah in naglaševanju je verjetno rezultat Radijske govorne šole. Prav tako ni bilo napak pri izgovoru predlogov s/z. Našla sem tudi nekaj izgovorov predloga v s fonemom /u/, kar predpis sicer dopušča, a le ob počasnejšem tempu govora. Tako kot Lengar Verovnik v

svojem gradivu, tudi sama ugotavljam, da gre pri izbiri te možnosti v večini primerov za jemanje časa za premislek o nadaljevanju (Lengar Verovnik 2010, 132). Izstopa pa veliko primerov **samoglasniškega upada** (zelo pogost primer samoglasniškega upada je časovni prislov *zdaj*, ki se velikokrat spremeni v *zdej*).

2. **Analiza leksike kaže, da so voditelji kontaktne oddaje Dobro jutro! na Valu 202 večji in ustvarjalni govorci**, ki so poleg obvladovanja za ta diskurz veljavne jezikovne norme spretni tudi pri snovanju izvernih oz. avtorskih besednih zvez in pri poigravanju z jezikom, ki ga prilagodijo kontekstu. Voditeljem je skupna težnja po kultiviranem izražanju, kar se na primer kaže v popolni odsotnosti vulgarizmov. Raba intelektualizmov je pogosta, premišljena in učinkovita, pri rabi frazemov so spretni. Jezikovno spretnost kažejo tudi z bogatim naborom aktualizmov in z arhaizmi ter z izvirnimi izrazi z ekspresivno stilno vrednostjo. Je pa bilo v obravnavanem gradivu veliko **neknjižnega izrazja**, več kot sem pričakovala po svojem osebnem občutku, izstopa (predvsem pri mlajših govorcih) pogosta raba besede *okej*. A menim, da v odstopih na tej ravni ne gre za pomanjkanje znanja, temveč da se moderatorji odstopov zavedajo - še več, da se zanje odločajo zavestno. Voditelji namreč menijo, da tudi zmerno kršenje ustaljenih govornih norm doprinese k osebemu stilu voditelja (Černela 2012). Od diskurznihih označevalcev se je najpogosteje pojavljal **polglasnik** različnih dolžin, a ne pri vseh voditeljih. Medtem ko je pri nekaterih redka izjema, se pri drugih zdi, da je tudi polglasnik del osebnega stila.

3. **Na skladenjski ravni modeli za pisni jezik niso uporabni, za analizirano gradivo na tej ravni veljajo tipične značilnosti spontanega govora** po Zwitter Vitez (2008) in Lengar Verovnik (2010): **specifičen besedni red** zaradi časovne stiske sočasnega načrtovanja in tvorjenja, ki je za pisna besedila netipičen (Zwitter Vitez 2008, 247), **popravljanja, napačni začetki in nedokončane zgradbe, hkratne sekvence (prekrivni govor)** (Lengar Verovnik 2010) ter **diskurzivni obrat in spremljanje glavnega govorca** kot posledici sprotnega prilagajanja govorne produkcije reakcijam govorca (Zwitter Vitez 2008, 248). V mojem gradivu je bilo mest, kjer bi govorec lahko naredil popravek, pa ga ni, malo, kar verjetno pomeni, da se govorci pri slovničnih (in ne vsebinskih) napakah zanašajo na poslušalčev popravek (Lengar Verovnik 2010, 160). Sta pa izstopala prekinjanje in prekrivni govor. Kontaktna oddaja Dobro jutro! je namreč kratka, 15-minutna oddaja, v kateri naj bi čim več ljudi povedalo svoja mnenja. Zato poskušajo voditelji preveč zgovorne sogovornike ali sogovornike, ki so zgrešili temo pogovora, usmeriti v pravo temo ali jih enostavno prekiniti.

4. **Stavčnofonetične prvine so ključne prvine analize spontanega govora**, transkripcija brez kakršnihkoli prozodičnih oznak to dokazuje, piše Lengar Verovnik (2010, 181). Ker voditelji ne vedo točno, kako bodo izpeljali začeto repliko, se za poudarke odločajo sproti; tako je pogosta značilnost govora v obravnavanem gradivu **menjava težiščne prvine zaradi sproti tvorjenega govora**. **Poudarjanje** pogosto deluje kot korektiv v povedih, kjer zaradi sprotnega govora na skladenjski ravni prihaja do nekoherentnosti. Stavčnofonetične prvine velikokrat služijo tudi kot sredstvo ohranjanja govorne vloge, npr. večja jakost izgovora v kombinaciji z ravno končno intonacijo je govorčev signal, da vloge še ne želi predati, s končnim nizkim registrom voditelji pogosto dopolnijo povedano, medstava pa služi kot sredstvo za vsebinsko razširitev. Stavčnofonetične prvine pripomorejo tudi k hitremu tempu voditeljevega govora. Tako je hitreje izgovorjena že slišana oz. že znana informacija, hitrejši **tempo** je pogost tudi na začetku vprašalnih povedi, ko želi novinar čim prej preiti k jedrnemu delu vprašanja. Na stavčnofonetični ravni je sicer najbolj izstopala (ne)raba **premorov**. Veliko je tako odsotnosti in premikov skladenjskih premorov kot tudi neskladenjskih premorov. Poleg tega, da gre za tipične značilnosti spontanega govora, gre po mojem mnenju pri nekaterih govorcih tudi za element osebnega stila. Medtem ko so, na primer, za Praprotnika značilni številni neskladenjski premori, sem pri Jemcu zaznala številne premike skladenjskih premorov, pri Karoliju in Černeli pa njihovo odsotnost.

5. V gradivu je bilo veliko tipičnih **prilagoditev prenosniku**, ki so značilne za radijski medij. Poleg točne informacije o času, voditelji opozarjajo tudi na datum, dan in »lokacijo« - radijsko postajo. Voditelji večkrat ponovijo temo pogovora, vprašanje, ki so ga poslušalci morda preslišali. Val 202 je sodoben, interaktiven medij, ki svoje poslušalce nagovarja tudi prek spleta, zato moderatorji tako debato, ki poteka v etru Vala 202, v kontakni oddaji Dobro jutro! razvijajo tudi na družabnih omrežjih. Tako lahko večkrat slišimo povabilo in spletne naslove, na katerih poteka spletna debata ter nato voditeljev povzetek mnenj, ki so jih ljudje izrazili tam.

Kot ključni posledici spontanosti v govoru Zwitter Vitez (2008, 244–250) navaja odsotnost načrta (na morfološki, skladenjski, leksikalni in pragmatični ravni) in sprotno prilagajanje govorne produkcije reakcijam sogovorca. Gre za elemente, ki bi jih tradicionalno jezikoslovje uvrstilo med nepotrebne elemente, ki kvarijo strukturo pisnih besedil (redundance). A naši možgani se v govorni situaciji osredotočajo na vsebino izrečenega, pomanjkljivosti v formulaciji sploh ne zaznajo (Zwitter Vitez 2008, 250). Hkrati redundance večkrat igrajo pomembno vlogo pri tvorbi koherentno smiselnih besedil, še

dodaja Zwitter Vitez (2008, 150). Uspešno govorno sporazumevanje je torej cilj, h kateremu teži namenska uporaba jezikovnih prvin (glasovna, morfološka, skladenjska). A v analizi se je izkazalo, da je uspešna komunikacija le eden izmed ciljev uporabe za tradicionalno jezikoslovje nepotrebnih elementov.

Vodenje ali moderiranje programskih pasov je izrazito avtorsko delo, gradi na imenih in na avtorskem pristopu. Ena izmed poti grajenja avtorstva je tudi jezik (z vsemi »nepotrebni« elementi), razlaga odgovorni urednik (Štular 2012). Kot takega ga razumejo tudi voditelji, s katerimi sem opravila intervjuje. Tako je v pravem kontekstu dopustno skoraj vse: »Če je beseda postavljena v pravilen kontekst, če je vsebinsko domišljena in uporabljena z razlogom, ne samo zato, ker je nekdo na primer površen ali nepazljiv, ali ker gre za pridobivanje pozornosti, je dopustna.« (Štular 2012) Ker je tu mišljena predvsem leksikalna raven, je za nadaljnjo analizo zanimiva prav ta. Po poslušanem gradivu sodeč so voditelji Vala 202 na leksikalni ravni zelo kreativni, morda je to rezultat politike Vala 202, ki po besedah odgovornega urednika Mirka Štularja v tem programskem delu v pravem kontekstu dovoljuje skoraj vse: »Voditelj skozi vodenje namreč daje svoj avtorski pečat, uporablja tudi specifično besedišče, ki ga drugi ne, in je zato njegov inventar.« (Štular 2012)

Po nekaj letih dela na Valu 202 sem ugotovila, da je brani govor nezaželen, med radijskimi novinarji velja za okornega, začetniškega, nespretnega, drugorazrednega. Tako so bila navodila za moja prva javljanja v živo, kar je zanimivo, naj v svoj sicer brani in pripravljeni govor vnesem prvine spontanega, naj vanj vnesem diskurzne označevalce in mašila. To je po mojem mnenju dokaz, da popolnoma izčiščen knjižni govor v moderiranem delu radijskega programa ne funkcionira najbolje. Deluje manj sproščeno in bolj amatersko kot spontani govor. Ugotovitvi pritrjujejo besede odgovornega urednika Vala 202, Mirka Štularja (2012), da so prenosi iz zasebnih govornih praks v kontaktni oddaji popolnoma sprejemljivi, »celo zaželeno je, da novinar ne uporablja zbornega jezika«.

Težava nastane pri opredelitvi zbornega in splošno pogovornega jezika. Jezikovno usposabljanje radijskih govorcev v obvezni radijski govorni šoli je po analizi sodeč učinkovito, s tem se strinjajo intervjuvani voditelji. Opozarjam pa na morebitno pomanjkljivost izobraževanja. Govorcem javnega servisa je namreč dovoljeno uporabljati splošni pogovorni jezik, a kaj splošni pogovorni jezik sploh je? Že sama definicija knjižnega jezika temelji na zapisanem jeziku in ne na govoru, splošni pogovorni jezik pa je sploh definiran neoprijemljivo in preohlapno. Tako menim, da bi bil nujen dodatni element

radijske govorne šole trening spontanega govora. Dobrodošla bi bila tudi nova, sodobna in obširna opredelitev oblik slovenskega spontanega govora.

5 LITERATURA

- APEK. 2011. *Letno poročilo*. Ljubljana: Agencija za pošto in elektronske komunikacije. Dostopno prek www.appek.si/letna-porocila(2. marec 2013)
- Barnard, Stephen. 2000. *Studying Radio*. London: Arnold.
- Bašič Hrvatin, Sandra. 2002. *Državni ali javni servis: perspektive javne radiotelevizije v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Boyd, Andrew. 1993. *Broadcast Journalism: Techniques of Radio & TV News*. England: Focal Press.
- Crissel, Andrew. 1994. *Understanding Radio*. London: Routledge.
- Conroy, Andy in Wilby, Pete. 1994. *The radio handbook*. London in New York: Routledge.
- Černela, Katja. 2013. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 21. januar.
- Červ, Gaja. 2006. *Metafora v poročevalskih besedilih: analiza strukture, rabe in funkcije: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.
- Hribar, Nataša. 2006. *Sodobni slovenski politični jezik*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Jemec, Nejc. 2013. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 17. december 2013.
- Kalin Golob, Monika. 2001. *Jezikovne reže*. Ljubljana: GV revije.
- ---2003. *H koreninam slovenskega poročevalnega stila*. Ljubljana: Jutro.
- Kaluža, Ludvik. 1977/78. Govor na Radiu Ljubljana. *Jezik in slovstvo* 23 (1), 21–23, in (2), 47–49.
- Korošec, Tomo. 1993. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Kosi, Lidija. 2000. *Govorni del radijskega programa na nacionalni radijski postaji*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Krajnc Ivič, Mira. 2008. *Zasebni dvogovori*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Krajnc, Mira. 2004. Besedilnoskladenjske značilnosti javne govorjene besede (na gradivu mariborščine). *Slavistična revija* 52 (4), 475–498.
- Lengar Verovnik, Tina. 2009. Specifike jezikovnih izbir novinarjev v radijskih novinarskih žanrih. *Teorija in praksa* 6: 785–801.

- ---2008. Pogledi na javni govorjeni jezik v obdobju 1945–1991. V *Jezikovna prepletanja*, ur. Monika Kalin Golob, Nataša Logar in Anton Grizold, 73–83. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- ---2010. *Radijski novinarski dvogovorni žanri kot okvir jezikovnih izbir novinarjev*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- McLuhan, Marshall. 1964. *Understanding media: The extensions of man*. New York: The New American Library.
- McNair, Brian. 1998. *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.
- Pirc, Tatjana. 2005. *Radio: zakaj te imamo radi*. Ljubljana: Modrijan.
- Poler Kovačič, Melita in Karmen Erjavec (ur.). 2005. *Uvod v novinarske študije*. Ljubljana: Založba Media.
- Praprotnik, Matej. 2012. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 26. december.
- Radio Slovenija, 2. program. 2011. *Dobro jutro!* Ljubljana, 7., 8., 9., 11., 12., 13. in 14. april 2011.
- RTV Slovenija. 2000. *Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija*. Ljubljana: interno gradivo. Dostopno prek www.rtvlo.si/strani/pravilnik-opoklicnih-standardih/9#1 (24. januar 2013).
- ---2006. *Programski standardi*. Ljubljana: interno gradivo. Dostopno prek www.rtvlo.si/programskistandardi (24. januar 2013).
- --- 2012. *Radiometrija, 2. četrletje 2012*. Ljubljana: interno gradivo.
- ---2012. *Dosegi, deleži in ratingi, iz raziskave radiometrija, Mediana*. Ljubljana: interno gradivo.
- Skrivarnik, Petra. 2011. *Primerjava značilnosti spontanega in branega govora na komercialnih radijskih postajah in javnem servisu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Skubic, Andrej. 2005. *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba.
- Smolej, Mojca. 2012. *Besedilne vrste v spontanem govoru*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Šeruga Prek, Cvetka in Emica Antončič. 2004/2003. *Slovenska zborna izreka*. Maribor: Aristej.
- Štular, Mirko. 2012. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 5. december.
- Tivadar, Hotimir. 2006. Slovenski medijski govor v 21. stoletju in pravorečje – RTV Slovenija vs. komercialne RTV-postaje. V Zdena Palková in Jana Janoušková (ur.):

Kapitoly z fonetiky a fonologie slovanských jazyků. Praga: Karlova univerza, Filozofská fakulteta.

- ---1998. *Govorjeni knjižni jezik – njegovo normiranje in uresničevanje (ob akustični analizi fonema /v/ na primerih iz radijskih besedil)*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta
- Tolson, Andrew. 2006. *Media Talk. Spoken Discourse on TV and Radio*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Toporišič, Jože. 1970. Slovenski pogovorni jezik. *Slavistična revija* 18 (1), 55–70.
- --- 2000. *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba obzorja.
- Van Dijk, Jan. 1999. *The network society: social aspects of new media*. London: Thousand Oaks.
- Verdonik, Darinka. 2007. *Jezikovni elementi spontanosti v pogovoru*. Maribor: Slavistično društvo.
- --- 2006. *Mhm, ja, no, dobro, glejte, eee ...: Diskurzni označevalci v telefonskih pogovorih*. *Jezik in slovstvo* 51 (2). 19–36.
- Vogrinc, Jože. 2008. Govor na radiu in na televiziji. V P. Vitez (ur.): *Spisi o govoru*, 217–230. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Urbančič, Boris. 1986. *O jezikovni kulturi*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- *Zakon o medijih*. Dostopno prek www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200135&stevilka=2043 (16. april2008).
- *Zakon o Radioteleviziji Slovenija*. (ZRTVS-1) Ur. l. RS 96/2005. Dostopno prek www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200596&stevilka=4191 (26. maj 2011).
- Zwitter Vitez, Ana. 2008. O spontanem govoru. V P. Vitez (ur.): *Spisi o govoru*, 241–252. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

6 PRILOGE

Priloga A: Posnetki (na priloženi zgoščenci) in transkripcije analiziranih oddaj

7.4.2011, Matej Praprotnik

Dobro jutro! (..) ob osmih in šestnajst minut! zamujamo za minuto→(.) kdo pa danes ne zamuja! Morda Tina Maze (..) policistka (..) ne znam si predstavlat, da te ustavi Tina Maze, uooo, to je blo pa mal prehitro! Uoo, kdo to pravi? <Ja (..) pozabite Gorenjko eee Milko eee dejmo (..) o nečem drugem.↓ **Danes** me zanima (..) >Odprite svoje denarnice<, eeee, najbrž jih imate sabo, kr eee, >kdo pa (..) lahko gre v službo brez denarnice< in poglejte, koliko (..) različnih (..) kartic ugodnosti, zvestobe imate.↓ S katerimi zbirate **točke** zvestobe, **jabolka** zvestobe, **bone** zvestobe, **pike** zvestobe.↓ Koliko teh reči je v vaši denarnici (..) **ker** (...) komaj smo se znebili solate denarja, **ŽE** je v denarnici (..) solata plastičnih kartic.↓ A je to res okej.↓ In **osem petnajst** je čas aaa >drage poslušalke in poslušalci<, da se domislimo ene inovativne rešitve! in jo predlagamo našim (...) smelim trgovcem, ker (..) kar je preveč ↑, je pa že preveč.=pomagajte TU↑ (...)
014752202 je telefonska številka na Valu 202↑ in aaa **upam**, da najdemo kkušno pametno rešitev! =Boštjan pravi, da je vrgel ven en kup plastike in shujšau denarnico (..) **znosno** (..) zakaj imate kartice↑, zakaj pristajate na ta (..) zdej **terorizem** >je najbrž premočna beseda ampak<, vendarle↑ me zanima, imate kšno idejo, kakšen je **vš** odnos do(.)do do (..) do teh, **neizmernih klubov** (..) zvestobe. **Aleš** ↑ in seveda vsem, ki boste danes poklicali ↑, aa pošljemo kartico zvestobe Vala 202↑, s katero imate aaaaa triodstotni **popust** ↑ na aaa (...) **prispevek**.↓ **Aleš** iz Ljubljane, zdravo!.

/.../

Ja (...) >To ↑ je zdej šen korak naprej (..) z visoko tehnologijo<, ampak **Aleš**↓, niste pa odgovorili na vprašanje.=Kok (..) koliko kartic pa imate (..) zvestobe. ↓

/.../

Samo **eno**?!↑ Eee, recimo↓ u lekarni vs sprašujejo, eee a mate kartico zvestobe?↑ eeee

/.../ **PREKINE! Sej vsepovsod sprašujejo! /.../**

Ja ...

/.../

Se pravi Aleš↑ (..) nedvomno je to **vsiljivo**↓ (..) pa **pika** (..) al kako?↓

/.../

Ja, ampk eee zdej eee Aleš↑ >predlagali ste eno zlo konkretno rešitev<, ki pa je tko (..) malo emmm (...) malo **pred** časom.↓ Bi reku, izum pred časom.→ Aaaa kaj pa kaka >**rešitev**, ki bi jo lahko uporabili daness?↑<

/.../

Ja (..)

>Za vse ostalo je kartica zvestobe<. (...) Aleš najlepša hvala↓, adijo.

014752202=>Aljaž pravi, da v njegovi denarnici ni nobene↑< aaaaam (...) za **inovativno** rešitev bi bila potrebna robotomija tri četrtine populacije↓. Kdo bi vedel. Hmmm (...) ... <Ker jz sem razmišlou u smeri **bojkota** kartic zvestobe. Na primer.↓ >Kaj bi **jz** storil↑, oziroma kaj jz **delam**?↑< Eee (...) vedno ponudim **nA**pačno kartico zvestobe in zavlačujem na blagajni.↑(..)=Na primer, u lekarni me uprašajo za kartico zvetobe, če mam kartico zvestobe↑ =pa rečem a mislete **piko**↑ (..) al spar al tuš al **lekler** ... **Katero**↑ kartico zvestobe lahko uporabite u lekarni?↓ A te **tud** ne?↑ Pol pa sam mal počakate bom poklicu domov.↓ (...) Žena zihr ve, če mava **tud** tole kartico.↓=Dragan dober dan.↓

/.../

HHHHHH! /.../ Ampak dragan ne, sploh **niste** sfalili.↑ Ker to so **res** glasbene želje na Valu 202.↓ Figurativno.↓ Povej (..) povejte!

/.../

Uaaaauu!↑

/.../

Aha!↑

/.../

Razumem. ↓

prekrivni: Tud njim ni lahko ...

(ga prekine) Ja, ljudje smo tko (..) **polni** razumevanja, kar je kr uredu.↓ Res, eeee, >**prej** sm postavu eno **retorično** uprašanje,=ko mi je< (..) aaa, kako smo rekli↑ (..) **magistrica prodaceutka** ee predlagala še ene **druge** tabletko, **pO**leg prvih (..) tabletk↑, aaa se vam to tudi dogaja↑ recimo, mate opčutek, da ste, da ste (...) **iberstranka**?↑

/.../

Ja↑ To je to. < Najlepša hvala, ee, vm pošlemo kartico Vala 202 zvestobe >.↓ (...) Ta
kartica zvestobe je dobra za glasbene želje < imajo jo **vsi** redaktorji↑, ki zato izbirajo glasbo. > ↓ Ludvik↑ (.) z Radeč, dober dan?↓
/.../
Dober dan?↑ Živjo Maja, torej?↑
/.../
Ja! (.) Jaaa .
/.../
Zakaj pa **ne**?↑
/.../
Ja in potem se najbrž v trgovinah **zgodí**, da **nimate** sabo **prave**↓ kartice.↓
/.../
Aha?↑
/.../
Aha, ja, **bistri** so prodajauci, skrbno↑ (.) Ja↑, to je (.) ... Z mobilnimi telefoni se da marsikaj.↓
/.../
Ja, (.) mhm. Ja?↑ Pa ste rekli, da ne **boste** delal reklame, Maja↓ ... HHH ... Ja! Nč hudega, bomo vseeno poslali kartico zvestobe.↓ Eeeee,
>hvala Maja,=lep pozdrav,= adijo.↑< Milena? ↓ Mate vi kšno eeee rešitev kako bi jih **ukinili**?↑
/.../
Aha!↑ **Je** terorizem,=**je** terorizem, torej se **strinjate**, da to **je** **terorizem!**↓ Ha!↑
/.../
Ja, sploh↑ ... (poslušalka prekine njega)
In kaj boste storili?↑
/.../
Tako↑ je. **Tako**↑ je Milena. Najlepša hvala. Nasvidenje. (.) **Uroš** pravi, da aaaa raje zbira **nalepke!**↑ (.) Bravo!↑ Eee Branka, **zdravo**,
dober dan!↑
/.../
Zdravo!↓
/.../
Ja. Ja, ampak, hec je u tem↑, ne kot pravi emmm **Uroš**, ne↑, ki se je uglasil aaa na twiterju↓,
hec je v tem, da (.) si dejansko v slabšem položaju, da če >**nimaš** prave kartice ne, ker so potem ene stvari pač **dražje** in ... in te
PRISILJIO v to, da jo maš< a ni tako? ↓
/.../
Ja. ↓
/.../
HHHHHH ... Ja v **bolnišnico**, ne?↑ Ja, ampak veste HHHH (...) ... veste, kako je s **temle**.↑ Več ko maš denarja, bolj si **zdrav**↓. To
najbrž pomeni, da si lahko prvoščiš (.) **več** ee zdravil, >kaj jz vem<.↓
/.../
Ne bomo rešli.
/.../
Tako je! ↑ Branka, lep pozdrav iz Dravl→, **Matic** je z nami.
/.../
Ja, ja ja ... →
/.../
ja →
/.../
Upam, da bo rešitev **tudi** vrhunska! ↑HHHH
/.../
Razmišljamo (.) razmišljamo o kartici zvestobe, ja ↓
/.../
Ja, kateri boste pa vrgli **stran**?↑
/.../

No **super**. ↓

/.../

(ga prekine) Mhm, **plačilna**, ja. →

/.../

HHHHHHH ...

/.../

In **to** je to, ja. → Se **strinjam** Matic. Najlepša hvala, =Janja, na hitro. (...) Dober **dan**. ↓ Mate **pol** minute (.) časa. ↓

/.../

Mhm↑. (.) No, ampak ne **bomo** ... → (jo skuša prekiniti, ampak ona prekine njega)

/.../ Potem na kredit lahko vzameš ...

Ja, ampak, se vm **NE** zdi ... → (jo skuša prekiniti, ampak ona prekine njega)

/.../ Jz sem tv na kredit vzela ...

Kaj pa **radio**? ↑

/.../

Ja? ↑

/.../ Vsi najbrž majo neki od tega.

(jo prekine) V redu, Jana ↓ (.) torej vi mate občutek, da **res** mate ugodnosti. ↓

/.../

Janja, najlepša hvala ↓. =Andreja, dober dan. ↑

/.../

A so to **res** kartice ugodnosti ↓ (.) =30 **sekund** imava časa.

/.../

Mhm, pa → /.../ (ona ga prekine) ... in se nej vsak odloči, pa je to.

Prav, Barbara, (...) aaaa > na naši fb strani meni, da so to (.) **kartice** zvestobe<, da so to NATEG. ↓

/.../

No in to je **pika** na i. ↓ To je pika **zvestobe** na i. ↓ Andreja, hvala lepa, lep pozdrav. =Ura je (.) pol devetih. ↓

8.4. 2011, NEJC JEMEC

Pozdravljeni še enkrat z Vala 202. → Preden **obmolkne** ↑, lahko še kaj **povemo**. =Po možnosti (...) <**tehtnega**> ↓. 01 (.) 4752202 (.) je telefonska številka Vala 202, kamor lahko pokličete eeee po **kampanji** ↑ (.) predreferendumski oziroma referendumski → ki se (.) počasi izteka, =ki je pri koncu, =po vseh **oglasih**, >ki so si sledili en za drugim< in ki so bili (.) vsak po svoje (.) zavajajoči, =ki jim človek (ozki o)

kar težko **verjame** (.) ob usej, tudi ceneni čustvenosti. → **Tik** pred <**referendumom**> ↓, preden obmolkne (.) zbiramo (.) za vse (...) **neodločene** (...) ki ns **ni** malo (.) kkšen **dobr** argument ↓. **Dobr** argument osredotočen na **zakon** ↑ eeemm kkšen **DOBER** (.) eee razlog za ↑ (.) ali pa dobr razlog proti. ↓ Ne fejsbuku smo zapisali - za ker ↑ (...) oziroma proti ker. ↓ En **dober** razlog prosimo, ker smo še **malo** (.) **deloma** (.) neodločeni. → 014752202 (.) je telefonska številka (.) Vala 202, =**Karel** iz Koroške (.) → pozdravljeni Karel → vaš **za** (.) **ker**? ↑

/.../

Ja? ↑

/.../ Mislem, da ostali delodajalci morajo ...

(prekine poslušalca) Ampak Karel, če vs zdej **prou** razumem, ZA malo delo in ob tem tudi **pričakujete**, >ob tem inštrumentu malega dela< ↓, da bodo tisti **mali** delavci (.) dobili eeemmm zraven (.) še določene (...) >kaj naj rečem **ugodnosti**, oziroma ne, ugodnosti ne< **pravice**, =pravice izplačane, ki naj bi jih dobili →, ampak, ampak (ga poslušalec skuša prekiniti) **Karel!**, **Karel!**, ne, emmm (.) ste prebrali **zakon**? ↓

/.../

Kaj, (.) **informirani** s >pomočjo medijev, kampanje in tako naprej<? ↑

/.../

>**Bo** zakon to prinesel, kar menite ,oziroma kar naštevate?< ↑

/.../

Ampak vseeno boste **za**. ↓

/.../

Mhm.

/.../ Mislem, da bi mogel toti mali delavci ...

(Ga prekine!) Okej **Karel**, hvala **lepa**. ↓ = Lep pozdrav na **fejsbuku** smo tudi že dobili nekaj zapisov. (.) **za** ↑ (.) ker **slabše** za moderne tlačane že ne more biti, =mogoče pa sprememba zakona le prinese kakšno svetlejšo izbiro. ↓ Eden od zapisov. ↓ Aaaaa **Petrinja?** ↑ Dober dan! Vi ste **za?** Ker? =Na kratko ↑ (.) en **dober** razlog prosim. ↓

/.../

Zakaj? ↓

/.../

> Pa se ne bojite, da ne bi tudi malo delo (.) takole, če rečem, **kradlo** ostalih zaposlitev? < ↑

/.../

Mhm. ↑

/.../

Mhm. ↑

/.../

(Jo prekine) In tudi študenti (...) **študentom** bi pripadlo nekaj sredstev. →

/.../

Mhm. →

/.../

Dobro. →

/.../

Petrinja ↑ en ... (mu ne uspe jo prekiniti)

/.../ Zdej pa študent vejo, da če gre človek študirat ...

... Ja? (jo dopolne) Naj **študira** ↑, ko se **dela**, se pa dela. ↓

/.../

Mhm. →

/.../ Samo še tole ...

(jo prekine) **Petrinja**! Hvala **lepa**, => Petrinja imamo še na vrsti ostale, ki so proti. < (jo grobo prekine) Petrinja, lep **pozdrav**. ↓ Petrinja in Karel sta bila **za**, =014752202 telefonska številka, =kkšen **dober** (.) razlog **ZA** ↑ (.) oziroma na drugi strani **proti**, ↓ =in **Sani** iz Ljubljane (.) je proti ↓. Zakaj. → (...) Sani? ↑ Živjo Sani! ↓ Dobro ↑, (.) kar se pa zakona tiče o malem delu pa? ↑

/.../

Ja. →

/.../

Ampak Sani **proti**, >ker verjamete, da bi se situacija s tem malim delom še poslabšala. < ↓ Hvala **lepa** Sani ↑, (.) **Alenka** (.) je naslednja

PROTI in je iz Kozine, =Alenka? ↑ **pozdravljeni**. → Alenka? ↑ Na kratko =**Proti** KER? ↑

/.../ Ker je premier včeraj razlagal, da glasujemo za zakon, ne za vlado ...

(jo prekine) O **zakonu** ↑ naj bi glasovali, ja. ↓

/.../

Torej, **proti** tudi **zato**. ↓

/.../

Alenka. (.) Morda bo priložnost. ↓ Najbrž pa tudi ne. ↓ => Hvala **lepa** za **klic** lep pozdrav < eee **Marko** (.) kliče iz Tivolija ↓ (.), pozdravljeni Marko, tudi **vi** ste proti. ↓

/.../

Skratka. → >**Poseben** zakon = zakon o malem delu ↓ je nepotreben, zato boste glasovali **proti**. ↓ < Hvala **lepa** Marko, =lep pozdrav ↑ eee in tudi naslednjemu → na 014752202 je poklical **Boris** ↑ (.) iz Maribora ↑ **pozdravljeni**! ↑ Išče mo za vse, <ki smo **malo** (.) **deloma** neodločeni>. Kkšen **dober** razlog za ali pa proti. → Vi ste proti. → Zakaj? ↑

/.../

Mhm ... Ka ... (ga skuša prekiniti)

/.../

Boris, eee, ko ste prebrali zakon nobena (...) >noben člen se vam ni zdel takšen da bi lahko izboljšal kakšno situacijo vsaj v delu za kakšno skupino? < ↑

/.../

Hvala lepa,=Loj...=**Boris** proti, Lojze iz Ljubljane pa **za**.↓ Ker?↑

/.../

Mhm, ja.↓

/.../

Mhm.→

/.../

In Lojze ... ↑

/.../

Okej.↑ (.) Lojze. (.) Ampak, >**zakaj** nam bo zakon o malem delu, za katerega boste glasovali, pomagal pri priključitvi< na aaa francosko-nemški vlak?→ Tako.↑

/.../

Em ... →

/.../

Mhmm →

/.../

Tako!

/.../↑

Lojze hvala **lepa**!↑ Še **dva** bomo sprejeli.=Srečko (.) je **predzadni** in Srečko (.) **še ne ve**,↑ ima pa **rešitev**!↑ **Srečko**! Eee **na plan** z njo!↓

/.../

Ja? ↑

/.../

Mhm ... →

/.../

Ja ... ↓

/.../

Mhm ... →

/.../

Ja. →

Srečko, hvala **lepa**,=še **Tino** (.) spustimo v eter.↑ Tina iz Ljubljane, ste **ekonomistka**↑, povejte. (.) Zakaj ste proti? → Ja?↑

/.../

Ja.→

/.../

Tina?↑

/.../

Ja?↑

/.../

>Ampak **tega** na primer študent tudi zdaj ne dobi.<↓

Tina hvala lepa.↓

/.../ ... ker študent nima sredstev ...

Tina!↑ A se ne **izkorišča** študentov že zdaj.→ A se ne izkorišča <**po svoje**> študentov že zdaj?→ Namreč (.) v kakšnem↑ smislu se bo situacija poslabšala za nekega študenta.→ In **nasploh**! Študent naj bi **delal**↑ (.) eee **študiral**!↑

/.../

Tina hvala lepa (.) lep pozdrav, lep pozdrav v **Ljubljano**.→ <Odločitev (...) bo (...) (...) padla **kmalu**.>→ **Še prej** (.) bomo obmolknili.↓

Hvala vsem za sodelovanje↑, na fejsbuku še vedno emmm teče (...) **razprava**↑ (...) posredovanje mnenj,=**za** na kratko,=**proti** na kratko eee, tudi zato, (.) ker smo še **malo**↑ (.) **deloma** neodločeni.↓

8 in 18 minut je ura, Val 202 poslušate,=petelinček je zapel↑, (.) in prav je, da začnemo z našo jutranjo **zgodbo**.↓ To, kar se je zgodilo v **četrtek**, >mislil seveda na (.) tretjo tekmo finala državnega prvenstva v **hokeju**↑ in prazne tribune Podmežaklje↓< je še (.) **en** od vrst udarcev, ki jih doživlja slovenski hokej v zadnjih letih↓, spomnimo (ozki o) se↑ (..) policistov v Tivoliju,→ **obcestnih** količkov, s katerimi so hokejisti Jesenic opletali v Ratečah,→ zimzelenih zapletov (ozki e) z nagradami reprezentanov ... → **No**↑, (.) potem pa pride še zadeva Podmežaklja↑, (.) in mera je polna.↓ Kaj pa (.) **vi** menite o tej temi.→ O zaprti dvorani ↑, (...) no ja (.) >o zaprti dvorani za vse ostale samo za **hokejiste** ne↑, ki so **lahko** igrali <→, svoje mnenje lahko sporočite na telefonsko številko↑ (.) 014752202.=Torej 014752202 in vaše mnenje o zadevi **Podmežakla** (!).↓ No, **sinoči**,↑ ko so Jeseničani **osvojili** naslov prvakov, so k sreči lahko proslavljali tudi (..) z navijači.↓ In tega se je zavedal tudi Mitja (.) **Robar** po včerajšnji tekmi.↓

POSNETEK

Tako.↓ Zdaj pa ste na potezi **vi**↑ 014752202 (.) in **vaše** mnenje (..) o zapletu v jeseniški dvorani Podmežaklja. <Naj še enkrat ponovim (.) za vse tiste, ki **niste** še slišali ali pa vas to preveč **ne** zanima↑> (...) Ja, zgodilo se je↑, da je (.) **jese**niška dvorana ostala **brez** uporabnega dovoljenja↑, <ki ga ni bilo že ne vem koliko **let**>↑,= potem tehnični pregled,=najprej neuspešen, zato dvorana ni dobila zelene luči za **gledalce** (U)↑, za ledeno ploskev pa. → In tam so igrali hokejisti Jesenic in Olimpije↑, **brez** **gedalcev**! (L!!!)↑ Janez iz **Domžal**→, dobro **jutro**, dober **dan!**→

/.../

Povejte!↑

/.../

Mogoče so gorenjski (.) lobisti ponudili premalo **denarja**.↓

/.../

Dobro Janez eee da ne boste preveč pogumni, (.) sam prihajam z **Gorenjske**!↓

/.../

Hvalaaa!↑ Adijooo.↑ Živjo.=**Franc** iz Ljubljane!→

/.../

Dobro **jutro**,=dober **dan!**↑

/.../ Nekaj pribijajo, da bi lahko popustili ...

(Ga prekine!) Čakajte, ampak ee (.) 30 **let** že ni bilo tega (.) uporabnega dovoljenja, ne?↑

/.../

Ja, ja (..) ta zadeva z **Julijano**↑ nam je **znana**.↓

/.../

Aha, aha.↓

/.../

Mhm.→

/.../

In to z **dvorano**, v kateri naj bi igrali tekme evropskega prvenstva v **košarki** leta 2013.↓

/.../

Ja→

/.../

Hvala **lepa Franci**,=**Jernej** iz Novega **mesta**↑ je z nami, dobro jutro,=dober **dan!**↑

/.../

Aha.↓

/.../

Dobro↑ Jernej. >Malce slabša linija je bila, ampak smo razumeli vašo poanto<.↓ Hvala lepa, lep dan!=014752202↑,=imamo mogoče **mnenje** oziroma **čas** še za eno ali dve **mnenji**↑ >potem pa bomo spet pogledali **tudi** v nebo.=Govorimo (.) o dvorani **Podmežakla**↑ in **šlamastiki**↑, ki se je zgodila v **četrtek**, ko so (.) hokejisti Jesenic in Olimpije< igrali **tretjo** tekmo **finala** državnega prvenstva↓=ne (..) finala (..) kakšnega sindikalnega prvenstva,↓= pred praznimi **tribunami**.↓

Bogdan iz **Ljubljane**↓,=dobro **jutro**, dober **dan!**↑

/.../

>Bogdan Bogdan, samo še tole.→ V bistvu pravite (..) eeee črna **pika** za hokejsko zvezo ampak ... eeee teh črnih pik eee (.) je bilo že **ogromno** v zadnjem obdobju, ja.<

/.../

Mislite da bo pod novim vodstvom kaj **drugače**?↑

/.../

Bomo videli, ja Bogdan. ↓ Lep dan, =tako. ↓ Aaaa, pa bomo kar končali, ja, čeprav **mislim**, da bodo zdele še poklicali **jeseniški** navijači ↑, => ampak bomo to zadevo kar zaključili in raje kot smo že dejali pogledali v nebo < →

11. APRIL MIHA ŠALEHAR

Dobro jutro! ↑ 014752202 (.) pokličite (.) in vprašajte vprašanje za (...) **milijon** dolarjev. ↑ =Pravzaprav za **ŠTIRI** (.) milijone dolarjev. => Nas je opozoril nekdo na **Twitterju** ↓, referendum namreč stane (.) **4** (.) milijone (.) evrov <, torej štiri milijone evrov, se opravičujem. ↑ Skratka, >**sveže** referendumsko nabriti (.) se verjetno sprašujete (.) **zakaj** morate ves čas odločat **samo** o tistih stvareh, ki vam jih porine politika in o katerih sama **ne zmore** ali (.) **noče**. < ↓ **Vemo** kaj je bilo **doslej**: => nedeljske (.) trgovine, >oplojevanje samskih, **arbitraža**, malo delo, delo na **črno**, pokojninska **reforma** in tako dalje. < => Udeležbe so tradicionalno **nizke**, še **ZDAJ**, ko naj bi bila **visoka** ↑ (.) eee se je (.) le **tretjina** eee tistih, ki bi se lahko udeležila te seanse. → =Si **predstavljate**, da bi si (.) referendumsko vprašanje lahko dejansko izbrali volilci (U) **sami**. → **Eno samo** (.) samcato (.) vprašanje. ↓ **Ključno** vprašanje (.) za boljšo prihodnost. ↓ Za **milijon**, za **štiri** milijone evrov. → Kako bi se glasilo. ↑ =014752202, (**dva dvesto dve**) **premišljajte** ↑, medtem pa poslušajte (...) **tole**. ↑ Maruša je šla **spraševati**, **testirati** to referendumsko vprašanje.

POSNETEK

Hja, (.) slišite ↓, (.) **samo** domišljija je (.) omejitev pri snovanju referendumskega vprašanja (.) za milijon dolarjev. ↓ (...) Tudi **fejsbuk** ponuja (.) relativno **zanimive** (.) odgovore. →

/.../ (bere odgovore s FB)

Iztok, → (.) dobro **jutro** ↓ (.) Izток. ↑ Izтока (.) očitno (.) **ni** z nami. ↓ **Ali ste** še za kak referendum, ko mi od vas ... >tega ne razumem, zato ne bom bral <, =Iztok, **ŽIVJO!** ↓

/.../

En referendum ... → (poslušalec ga prekine)

/.../ In od zdaj naprej bo vprašanje tako ...

Ha → (...) (dolga tišina) >Ta je pa bliskovita, =ampak, kako bi tak referendum ... → Veste, kaj pomeni uprašanje za milijon dolarjev? ↓ < Eno **samcato** vprašanje. To je vprašanje za poslednji referendum, =referendum **po** katerem bi bilo vse drugače, vse bolje, se vam **zdi**, da je to rešitev? ↓ To je ena **jeza** ... ↓

/.../

Ampak **še vedno** se ne razumeva. =Ni problem v referendumih, problem je v tem (.) ključnem (.) **vprašanju**. ↓ (.) **Vprašanju**, ↑ ki bi (.) ako bi se po **vašem** mnenju opredelili zanj, (.) tako kot se nagibate **sami**, (.) ki bi nas popeljalo v lepši jutri. Se **razumeva**? ↑

/.../

Okej. ↑

/.../

(Ga grobo prekine) **Okej** Izток, >hvala lepa, očitno se ne razumeva, hvala lepa, živjo. < ↓ (.) 014752202, (**dva dvesto dve**) =**vprašanje** ↑, ki bi si ga lahko zastavili **sami**, vprašanje za štiri milijone evrov, vprašanje za (...) **boljši** (...) jutri. ↓

Marko **živjo!** ↑ Marko, (.) **sama** ušesa so me. → Ja, **navijte** mi jih. →

/.../

(prekine poslušalca) Marko, **Marko**, **fantazirava**. ↓ Vprašanje je lahko karkoli. =Dejansko je to praksa, s katero se **soočamo**, s katero se bomo še večkrat letos soočali ↓, torej z besedo na dan ... (poslušalec ga prekine)

/.../ Ja, življenje je pa realno, ni karkoli ...

Marko ↓ (.) Marko ↓ (.) Že ... želite reči, da nimate ene **samcate same** ideje, na katero vprašanje bi bili zdejle pripravljeni odgovorjat in se vam po neki hierarhiji vprašanj zdi nemara **pomembnejše** od vprašanje o **malem** delu, vprašanje o delu na **črno** in tako dalje. ↓

/.../ Je vprašanje, zastavljeno čisto novo politiko ...

Marko! ↑ (prekine poslušalca)

/.../

Marko vidite, **sej gre**, samo sprostite se je treba. =Hvala lepa, živjo. → **Matic!** ↑

/.../

Živjo. ↓

/.../

Ali **zapreti** vse tajkune ↓ (.) **Ha!** ↑ (...) Ta referendum (.) ta referendum (.) bi šel **gladko** skozi, **prepričljivo**. ↓

/.../

Bi. ↑ Ne razumem pa (..) njegovega višjega smisla,=ampak o tem drugič.=Hvala **lepa!** Matic.=014752202=**Valerija!** ↓ Dobro jutro. ↓
/.../
Valerija, (..) sama ušesa so me. **Vprašanje!** ↑
/.../
Odlično, Valerija. ↓ Hvala lepa, lep dan. ↑ Srečno →, **Mladen,** dobro jutro ↑
/.../
No, dober **dan.** ↓
/.../
Ha. ↓ **Teško** filozofsko,=bržkone bi vsi bi rekli da.=In? **Potem?** ↑
/.../
Tudi **jaz** Mladen ↓, hvala lepa! **Ljubo.** ↓
/.../
Ljubo? ↑
/.../
Ljubo **živjo,** pozdravljeni!= Se **slišiva?** ↑
/.../
To se vam zdi (..) primerno vprašanje za referendum. ↓ **Ali** imamo ... (poslušalec ga prekine)
/.../
Ernest ↑, (..) ampak to vprašanje, (..) >ali poznate človeka, je v Sloveniji, prepredeni s klientelizmom< (...) TO je eee referendumski **samomor,** **ha.** ↑ **Vsakdo** bi predlagal svojega soseda ali pa (...) nečaka. ↓ Ampak **zanimivo.** ↑ Ernest hvala lepa,=**Francka** (..) **živjo.** ↓
Francka! ↑ /.../ Očitno ni Francka. ↓ /.../ Ee **tukaj** Val 202, natančneje **Miha.** ↓ Kdo na oni strani. ↑ /.../ **Aaaa** se opravičujem,=niste Francka? ↑
/.../
Okej. ↓
/.../
Odlično. ↓
/.../
Ja ampak, (..) **kaj** bi imeli pa od **tega?** ↑ (...) **Maščevanje!** ↓
/.../
Ja ... →
/.../
Mhm, mhm. →
/.../
Okej. ↓ **Ernest,** ki niste Francka, **živjo.** ↓ **Francka!** ↑
/.../
Vi pa **niste** Francka. ↓ Včasih ste **tudi** kaj drugega. ↓ Pa bodite Francka tokrat! ↓
/.../
Ampak Francka je **ime.** ↓
/.../
Pa dejva. ↓
/.../
Francka! ↑
/.../
(jo prekine) Francka ↑ (...) **vprašanje,** ↑=to ni bilo vprašanje. ↓ Hvala lepa. ↓=**Peter!** ↑
/.../
Zdravo! ↓
/.../
Zanimivo vprašanje. ↓ (..) Zakaj pa se vam zdi to vprašanje tako **pomembno** v tem trenutku. ↓
/.../
Okej. ↑=Zanimivo ↓, **Peter,** hvala lepa ↓ **Drago!** ↑
/.../

Drago (...) vi jih pa **pihate!**↓

/.../

Ha ha↓, Drago jih pa **ima** za ušesi!↓ (.) Dobro jutro!↓

/.../

Okej.↑ (.) Bond!↓ No?↑

/.../

Uau!↑ (.) Ha!↑ Tako (.) gospod (.) eee **Bond**,↑ Jamees Bond,=hvala lepa.↓

Naj **tole** poslednje vprašanje (.) **izzveni** v to prelepo jutro.↓ Nemara pa se v njem (.) skriva rešitev za vse naše **tegobe**.↑

13. APRIL: ANDREJ KAROLI

Dobro↑ jutro z Vala 202,=sreda 13. **April**↑ (.) 20 11↓. Najprej je treba postaviti v **kontekst**↑, (.) da ne bo kdo očital, da je vzeto iz **konteksta**.↑=Ker potem (.) na to temo nastane vsaj ena **komisija**↑ in vsaj nekaj **zakonov**↑,(.) ki predvidoma končajo na referendumih.=**Izjave**, >ki jih boste slišali v nadaljevanju programa na Valu 202↑, so nastale v oddaji Televizije Slovenija (.) **Odmevi** (.) v **po(ozko)strefereferendumskem** ponedeljkovem večeru. Gosta oddaje sta bila kolumnist gospod **Novkovič** in sociolog doktor **Vehovar**.<
Stanje↑ duha, po referendumu, ki se je zgodil (ozek o) v nedeljo z rezultatom, ki je **znan**↑, z udeležbo, ki je **znana**→=in nekje vmes je bila omenjena tudi besedna zveza→ (.) **KOLEKTIVNA**↑ (.) **BLAZNOST**. Doktor **Vehovar**.↑

POSNETEK

Ljudje bodo od zdaj naprej glasovali proti (.) **čemerkoli**.↓ (.) Pravi sociolog Doktor **Vehovar**↑, (.) oziroma je rekel v Odmevih v ponedeljkovem večeru na Televiziji Slovenija.=**Jp**,↑ (.) stanje duha tudi takšno, kolektivna **blazost**,↑ (.) kot jo vidi in kot jo opisuje **strokovnjak**,↑ (.) Ljudje o kolektivni blaznosti razmišljajo (.) **takole**.↓

POSNETEK

Namesto, da bi se bolj **pozitivno**.↓=Tako razmišljajo mimoidoči po ljubljanskih **ulicah** o kolektivni blaznosti↑, ki **NI NUJNO** vedno povezana s politiko, kot ste lahko slišali, ponavadi (...) pa je.↓ Kdo je kriv, da je tako?↑ (.) **O**, kdo je kriv↓ ... Na Val 202 v sredo zjutraj 19 čez uro, ko je bila ura (.) osma↓. Smo **dovolj** pri sebi, doktor Vehovar?↑

POSNETEK

Populacija pri nas **absolutno** ne razmišlja več (.) **racionalno**. Tudi ena izmed (.) **trditev** oziroma (.) opis stanja duha↓ (...) pri ns↑ in **še ena** besedna zveza je zelo **zanimiva**↑=kot jo izpostavlja doktor **Vehovar**.↑Gre za **kolektivno**↑ (.) **nezavedno**.↓

POSNETEK

Družba se ni več sposobna dogovoriti o **bazičnih**↑ stvareh (...) **razvoja**.↓ Bo že kar **res**↑ (.) glede na rezultate teh (.) in onih **stvaritev**,↑ ki nam jih ponavadi (.) **vsili**↑ ali **politika**↑ ali pač interesne skupine ali pač z eno besedo(...) **lobiji**.↑ Na Valu 202 v sredo zjutraj↑ (...) Kakšna pa je (.) politična **realnost** in možnost za **spremembe**?↓

POSNETEK

Tako je v ponedeljkovih **Odmevih** (.) govoril doktor **Vehovar**,=sociolog↑, ki življenje opazuje (...) **dobro**.↓=Če smem dodati.↓ Igor iz Luč bi rad dodal nekaj na temo kolektivne blaznosti.↑=Če se ne motim, **Igor** dobro jutro!↓

/.../

In dober **dan!**↓

/.../

Ne sej→ (...) sej zato sem prej povedal, da se je zgodilo po **referendumu**↑, ni pa nujno povezano z **referendumom**.↓=Ne, ampak, da je stanje duha, (.) da je družba tako **fragmentirana**→, daaaa da se zaradi interesov nekih interesnih skupin, (.) lobistov, posameznikov ne moremo dogovarjati o (.) nekih stvareh, ki bi bile (.) **nujno**, (.) seveda niso vse simpatične in prijazne↑, (.) nekatere zelo bolijo ... →

/.../ Se strinjam z vami! ...

Okej igor hvala **lepaa**↑,=hvala lepa Igor.↓ O kolektivni **blaznosti** (.) na Valu 202.↓=Še **Štefka** bo zrno dodala, ne?↑

/.../

Živjo!↓

/.../ Narod ma vsega dovolj ...

(Jo prekine!) A pa **ni to** kolektivna blaznost↑, (.) da ma narod vsega dovolj?↓

/.../ Civilna družba ni več sposobna bit enotna ...

(Prekine) Štefka, ko uporabljate besedno zvezo (.) civilna **družba**, mislite družba kot **celota**↑ ali so tukaj parcialni interesi, ki potem prevladajo.↓

/.../

Vas je razočaral. ↓

/.../

Res je. ↓ Štefka, hvala za trezno in pametno razmišljanje. = <Kolektivno blazno> vas pozdravljam. ↓ Lepo se imejte. =hvala za klic. Na valu 202 tudi delno o kolektivni blaznosti, ki to pač ni ↑, =kot pravijo eni ↑ in kot pravijo drugi (..) to (..) pač je. ↓

14. APRIL: KATJA ČERNELA

Zdaj pa sprašujemo **vas**. ↓ =Homeopatijo najbrž **poznate** ↑, veste, da jo (.) **s pridom** uporabljajo in kombinirajo v uradni medicini v vseh evropskih državah, **razen** ↑ seveda pri ns, (.) oziroma trenutno je Slovenija edina država članica Evropske unije, kjer mora zdravnik, (.) ki želi zdraviti bolnike tudi s homeopatijo **VRNITI** zdravniško licenco. ↓ No pri nas bote torej, (..) boste torej ee homeopatska zdravila lahko **kupili**, ↑ ampak zdravniki vam ne bodo smeli predpisati **recepta (širok e)** za to ↓. =Zanima me, če imate kakršnekoli **izkušnje** ↑ s homeopatskimi zdravili, če si pravzaprav **sploh želite** ↑, da bi vaš zdravnik **lahko** ↑ presodil in vam (.) pripisal oziroma **predpisal** homeopatsko zdravilo, ko bi bilo to **primerno** ↑, katere so **prednosti in slabosti** ↑ če bomo nekoč to **dovoljevali** → ... 01475 2 202 je naša telefonska **številka** ↑, dobrodošli tudi na **fejsbuku**, zdaj pa na (..) **ulico**! ↓

POSNETEK

Takole ↑, Igor iz **Velenja**, pozdravljeni ↑, =povejte mi, a res vse kar (.) postane uradno ↑, =da se **pokvari** ↓. (.) Dobro jutro, lep pozdrav. ↓

/.../

Ahaaa? ↑

/.../

Kako vam je pomΔgalo ↑, (.) dolgoročno, kratkoročno? →

/.../

Mhm. ↓

/.../

Aha. =In to še vedno jemljete, =od **kod** pa ste dobili ta zdravila? ↓

/.../

Mogoče čisto tako, **osebno**, (..) ampak =**vseeno**, (.) kolikšna pa je cena? ↑

/.../

Aha, to so zdravila všteta, ↓ aha ↓...

No **dobro** Igor, hvala lepa za izkušnjo. ↑ En lep dan, =Franci iz **Ljubljane**, ↑ lep pozdrav! ↑

/.../

Dober **dan** ↑, povejte, kakšno je vaše mnenje, =ali je to res **šarlatanstvo**, =bodo zdravniki postali kar naenkrat **manj** cenjeni, če bodo tudi homeopati? ↑

/.../

A smo **posebni**. ↓

/.../

Mhm, mhm? ↑

/.../

Metoda? ↑

/.../

Pa se vam **zdi**, ↑ da potem recimo vse druge države Evropske unije niso na zemlji, kar se zdravstva tiče? ↓

/.../

Mhm. ↓

/.../

Mhm, mhm, dobro. ↓ **Dobro**, (.) hvala lepa in lep pozdrav v **Ljubljano**! ↑ Em, sicer pa torej, pogovarjamo se o **homeopatiji**, ↑ >Jana Vidic pripravlja danes vroči mikrofon na to **temo** ↑ in pravi, da bodo zdravila pri nas stala približno od osem do 12 **evrov** ↑, takole mi piše ↑, je pa res, da lahko ena steklenička traja tudi leta, na Švedskem smejo zdraviti tudi oziroma imajo kar veliko omejitev tudi kar se **tega** tiče, < **skratka** zanima me vaše mnjenje o **tem**. ↑

POSNETEK

/.../ BERE ODG S FB!!! (1.10) Ja mnenja so zelo različna, **Marko** je bil v lovu na izkušnje, mi pa smo u lovu na vaša mnenja na **fejsbuku**, Anja že nekaj let sem živel v Nemčiji, kjer je homeopatija zelo **razširjena** tudi med **zdravniki**, (.) to poveča kakovost življenja prebivalcev, saj vključuje celostni pristop do bolnika in preden mu zdravnik napiše celo vrsto zdravil, s hudimi stranskimi (.) učinki, se

išče tudi druge in boljše možnosti, farmacevtke v njihovih lekarnah znajo zelo dobro svetovati o homeopatskih **zdravilih**, aa, Anja se sprašuje, kako bodo ljudem svetovale naše farmacevtke, ki o tem nimajo pojma, no to ni **ravno res**, zato ker so se kar nekaj let številni farmacevti, eeem **izobraževali** na tem področju, kar je, **kot pravi oziroma kot piše piše** velik absurd, no na srečo stranskih učinkov pri homeopatskih izdelkih ni, zato ne bo od nepravilne uporabe nihče umrl na srečo. Tako torej piše **Anja** ... Sicer pa, morda še to, da po podatkih Evropskega odbora za homeopatijo že leta 2007 ima osnovno homeopatsko izobrazbo približno **40 tisoč** zdravnikov, a, večinoma so to **splošni, družinski** zdravniki, no približno **40 odstotkov** francoskih in skoraj **75 odstotkov** nemških zdravnikov pa občasno kar predpiše homeopatska zdravila.

Z nami je še Nada **iz Domžal** †, dobro jutro, dober **dan!** †

/.../

Lep pozdrav Nada, =povejte, kakšen pa je vš odnos do tega, (..) če bomo nekoč morda vseeno imeli uradne zdravnike homeopate, torej **uradne** zdravnike homeopate? †

/.../

Katera **zadeva** pa je bila to, Nada? †

/.../

In je **pomagalo**? †

/.../

Kašna je bila cena **tega**? †

/.../

Mhm, no, ampak **važno**, da je pomagalo, ne? †

/.../

Mhm, **velja** †, hvala lepa za vaše mnenje, nasvidenje in lep dna želim, lep **pozdrav** †, =še Ivana iz Ljubljane bo na hitro povedala svoje **mnenje**. †

/.../

Mhm! †

/.../

Pa ste **proti** zaradi tega, recimo, da bi se to sprejelo? †

/.../

Mhm. †

/.../

In je kar veliko šlo. †

/.../

Enim **pomaga**, enim ne †, tako kot zdravila najverjetneje tudi, **ne**? †

/.../

To je pa **tudi** res, † in če bi se to uredilo, bi najbrž bilo jasno, kdo je dober in kdo ne. †

/.../

Velja. † Hvala **lepa** † in lep dan vam želim! †

/.../

>Na splošno lahko rečemo, da ste bili kar **pozitivno (...)** **nastrojeni** kar se homeopatije tiče, † (.) kako se bo vse skupaj **razvijalo** in kako se bo vse skupaj **zaključilo**, (...) pa bomo videli (...) **kmalu** (.) najverjetneje. † < 8 in 29 minut je ura. †

Priloga B: Intervju z odgovornim urednikom Vala 202

Kako pomembna je komunikacija s poslušalci prek kontaktnih oddaj za radijsko postajo? Bi kontaktne oddaje lahko izbrisali iz radijskega programa?

Kontaktne oddaje so že več kot pol stoletja pomemben del radijskih vsebin. Kontaktna oddaja je ena od ključnih oblik, formatov za radijski medij, radio se ji ne sme in ne more odreči. Pomembno pa je, kako so kontaktne oddaje pripravljene in izvedene, danes pa tudi, katere kanale uporabljajo kot dopolnilne.

Podobno kot pri anketi je ključen namen kontaktnih oddaj ponazoriti različna mnenja oziroma pokazati, kakšna mnenja obstajajo v družbi o določeni temi. Pomembno je zavedanje, da pri tem ne gre za kakršnekoli povzetke raziskav javnega mnenja, morda je takšen le zvočni vtis in zato je pogosto prehitro zaključek poslušalca, neseznanjenega poslušalca, da gre za neko vrsto javnomnenjskih raziskav. Gre pa samo za to, da poslušalci dobijo možnost izraziti svoje mnenje, postati do neke mere soustvarjalci programa, res da v obliki, terminu in o vsebinah, ki jih določa radio, in na temo, ki je ne izbirajo sami, pač pa radijski ustvarjalci.

Namen je po drugi strani tudi vzpostaviti interakcijo med poslušalci in radijskim programom. Poslušalci s klicem v eter soustvarjajo radio. Radio tako želi tudi s pomočjo kontaktnih oddaj aktivirati poslušalca, ga iz pasivnega sprejemalca sporočil narediti aktivnega, ga pridobiti, obrniti vlogo in mu dati možnost, da sporočilo posreduje v nasprotni smeri. Želi torej vsaj za kratek čas obrniti vlogo v tej dvosmerni komunikaciji.

Podoben namen kot kontaktne oddaje uresničujejo tudi ulične ankete. Katere so ključne razlike med obema oblikama komunikacije s poslušalci?

Namen je pravzaprav zelo podoben, da imajo poslušalci možnost slišati različna, ne nujno kompetentna mnenja. To niso samo mnenja sogovornikov, ki jih po kriteriju ustreznosti izbere novinar, niso samo mnenja strokovnjakov, poznavalcev in zainteresirane javnosti. Poslušalci lahko slišijo, kaj meni manj zainteresirana javnost.

Je pa tudi nekaj razlik. Najprej v sami realizaciji, ulična anketa je praviloma vnaprej posneta in zmontirana, kontaktna oddaja poteka v živo. Naslednja razlika je v motivu za sodelovanje, pri ulični anketi novinar izbere sogovornika, ta sicer lahko sodelovanje odkloni. Pri kontaktni oddaji pa se poslušalec na predlagano temo odzove sam, odloči se na podlagi lastnega impulza, želi reagirati na določeno temo, torej se sam odloči za sodelovanje.

Hkrati snemanju ankete sledi postprodukcija, novinar ima material preden ga kdorkoli sliši in lahko izbere, katera mnenja bo objavil. V kontaktnih oddajah nikoli ne vemo, kaj bo poslušalec povedal, vemo pa, da se slišanega ne da izbrisati.

Zato je v kontaktni oddaji zelo pomembna vloga voditelja. Imata pa obe obliki še eno pomembno značilnost – odgovornost novinarja ali urednika, da presodi, kaj je ustrezno, katere teme so primerne za tovrstno debato s poslušalci. Nekatere teme so izjemno problematične in lahko izzovejo, celo napeljujejo k sovražnemu govoru, nestrpnosti ali nasilju, zato je odgovornost ustvarjalcev velika. Pomemben je torej premislek, kaj sploh vključiti v anketo ali kontaktno oddajo. Teme, ki kličejo po pro et contra, jaz jim pravim referendumski vprašanja, so v tem smislu lahko zelo težavne, zato se jim je vredno izogibati, prav zaradi vtisa glasovanja oz. javnomnenjske raziskave.

Kontaktne oddaje so torej že od vsega začetka pomemben del radijskega programa Vala 202. Kako so se skozi čas spreminjali oblika, pogostost, načini kontaktnosti?

Val 202 je v prvi polovici 70. let v Sloveniji prvi začel uvajati interaktivne vsebine. Po letu 2000 je imel jutranjo kontaktno oddajo vsak dan. Zdaj moderatorji povabijo poslušalce, da pokličejo v jutranji programski pas štirikrat do petkrat tedensko. Vse namreč doseže nek vrhunec. Ocenili smo, da je imeti vsako jutro kontaktno oddajo v poplavi kontaktnih oddaj, ki se pojavljajo na radijskih postajah v Sloveniji, preveč. Začel je namreč bledeti namen, pojavilo se je vprašanje, zakaj take kontaktne oddaje sploh imamo. Raznolikost mnenj je bila vedno manjša, vedno več je bilo istih klicateljev, odziv poslušalcev, ker so vajeni kontaktnosti, pa ni več tako velik.

Poleg kontaktne oddaje Dobro jutro! imamo še Popevko tedna, Ime tedna, Športnik tedna, nagradne uganke, Morda niste vedeli, Izjava tedna ... Kontaktne oblike uvrščamo tudi zunaj terminov rednih oddaj, kot odziv na dogodek ali pojav, ki sicer sproža debato v družbi. Kateri so dogodki vredni komentiranja poslušalstva, je stvar novinarsko-uredniške presoje. Če se zgodijo velike poplave, na primer. To je tema, o kateri ljudje veliko govorijo, njihove izkušnje pa so za radio dobrodošle – zanima nas, ali so ljudje v nevarnosti, so gasilci hitro prišli na pomoč ...

Omenili ste, da je vloga voditelja v kontaktnih oddajah izredno pomembna. Je opredelitev te vloge določena z zapisanimi pravili?

Pravila niso zapisana, so kodificirana v uredniški ekipi. Ve se, katere so smernice, okvirji, kaj je bolj ali manj primerno, vsaj nekoliko bolj izkušen novinar zna ta pravila razložiti oz. predstaviti.

Kakšna je jezikovna politika Vala 202 glede kontaktnih oddaj?

Splošno pogovorni jezik je v kontaktni oddaji popolnoma sprejemljiv, celo zaželeno je, da novinar ne uporablja zbornega jezika. Gre namreč za komunikacijo z ljudmi, predvsem za imitacijo, posnemanje vsakodnevne komunikacije med ljudmi. To je tudi zaveza voditelja. Da z jezikom doseže pristnost, sproščenost, da sogovornika ne spravlja v nelagodni položaj, ko mu med vrsticami sporoča, naj govori drugače kot sicer, jezikovno pravilno ipd. To je koncept imitacije zasebne govorne komunikacije. So pa ta pravila zato zelo ohlapna.

Je torej prenos iz zasebnih govornih praks sprejemljiv? Bolj kot v drugih programskih pasovih?

Je sprejemljiv, jezikovno gledano je moderator v teh oddajah bistveno bolj svoboden, jezikovno je ta programski del bistveno bolj ohlapien, dopušča več. Voditelj skozi vodenje namreč daje svoj avtorski pečat, uporablja tudi specifično besedišče, ki ga drugi ne, in je zato njegov inventar.

Glede na to, da so moderatorji Vala 202 tudi blagovna znamka radia in da ste dejali, da je jezik kot avtorski pečat tudi voditeljev inventar, bi lahko rekli, da se blagovna znamka Vala 202 vzpostavlja tudi s pomočjo spontanega govora moderatorjev v jutranji kontaktni oddaji Dobro jutro!?

Gotovo je to tudi blagovna znamka Vala 202, ker so to najbolj prepoznavni voditelji in ker je to eden izmed najbolj poslušanih delov našega programa. Val 202 dopušča, da se jezikovno gledano - sploh v tem programskem pasu - znajde tako avtorski pečat voditeljev kot tudi širše sprejete splošne pogovorne prakse v govoru voditeljev. Zelo drugače je z informativnimi oddajami, tam je jezikovna tvorba bolj toga, oziroma bolj zahtevna, bolj omejujoča. Pri vodenju, ki pa je izrazito avtorsko, in gradi na imenih ter avtorskem pristopu, pride do izraza bolj sproščen govor, ki je poslušalcem bliže.

V vodenju pasov imajo voditelji proste roke. Vsako moderiranje je prostor tudi za izpostavljanje voditelja kot blagovne znamke.

Kje pa so meje? Kaj bi bilo jezikovno gledano v kontaktni oddaji nesprejemljivo?

Jezikovno gledano gre Val 202 v tem, kaj dopušča, po mojem mnenju v vseh javnih radijskih programih najdlje. V določenem kontekstu, odvisno torej od vsebine, je pravzaprav dopustno skoraj vse. Če je spretnost voditelja, tudi jezikovna, na taki ravni, da to izpelje na način, da ni moteče in da ne izpade kot provokacija, motivirana zgolj ali predvsem s tem, da si voditelj upa nekaj izreči.

Kaj pa na primer vulgarizmi, je to tista meja, ki jo radijski voditelj ne sme prekoračiti?

Tu smo vedno na tankem ledu, ampak ne moremo reči, da so določene besede popolnoma nedopustne, da jih voditelj ne sme uporabiti, če je beseda postavljena v kontekst, če je vsebinsko domišljena in uporabljena z razlogom, ne samo zato, ker je nekdo na primer površen ali nepazljiv ali ker gre za pridobivanje pozornosti. Če bi na primer slišal besedo »pizda«, bi se takoj odprla debata, zakaj je bila ta beseda uporabljena. Načeloma to sicer ni sprejemljiva beseda, načeloma. Nikakor pa ni prepovedana. Lahko gre na primer za citat, ki je zelo na mestu, morda je vsebinsko nujna za finese sporočila ipd. Pridemo pa do mej, ko je vsem jasno, da prek ne smemo. Ko gre za vsebinsko nedomišljeno provokacijo. Ko gre za provociranje ljudi brez globljega pomena, za žaljivke. Seveda vse to z zavedanjem, da smo javni medij in moramo zato bolj striktno upoštevati nekaj nepisanih pravil kot morda kakšen izmed komercialnih medijev. Uporaba 'spornih' besed je sicer dvorezen meč: del poslušalcev jih nikoli ne sprejme ali želi slišati na javnem radiu, ne glede na kontekst.

Kontaktne oddaje pa so le ena izmed oblik komunikacije s poslušalci. Kako pomembna je za politiko Vala 202 povezava s poslušalci prek spleta?

Interaktivnost na radiu se je s pojavom spleta zelo intenzivirala. Spletne ankete, forumi, maili to so vse kanali, po katerih poteka komunikacija in interakcija. Zadnji zelo intenziven prispevek k interaktivnosti so družabna omrežja, po katerih poteka intenzivna interakcija med poslušalci in radijsko postajo.

Strategije spleta - za kaj in zakaj uporabljate Twitter, Facebook, spletno stran, podcaste ... ?

Val je to interaktivnost na spletu po letu 2009 zelo intenziviral in ta proces se nadaljuje. To so novi, dodatni kanali, po katerih ponuja poslušalcem, da vzpostavijo interaktiven odnos. Odnos poslušalec – radio je v tem smislu zelo pomemben. Facebook, spletne ankete, Twitter, Audioboo, podcasting, glasbeni SOS. To vse so pomembne oblike interaktivnosti, vsake posebej morda - na prvi pogled - ne uporablja veliko poslušalcev. Glasbeni SOS trenutno na primer uporablja 7.000 poslušalcev, kar morda ni veliko, a 7.000 na tej platformi, 12.000 na drugi ... Vprašanje, katero glasbo vrtimo, je nekemu zelo pomembno, zato je prav s to storitvijo Val 202 komu še bližji.

Se način interaktivnosti prek novih možnosti, ki jih ponuja sodobna tehnologija, močno razlikuje od klasičnih oblik?

Je zelo podoben kot na starejših, klasičnih platformah. Vzpostaviti aktivnost s poslušalci, jim dati možnost, da se izrazijo o programu, o voditelju, povejo svoje mnenje, predlagajo svoje teme, skratka da soustvarjajo, ne neposredno v eter, ampak po nekem drugem kanalu, po drugi platformi. Gre za idejo imeti aktivnega poslušalca. Če je nekdo aktiven, pomeni

da je tudi pripaden, če je pripaden, posredno pomeni, da vas čisla, da je z vami. Ostaja v poslušanju.

Verjetno s sodobnimi aplikacijami in načini komuniciranja ciljate predvsem na mlajšo generacijo?

Gre seveda tudi za prilagajanje novim smernicam, novemu načinu komuniciranja, prilagajanju bodočim poslušalcem, za odpiranje interaktivnih poti za bodoče poslušalce, morda celo s takimi, ki nas na taki klasični FM-platforni sploh ne poslušajo, torej se približati njim. Gre za odkrivanje in uvajanje novih kanalov, ki povzemajo te ideje.

Gre za komplementarnost, splet kot dopolnilo radijskim vsebinam? Bi lahko neklasične oblike komuniciranja, torej vse tiste, ki ne temeljijo na FM-platforni, funkcionirale ločene od matične FM-platfornne?

Radijska postaja pravzaprav ne dela novega medija iz družabnih omrežij, kvečjemu seli ali dopolnjuje svojo blagovno znamko. Izhodišče je vendarle radijski program, njegove vsebine, avdio vsebine, ki pa jih je treba na novih platformah dopolniti v primerni obliki. Za podcast recimo polurna oddaja ni enako primerna, kot je za FM-platforno. Torej je nujno prilagajanje oblikam posameznih kanalov in platformam. Vsebina ostaja posredno ali neposredno povezana s tistim, kar se dogaja na radiu. Gre za komplementarnost, nikakor za ustvarjanje novega medija, še najmanj pa za nadomeščanje ali izrivanje radijskega programa.

Kakšne so vaše ambicije za prihodnost, kakšno vlogo, vpliv naj bi imel splet za Val 202?

Nadgraditi, intenzivirati in izboljšati že obstoječe platforme, saj potenciali še niso izkoriščeni na vseh, hkrati pa želimo tudi spremljati, opazovati, kaj se dogaja in po potrebi dodajati ali pa kakšno tudi odvzeti. Predvsem želimo najprej dodobra omogočiti, potem pa izboljšati izkušnjo radijskega programa na mobilni platformi. Z radijsko postajo lahko na mobitelu počnete marsikaj, tukaj vidimo še ogromno možnosti za nove aplikacije in programe. To je sploh izziv za radio kot medij v prihodnosti. Mobilna platforma je torej ena osrednjih usmeritev, kako in v kakšni obliki omogočiti radijsko izkušnjo na mobitelu.

Priloga C: Intervjuji z moderatorji Vala 202

Priloga C. 1: Intervju z Matejem Praprotnikom

Kontaktne oddaje so že od vsega začetka pomemben del radijskih vsebin Vala 202. »Kontaktna oddaja je eden od bistvenih formatov za radijski medij, radio se ji ne sme in ne more odreči,« so besede odgovornega urednika Vala 202, Mirka Štularja. Kakšen pa je vaš pogled na kontaktno oddajo Dobro jutro? Ali se v kontaktni oddaji dobro uresničuje njen namen – ponazoriti različna mnenja o družbeno-aktualni temi oziroma pokazati, kakšna mnenja o določeni temi v določeni družbi obstajajo?

Kontaktne oddaje imajo več ciljev. Eden izmed teh je vzpostavljanje javne razprave, vendar v oddaji Dobro jutro ta ne nujno prednjači. Ker je narava jutranjega programa tudi zabavna, se ta dva cilja prepletata ali pa je vsebina bolj podrejena razvedrilu. Radijski kontakt je lahko okolje za konstruktivno razpravo, vendar se te dogajajo le redko. V primerjavi s spletnimi komentarji ima radijski kontakt to prednost, da ima razprava moderatorja in sogovornike, ki niso anonimni. Vse to prispeva k višji kakovosti razprave. Slabost pa je, da se v radijsko razpravo, morda tudi zaradi odsotnosti anonimnosti (tudi brez imena se sogovornik podpiše s svojim glasom), vključuje razmeroma majhen krog ljudi. Klicatelji se ponavljajo, torej motiv ni vedno sodelovati v konstruktivni debati, pač pa – zgolj sodelovati.

Podoben namen kot kontaktne oddaje uresničujejo tudi ulične ankete. Katera oblika po vašem mnenju učinkuje bolje in zakaj? Katera bolj obogati vaše moderiranje?

Obe imata pomanjkljivosti vzorčenja, katera je boljša, pa je odvisno od cilja razprave. Dober novinar ali moderator lahko omili težave z vzorčenjem tako, da pri snemanju ankete poskrbi za raznolikost mnenj oziroma vzorca, pri moderiranju v živo pa, da s smiselnim uvodom pritegne pozornost tudi takšnih, ki sicer ne bi poklicali. Moderiranje razprave je težje, saj so odzivi poslušalcev pogosto nepredvidljivi. Osebno imam raje razpravo v živo, ker je izziv in prinaša elemente presenečenja, spontanosti.

Vloga voditelja je v kontaktni oddaji zelo pomembna. Kako pomemben je za vas že sam premislek, kaj sploh vključiti v kontaktno oddajo? Katere teme so primerne in katere ne? Katere izzovejo najboljše odzive?

Neprimernih tem ni. So le neprimerni sogovorniki, na kar pa je treba misliti pri pripravljanju kontakta. Če obstaja resna grožnja, da bo debata zavila v napačno smer, jo je smiselno obdelati kako drugače, z anketo, na primer.

Kako se potem, ko izberete temo debate s poslušalci pripravite nanjo? Je to dolgotrajen proces? Kaj vse vključuje? Tudi interakcijo z urednico dnevnoaktualnega programa ali/in z drugimi sodelavci?

Različno. Včasih so dobro pripravljene, z anketo, ki služi kot uvod, včasih so rezultat navdiha v zadnjem hipu. Realno se ni mogoče vedno 100% pripraviti na dobro razpravo.

Kako se pripravite na uvodni del oddaje? Kaj pa na sam pogovor, predvidite možne situacije in vaše odzive nanje?

Največkrat si uvod zapišem in ga nato interpretiram. Na žaljive komentarje sem pripravljen, večinoma me ne vržejo s tira. V takšnih primerih vljudno odsloviš sogovornika in se na provokacije ne odzivaš. Če so žalitve hude, jih pomiriš.

Pravila ravnanja voditelja v interakciji s poslušalci niso nikjer opredeljena, a veljajo nenapisane norme. Se vedno zavedate, kakšne so vaše naloge in odgovornosti, kako ravnati v pogovorih s poslušalci? Bi bilo dobro, da bi ta pravila opredelili?

Mislim, da je podobno kot z novinarskim delom nasploh. Voditelj mora poznati, kaj so meje dobrega in slabega okusa. Do poslušalcev mora biti spoštljiv. To so najbrž dovolj jasna navodila za voditelja, bolj podrobna navodila bi imela nasproten učinek.

Kaj pa jezik? Kakšen jezik lahko uporabljate v oddaji Dobro jutro!, katerih norm se morate držati?

Pogovorni jezik je OK. Poslušalce bolj kot stilno ali čustveno zaznamovane besede motijo slovnične napake, napačno sklanjanje, uporaba dvojine. Vendar je to program, ki poteka v živo in moderatorji se seveda zmotimo. Moderator naj jezik spoštuje enako kot poslušalca.

Je splošni pogovorni jezik dobro opredeljen? Pravil ste se gotovo večkrat učili in so vam jasna, zanima pa me, ali se vam zdi, da je norma splošno pogovornega jezika dovolj učinkovito opredeljena?

Od nekdanj govornim in osnovna pravila javnega nastopa se mi zdijo jasna, čeprav jih bom težko citiral na pamet.

Ste v Radijski govorni šoli dobili dovolj oprijemljiva navodila za uporabo splošno pogovornega jezika?

Da.

Odgovorni urednik Mirko Štular je dejal, da je v tem programskem pasu jezikovno gledano dovoljeno skoraj vse. Ali tudi vi ta del programa razumete kot tisti, v katerem si jezikovno gledano lahko privoščite največ?

Vsekakor je to del, ko si lahko z jezikom najbolj kreativen. V tem pogledu si lahko tu res dovolim vse.

Kje so po vašem jezikovnem občutku meje, ki jih pri spontanem govoru v pogovorih s poslušalci ne smete prekoračiti?

Mislim, da je bolj smiselno govoriti o vsebinskih kot jezikovnih mejah. Jezikovna meja je slovenski jezik. S poslušalcem ne smem govoriti v angleščini ali portugalščini.

Kaj vse po vašem mnenju vpliva na vaš *spontani govor, torej na jezik, ki ga govorite v pogovorih s poslušalci*? Vaš geografski izvor, jezikovne norme medija in sodelavcev, pravila iz Poklicnih meril in načel RTV Slovenija, radijska govorna šola, poslušalec, s katerim se v tistem trenutku pogovarjate, vaše zasebne govorne prakse? Ta razmislek sicer ni najlažji, pa kljub temu prosim pomislite, kaj vse zaznamuje vaš spontani govor, zakaj in kako?

Posluh in ljubezen do slovenskega in tujih jezikov. Moj geografski izvor nima bistvenega vpliva na moj radijski govor, izrazito je opazen le, kadar sem povsem spontan govorec, a to ponavadi ni radijski eter. Spontan pogovor je možen tudi ob upoštevanju glavnih norm pogovornega jezika, ki je primeren za radio. Morda gre bolj za občutek za jezik kot obvladanje vseh jezikovnih pravil.

Razumete svoj jezik (izbor besed, skladnja v smislu vrstnega reda stavčnih členov, uporaba medmetov, tempo, jakost ...) tudi kot avtorski pečat, ki ga dajete svojemu moderiranju, kot vaš osebni inventar?

Da. Mislim, da imajo vsi jutranji voditelji nekaj prepoznavnih frazemov, ki jih je mogoče pripisati izključno njim. To je rezultat kreativnega pristopa do vodenja radijskega programa. Pomagajo pri prepoznavnosti voditelja.

Glede na to, da ste moderatorji Vala 202 tudi blagovna znamka radia, bi lahko rekli, da se blagovna znamka Vala 202 vzpostavlja tudi s pomočjo spontanega govora moderatorjev v jutranji kontaktni oddaji Dobro jutro!?

Da.

Za konec prosim še za vaše osnovne podatke: ime in priimek, starost, narečna skupina, v kateri ste odraščali, formalna izobrazba, število let radijskega moderiranja.

Matej Praprotnik, 34, Koroška, VII/2, univerzitetni diplomirani komunikolog, 15 let.

Priloga C. 2: Intervju z Nejcem Jemcem

Kontaktne oddaje so že od vsega začetka pomemben del radijskih vsebin Vala 202. »Kontaktna oddaja je eden od bistvenih formatov za radijski medij, radio se ji ne sme in ne more odreči,« so besede odgovornega urednika Vala 202, Mirka Štularja. Kakšen pa je vaš pogled na kontaktno oddajo Dobro jutro? Ali se v kontaktni oddaji dobro uresničuje njen namen – ponazoriti različna mnenja o družbeno-aktualni temi oziroma pokazati, kakšna mnenja o določeni temi v določeni družbi obstajajo?

Oddaje/rubrike Dobro jutro že dolgo časa nimam več v kontaktni obliki, ampak večino vsebin pripravim vnaprej, občasno pa poslušalce vključim prek družabnih omrežij. Za to sem se odločil, ker se mi je zdelo, da s kontaktno oddajo nisem več ponujal dodane vrednosti. S tem mislim na naslednje: deloma je šlo za mojo odgovornost, tj. nesposobnost iz poslušalcev izvleči več, po drugi strani pa gre za težavo s samimi klicatelji, ki so pogosto isti, med sodelujočimi se zlahka pojavi kdo, ki s svojo intervenco zamaje celotno vsebino. Po poslušanju svojih jutranjih vsebin ob 8.15 sem se zato odločil, da jutra spremenim. Novinarsko vsebinski del tako zapolnjujem s pogovori z mladimi doktorji znanosti ob 7.45, ob 8.15 pa ponujam Temeljno vprašanje, odgovore na vsakodnevna, sprva morda celo trivialna vprašanja, na katera pa obstajajo povsem smiselni in vsebinski odgovori. Primer: zakaj pes laja na poštarja, zakaj imajo avtomobili na števcu 260 km/h, maksimalna hitrost pa je 50 km/h manj ipd. Vprašanja, ki jih žene zvedavost, odgovore pa iščem med kompetentnimi sogovorniki.

Namen oddaje je tudi vzpostaviti interakcijo med poslušalci in radijskim programom. Poslušalci s klicem v eter soustvarjajo radio. Je ta interakcija po vašem mnenju učinkovita?

Lahko je učinkovita. Menim, da nekateri sodelavci odlično vodijo pogovore s poslušalci. Pri čemer je dodatna oteževalna okoliščina potreba po spretnem krmarjenju med informativnostjo in zabavnostjo kontakta. Kot rečeno, nekateri to odlično uresničujejo: po eni strani dobivajo vsebinske odzive, poglede poslušalcev, ki spodbujajo k dodatnemu razmisleku, prispevajo v korpus znanja, po drugi strani pa sami z določenimi odzivi ali pa v pogovoru z nekaterimi klicatelji (ali pa kar s temo samo) poskrbijo še za zabavni del programa.

Podoben namen kot kontaktne oddaje uresničujejo tudi ulične ankete. Katera oblika po vašem mnenju učinkuje bolje in zakaj? Katera bolj obogati vaše moderiranje?

Menim, da kontaktna oddaja veliko bolj kot anketa doprinese z vsebino, medtem ko je anketa pogosteje zgolj popestritev na oblikovni ravni, pri čemer vsebina izostane. Kar je za začetek posledica časovnih omejitev, ki pri jutranjem kontaktu vseeno niso tako stroge. Anketa kvečjemu kot dražilnik za temo, ki se napoveduje, kot spodbuda poslušalcem k razmisleku in kot vabilo za klic.

Vloga voditelja je v kontaktni oddaji zelo pomembna. Kako pomemben je za vas že sam premislek, kaj sploh vključiti v kontaktno oddajo? Katere teme so primerne in katere ne? Katere izzovejo najboljše odzive?

Razmislek je (bil) zelo pomemben. Dobro je, če je tema aktualna. Samo področje pogovora pa je praktično karkoli – vse je namreč del tega sveta in del družbenega dogajanja. Je skoraj ni teme, ki se je ne bi dalo oblikovati tako, da bi bila primerna za jutranji kontakt. Pomembno je, da je provokativna, s čimer mislim na ponujanje neustaljenih pogledov skozi samo vprašanje, iskanje drugačnega, neklíšejskega. Pomembna za odziv je aktualnost, v vsakem primeru pa lahko voditelj pričakuje odziv navezan na dnevno politiko.

Kako se potem, ko izberete temo debate s poslušalci pripravite nanjo? Je to dolgotrajen proces? Kaj vse vključuje? Tudi interakcijo z urednico dnevnoaktualnega programa ali/in z drugimi sodelavci?

Predvsem gre za seznanitve z aktualno temo – prebiranjem novinarskih tekstov, literature, forumov itd. Kot voditelj sem skušal tudi že predvideti odzive poslušalcev in sem si določene vsebine, zanimivosti, podatke prihranil za vmes, za sam kontakt, lahko tudi kot spodbudo naslednjim klicateljem. Priprava vključuje tudi pripravo spremljevalnih elementov – arhivski posnetki, zvočni efekti, anketa. Občasno tudi pogovor z urednico, jutranjim asistentom – iskanje povratne informacije, mnenja, kakšna se zdi zamisel o temi, kaj bi se še dalo izboljšati ipd.

Kako se pripravite na uvodni del oddaje? Kaj pa na sam pogovor, predvidite možne situacije in vaše odzive nanje?

Vsega se seveda ne da predvideti, do določene mere pa sem skušal zadeve pripraviti vnaprej, kakor sem zapisal zgoraj.

Pravila ravnanja voditelja v interakciji s poslušalci niso nikjer opredeljena, a veljajo nenapisane norme. Se vedno zavedate, kakšne so vaše naloge in odgovornosti, kako ravnati v pogovorih s poslušalci? Bi bilo dobro, da bi ta pravila opredelili?

Menim, da dodatna opredelitev ni potrebna. Smernice dela so zapisane v internih smernicah delovanja novinarjev RTV Slovenija. Do določene mere – če ne v celoti – za voditelje zagotovo veljajo tudi določila novinarskega kodeksa. Vsakdo pa se zaveda, da dela na nacionalnem radiu – z vsemi posledicami, ki jih to delo prinaša. Pri čemer je seveda res, da se v iskanju lastnega izraza in v želji po čim zanimivejšem in učinkovitejšem sporočanju občasno gibljemo v bližini meje sprejemljivega. Pri tem je, glede na fleksibilnost dela in dinamiko časa, ki ga živimo, pomembnejša povratna informacija uredništva, ne pa zgolj napisana pravila.

Kaj pa jezik? Kakšen jezik lahko uporabljate v oddaji *Dobro jutro!*, katerih norm se morate držati?

Jezik, ki ga tudi sicer uporabljamo pri delu na radiu. So pa zdrsi zaradi narave dela v živo in zaradi gravitacijske sile, ki jo v tem primeru predstavljajo poslušalci s svojimi narečnimi posebnostmi, hitreje opravičeni.

Je splošni pogovorni jezik dobro opredeljen? Pravil ste se gotovo večkrat učili in so vam jasna, zanima pa me, ali se vam zdi, da je norma splošno pogovornega jezika dovolj učinkovito opredeljena?

Norma je opredeljena, ob dobri argumentaciji – in ker je jezik je živ organizem – pa je lahko tudi kršena.

Ste v Radijski govorni šoli dobili dovolj oprijemljiva navodila za uporabo splošno pogovornega jezika?

Da.

Odgovorni urednik Mirko Štular je dejal, da je v tem programskem pasu jezikovno gledano dovoljeno skoraj vse. Ali tudi vi ta del programa razumete kot tisti, v katerem si jezikovno gledano lahko privoščite največ?

Morda v tem delu res, ker si kot voditelj v stiku s poslušalci in je začasno govorno okolje načeloma še dodatno deformalizirano. Zdi pa se mi, da si lahko voditelji precej dovolimo tudi sicer, če le odklon sodi v kontekst. Veš, zakaj boš kršil normo? Potem jo daj. Eno je namen, drugo napaka.

Kje so po vašem jezikovnem občutku meje, ki jih pri spontanem govoru v pogovorih s poslušalci ne smete prekoračiti?

Načeloma bi rekel vulgarizmi. Pa se zlahka domisljam situacije, ko bi bil vulgarizem povsem smiseln.

Kaj vse po vašem mnenju vpliva na vaš *spontani govor, torej na jezik, ki ga govorite v pogovorih s poslušalci*? Vaš geografski izvor, jezikovne norme medija in sodelavcev,

pravila iz Poklicnih meril in načel RTV Slovenija, radijska govorna šola, poslušalec, s katerim se v tistem trenutku pogovarjate, vaše zasebne govorne prakse? Ta razmislek sicer ni najlažji, pa kljub temu prosim pomislite, kaj vse zaznamuje vaš spontani govor, zakaj in kako?

Najbolj geografski izvor, nedvomno. Na drugi strani pa veljavna govorna pravila/merila na Radiu Slovenija. Rezultat trka naštetega je slišan v kontaktni oddaji.

Razumete svoj jezik (izbor besed, skladnja v smislu vrstnega reda stavčnih členov, uporaba medmetov, tempo, jakost ...) tudi kot avtorski pečat, ki ga dajete svojemu moderiranju, kot vaš osebni inventar?

Absolutno.

Glede na to, da ste moderatorji Vala 202 tudi blagovna znamka radia, bi lahko rekli, da se blagovna znamka Vala 202 vzpostavlja tudi s pomočjo spontanega govora moderatorjev v jutranji kontaktni oddaji Dobro jutro!?

Deloma, ampak temu ne bi pripisoval prevelike vloge. Najprej – jezik je resda pečat posameznika, posameznega voditelja. Še pomembnejši (morda naivno gledanje) je vsebinski vidik. A posamezni voditelji smo zgolj delček drugega programa nacionalnega radia. V tem smislu se mi zdi doprinos spontanega govora posameznega voditelja k blagovni znamki Vala 202 res malenkosten. Sploh zato, ker je nacionalni radio načeloma skrbnik precej visokega nivoja govornega jezika. Odkloni, o katerih pišem v odgovorih, pa so kljub svoji odklonskosti doprinos k pestrosti in bogatijo program – ker so odklon. Ko ne bi več šlo za odklon, ampak prakso, pa bi nastal problem.

Za konec prosim še za vaše osnovne podatke: ime in priimek, starost, narečna skupina, v kateri ste odraščali, formalna izobrazba, število let radijskega moderiranja.

Nejc Jemec, 27, gorenjska, UN novinar, 3,5 let na Valu 202, skupaj pa cca. 7.

Priloga C. 3: Intervju s Katjo Černela

Kontaktne oddaje so že od vsega začetka pomemben del radijskih vsebin Vala 202. »Kontaktna oddaja je eden od bistvenih formatov za radijski medij, radio se ji ne sme in ne more odreči,« so besede odgovornega urednika Vala 202, Mirka Štularja. Kakšen pa je vaš pogled na kontaktno oddajo Dobro jutro? Ali se v kontaktni oddaji

dobro uresničuje njen namen – ponazoriti različna mnenja o družbeno-aktualni temi oziroma pokazati, kakšna mnenja o določeni temi v določeni družbi obstajajo?

Menim, da je uresničevanje omenjenega odvisno v veliki meri od izbora teme in predvsem jasno postavljenih vprašanj in »umerjanja« s poslušalci. Predvsem pa je radio postal multiprostorski in mnenja nabira tudi na socialnih omrežjih, predvsem pa ni več odvisen od trenutnosti v etru, ampak lahko o temi razpravlja tudi zunaj živega radijskega etra. Vsekakor pa s tem ne menim, da je kontakt s poslušalci izgubil svojo težo.

Namen oddaje je tudi vzpostaviti interakcijo med poslušalci in radijskim programom. Poslušalci s klicem v eter soustvarjajo radio. Je ta interakcija po vašem mnenju učinkovita?

Pravzaprav sem na to že odgovorila v prejšnjem odgovoru.

Podoben namen kot kontaktne oddaje uresničujejo tudi ulične ankete. Katera oblika po vašem mnenju učinkuje bolje in zakaj? Katera bolj obogati vaše moderiranje?

Obe sta enako pomembni dopolnili, je pa res, da je »živ« pogovor s poslušalcem po mojem mnenju pomembna radijska forma, saj omogoča odzivanje poslušalcev med seboj, debato z voditeljem, iskanje nians vnaprej postavljene tematike; kar se pri ulični anketi izgubi. Je pa ta seveda veliko bolj primerna in dobrodošla, kadar gre za vnaprej producirane radijske zgodbe, v kateri želimo predstaviti različna mnenja, na kar pri kontaktu nu mogoč vplivati. Anketa kot taka je gotovo nepogrešljiva, ko gre za merjenje utripa in mnenj na nekem določenem dogodku.

Vloga voditelja je v kontaktni oddaji zelo pomembna. Kako pomemben je za vas že sam premislek, kaj sploh vključiti v kontaktno oddajo? Katere teme so primerne in katere ne? Katere izzovejo najboljše odzive?

Na splošno je težko opisovati, katere teme so primerne, katere boljše/slabše, saj je možnosti veliko. Vsekakor pa je potrebno temo preiščeno zastaviti in vsebinsko umestiti, saj lahko po nepotrebnem sproži to, da radijski eter postane poligon za obračunavanje s politiki in politiko ali dogodki, ki ljudi običajno najbolj razburjajo. Najboljši odzivi so takrat, ko se poslušalci lahko identificirajo s temo oz. njeno vsebino in jih le-ta neposredno zadeva v vsakdanjem življenju.

Kako se potem, ko izberete temo debate s poslušalci pripravite nanjo? Je to dolgotrajen proces? Kaj vse vključuje? Tudi interakcijo z urednico dnevnoaktualnega programa ali/in z drugimi sodelavci?

Če tema zaradi aktualnosti ni postavljena tik pred zdajci, se običajno posvetujemo z urednico. Vsekakor pa se je na temo potrebno dobro pripraviti, raziskati ozadja in

preteklost in ob tem tudi predvideti možne odzive poslušalcev in svoje reakcije nanje. Voditelj pač hitro izpade neveden ali pa je s pomanjkljivim poznavanjem teme težje prav in dobro reagirati na kakšen buren odziv ali pač mnenje poslušalca.

Kako se pripravite na uvodni del oddaje? Kaj pa na sam pogovor, predvidite možne situacije in vaše odzive nanje?

Že odgovorjeno.

Pravila ravnanja voditelja v interakciji s poslušalci niso nikjer opredeljena, a veljajo nenapisane norme. Se vedno zavedate, kakšne so vaše naloge in odgovornosti, kako ravnati v pogovorih s poslušalci? Bi bilo dobro, da bi ta pravila opredelili?

Pravila so resda ohlapna in jih, razen splošne spoštljivosti in odprtosti za različna mnenja, do konca oblikuje voditelj sam. Predvsem zato, ker smo voditelji zelo različni in imamo tako pri sebi kot tudi v ušesih poslušalcev, različne možnosti delovanja in komunikacije s poslušalci. Nekateri si lahko «dovolijo» veliko več kot drugi, ker smo pač popolnoma različne radijske osebnosti. Tako da, se mi vsaj dozdeva, da se tudi poslušalci do nas včasih obnašajo različno.

Kaj pa jezik? Kakšen jezik lahko uporabljate v oddaji Dobro jutro!, katerih norm se morate držati?

Skušamo uporabljati splošni pogovorni jezik, upoštevajoč pravila in priporočila radijske šole govora. Se pa ta gotovo razlikujejo pri vnaprej pripravljenih vsebinah, pri improvizaciji ali pri kontaktih s poslušalci.

Je splošni pogovorni jezik dobro opredeljen? Pravil ste se gotovo večkrat učili in so vam jasna, zanima pa me, ali se vam zdi, da je norma splošnega pogovornega jezika dovolj učinkovito opredeljena?

Kakor kdaj. V živem programu se seveda kdaj tudi zgodi, da časa za tehten razmislek ni in delujemo po principu občutka. Gotovo pa norme splošnega pogovornega jezika ruši tudi oseben slog in način pripovedovanja in podajanja vsebin, kar je na Valu 202 pri poslušalcih kar dobro sprejeto.

Ste v Radijski govorni šoli dobili dovolj oprijemljiva navodila za uporabo splošnega pogovornega jezika?

Odgovor je podoben prejšnjemu.

Odgovorni urednik Mirko Štular je dejal, da je v tem programskem pasu jezikovno gledano dovoljeno skoraj vse. Ali tudi vi ta del programa razumete kot tisti, v katerem si jezikovno gledano lahko privoščite največ?

Mislím, da gre za program, v katerem imamo voditelji občutek, da smo »najbolje« slišani in da nas ljudje poslušajo veliko bolj zbrano kot sicer. Gotovo so zaželeni individualni prijemi, pa vendar se mi zdi, da je radijski voditelj osebnost, ki težko deluje popolnoma drugače v različnih pasovih.

Kje so po vašem jezikovnem občutku meje, ki jih pri spontanem govoru v pogovorih s poslušalci ne smete prekoračiti?

V mojem primeru je to gotovo ljubljansčina.

Kaj vse po vašem mnenju vpliva na vaš *spontani govor, torej na jezik, ki ga govorite v pogovorih s poslušalci*? Vaš geografski izvor, jezikovne norme medija in sodelavcev, pravila iz Poklicnih meril in načel RTV Slovenija, radijska govorna šola, poslušalec, s katerim se v tistem trenutku pogovarjate, vaše zasebne govorne prakse? Ta razmislek sicer ni najlažji, pa kljub temu prosim pomislite, kaj vse zaznamuje vaš spontani govor, zakaj in kako?

Gotovo je na začetku zelo pomemben geografski izvor in potem ujetost v pravila, ki jih je postavila radijska šola, nekje vmes pa si je treba izoblikovati svoj slog, ki pa bistveno ne krši splošnih pravil lepega govora. Opažam, da na sproščenost pogovora in s tem manjšo pozornost pri upoštevanju norm, vpliva tudi gost ali poslušalec, ki nas lahko kaj hitro potegne »za seboj«.

Razumete svoj jezik (izbor besed, skladnja v smislu vrstnega reda stavčnih členov, uporaba medmetov, tempo, jakost ...) tudi kot avtorski pečat, ki ga dajete svojemu moderiranju, kot vaš osebni inventar?

Vsekakor, to se mi zdi pomemben del radijske osebnosti. Mislím, da je tudi zmerno kršenje ustaljenih govornih norm kdaj neškodljivo, če res doprinese k osebostnemu stilu vsakega voditelja. In vsak od nas bi zanikal sebe, če bi trdil, da tega ne (ne/zavedno) počne oz. s tem ne gradi nekega svojega stila.

Glede na to, da ste moderatorji Vala 202 tudi blagovna znamka radia, bi lahko rekli, da se blagovna znamka Vala 202 vzpostavlja tudi s pomočjo spontanega govora moderatorjev v jutranji kontaktni oddaji Dobro jutro!?

Odgovorjeno že v prejšnji točki. Vendar pa mislím, da k temu ne pripomore le kontaktna oddaja Dobro jutro, ampak vodenje nasploh.

Za konec prosim še za vaše osnovne podatke: ime in priimek, starost, narečna skupina, v kateri ste odraščali, formalna izobrazba, število let radijskega moderiranja.

Katja Černela, osrednjeslovenska, 7. stopnja/diplomirani novinar, 18 let